ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΕΛΑ: ΤΕΩΣ ΥΦΥΠ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ — ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΜΑΣ ΔΙΚΑΙΑ - ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ: — ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΑΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ: — ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ν. Γ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ: — ΒΑΙΝΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ;

ΔΗΜ. Α. ΜΩΡΕΤΗ: — Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ

WALTER LIPPMANN: — ΜΙΑ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΗ ΕΙΡΗΝΗ Ή ΕΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Γ. ΣΤΡΑΝΙΩΤΗ: — ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘΜΟΣ 14-15 — ΑΘΗΝΑ — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 100

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ,
ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Α' ΧΡΟΝΟΣ — ΑΡΙΘ. 14-15 — ΑΘΗΝΑ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1945

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

Ἡ Δυτική Δημοκρατία διαφέρει ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ εἰς τὴν βασική της φιλοσοφικὴ ἀντίληψι σχετικῶς πρὸς τὶς ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες. Αὐτὴ ὅμως ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι οὔτε εὐκολονόητη ἀπὸ τοὺς λαούς, οὔτε εὔχρηστη στὸν σημερινὸ εἰρηνικὸν ἀγῶνα διεθνοῦς ἐξισορροπήσεως. Ἡ εὐκολονόητη, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὴ διαφορά, εἶναι ὁ τρόπος ἀναδείξεως τῆς Κυβερνήσεως: οἱ ἐκλογές. Αὐτὲς χρησιμοποιοῦνται σήμερα ὡς τὸ κριτήριον τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἂν οἱ ἐκλογὲς ἀναδείξουν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ὁποία νὰ ἀποφασίζη ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἀκούη καὶ τὴ γνώμη τῆς μειοψηφίας, αὐτὸ εἶναι δημακρατία. Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐκλογικὸ σύστημα. Ἂν ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὴ βουλὴ ἡ μειοψηφία, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔχωμε δημοκροτία, ἀλλὰ θὰ ἔχωμε καὶ ἀστάθειαν ἐξουσίας διότι ἡ μὴ ἀντιπροσωπευομένη νομίμως μειοψηφία θὰ καταφύγη σὲ μυστικὲς ἀνατρεπτικὲς ὀργανώσεις, τὸ μόνον ὅπλο ποὺ θὰ τῆς ἀπομένη.

Μένει νὰ ἐξετασθῆ, τί ἐννοοῦμε λέγοντας ἐκλογές, δηλαδὴ ψηφοφορία τῶν πολιτῶν, ἐφ'ὅσον ὁ κάθε πολίτης δὲν ψηφίζει ὅταν θέλη, ἀλλὰ ὅταν διαταχθῆ καὶ δὲν ψηφίζει ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ μπορεῖ μόνο νὰ ἐκλέξη μεταξὺ ὡρισμένων προγραμμάτων καὶ προσώπων. Κατὰ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1920 π.χ, ὁ πόλεμος ἐξακολουθοῦσε εἰς τὴν σκληροτάτη του μορφή, σὲ πολλὰ σημεῖα ἐντὸς ἐδάφους καὶ πληθυσμοῦ ἐχθρικοῦ. Τὸ θέμα τῶν ἐκλογῶν ἔπρεπε φυσικὰ νὰ εἶναι ἡ ἀνάδειξι τῆς ἱκανωτέρας Κυβερνήσεως γιὰ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἔπρεπε νὰ γίνουν νέες ἐκλογὲς μὲ θέμα τὴν ἀνάδειξι τῆς ἱκανωτέρας κυβερνήσεως γιὰ τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης. Συνέβη ὅμως τοῦτο τὸ περίεργον, ὅτι ὁ λαὸς τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔκρινε, ἐχρησιμοποίησε τὶς ἐκλογές, μόνον γιὰ νὰ ἐκδηλώση αἴσθημα συμπαθείας πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο καὶ ἔτσι κατεστράφη ἡ χώρα· κατεστράφη, ἡ ἔκφρασι δὲν εἶναι ὑπερβολική. Γιατὶ ὁ λαὸς δὲν ἐψήφισε εἰς τὸ πραγματικὸ θέμα τῶν ἐκλογῶν; Διότι ὁ Βενιζέλος, ἀπασχολημένος μὲ τὸν πόλεμο καὶ τὶς συνθῆκες τῆς εἰρήνης, ποὺ ἀπαιτοῦσαν τὴ μόνιμη σχεδὸν παρουσία του εἰς τὸ ἐξωτερικό, δὲν εἶχε τὸν καιρό, οὔτε εἰς ἐπαφὴ διαρκείας νὰ ἔλθη μὲ τὸ λαό, ἰδίως τῆς ὑπαίθρου, οὔτε τὴν ἐσωτερικὴ διοίκησι νὰ προσέξη οὔτε ἐδόθη εἰς τὸν λαὸ ὁ χρόνος νὰ ἠρεμήση ἔπειτα ἀπὸ τὰ βίαια πάθη τοῦ διχασμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀναγκαῖος πρὸς χάριν ὑψίστων ἐθνικῶν συμφερόντων.

Καταργοῦμε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ὅταν δὲν δίδωμε τὸν καιρὸ εἰς τὸν λαὸ νὰ ἀκούση μὲ τὴν ἄνεσί του τὰ δυσκολώτατα

πολιτικὰ προβλήματα τῆς Ἑλλάδος ἐξηγούμενα ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς καὶ ὅταν δὲν ἀφίνωμε τὸ λαὸ νὰ ἠρεμήση ἔπειτα ἀπὸ τὴ σφαγὴ τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασα ἐαμικὴ δρᾶσι καὶ τὴν ἀντεκδίκησι τῶν βασικῶν ὀργανώσεων. Οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἔχουν οὔτε τῶν ἄκρων δεξιῶν, οὔτε τῶν ἄκρων ἀριστερῶν τὰ ἀστείρευτα πλούτη, γιὰ νὰ κυκλοφορήσουν παντοῦ ἐφημερίδες καὶ ἔντυπα. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων δὲν μποροῦν νὰ πᾶνε οὔτε ἕως τὰ Χανιά, ἐλλείψει συγκοινωνίας. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο οἱ δημοκρατικὲς ἐφημερίδες ἀποστέλλονται ἐκεῖ μὲ τὸν κανονικὸ μόνον δεκαπενθήμερο δρομολόγιο, ἐνῶ ὁ Ριζοσπάστης ἀποστέλλεται μὲ τὰ πετρελαιοκίνητα σχεδὸν καθημερινῶς καὶ προωθεῖται ὡς τὸ τελευταῖο χωριὸ ἀπὸ τὶς διακλαδώσεις τοῦ κόμματος. Ἔτσι δὲν εἶναι καθόλου δυσεξήγητη ἡ ἐαμικὴ δύναμις εἰς τὴν περιοχὴν αὐτή. Ἕως χθὲς ἡ κυκλοφορία εἰς τὴν Θεσσαλία ἦταν δυνατὴ μόνον μὲ διαβατήρια τῶν βασιλικῶν ὀργανώσεων. Σήμερα ἡ κυκλοφορία τῶν ἐφημερίδων εἶναι παντοῦ σχεδὸν ἐλευθέρα, ὑπάρχουν ὅμως ἀκόμη καὶ σημεῖα, ὅπου μόνο τὸ «Ἐμπρὸς» ἐπιτρέπεται νὰ κυκλοφορήση, ἡ δὲ «Καθημερινὴ» ἀπαγορεύεται, διότι δὲν εἶναι ἀρκετὰ φανατική. Ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν τὰ πάντα φαίνονται ἐλεύθερα· ἐν τούτοις ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀκόμη ψυχικῶς ἐλεύθερος· εἰς τοὺς τοίχους βλέπετε μόνον βασιλικὲς ἐπιγραφὲς καὶ εἰς τοὺς δρόμους ἀκούονται μόνον βασιλικὰ θούρια. Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀπαντήση: καὶ ποιὸς ἐμποδίζει τοὺς δημοκρατικοὺς νὰ τραγουδήσουν; Τὸ ἴδιο ἀπαντοῦσαν τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς οἱ ἐαμικοὶ εἰς τὴν μομφὴ «γιατὶ ἀφοῦ ὑπάρχει ἐλευθερία εἰς τὴν Θεσσαλία δὲν ἐκδίδονται ἐκεῖ ἀντιεαμικὲς ἐφημερίδες;» Ἡ ἀπάντησι ἦταν: «κανεὶς δὲν ἐμποδίζει τὴν ἔκδοσί των». Πραγματικῶς κανεὶς δὲν τὶς ἐμπόδισε· ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν διαννοήθηκε νὰ τὶς ἐκδόση.

Οἱ ἐκλογές μας εἶναι τὸ πολιτικὸν ὅπλο τῶν συμμάχων, οἱ ὁποῖοι φυλάσσουν τὰ σύνορά μας, γιὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ἐπιβάλλουν κανονικὲς ἐκλογὲς εἰς τοὺς γείτονάς μας· πρέπει ἐπομένως οἱ ἐκλογές μας νὰ εἶναι ἀδιάβλητες· ἂς ὑποθέσωμε τώρα ὅτι γίνονται ἐκλογὲς μὲ τὶς παροῦσες συνθῆκες, μὲ τὸ λαὸ παντελῶς ἀδιαφώτιστο καὶ διατελοῦντα ὑπὸ τὴν ἀγανάκτησι γιὰ τὰ Δεκεμβριανά, μὲ τὸ λαὸ ἐπομένως ψηφίζοντα τὸ παρελθὸν καὶ ὄχι τὸ μέλλον. Θὰ ἐπανέλθη ὁ Γεώργιος, ὡς ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος ἐν μέσῳ μιᾶς πλειοψηφίας φίλων ποὺ θὰ τὸν περιφρονοῦν, ἀφοῦ καὶ τὸν καθήρεσαν εἰς τὸ πρόσφατο παρελθὸν, καὶ μιᾶς μειοψηφίας ἰσχυρᾶς, ἡ ὁποία θὰ τὸν μισῆ θανασίμως γιὰ ὅσα ὁ Γεώργιος τῆς ἐπέβαλε· θὰ φοβᾶται γιὰ τὸ κεφάλι της καὶ θὰ ἐξεγερθῆ· θὰ ἐξεγερθῆ ἀσφαλῶς, καὶ ὁ Μανιαδάκης δὲ θὰ μπορέση νὰ ἐπιβληθῆ, διότι ὅταν στὰ 1936 ἐπεβλήθη τὸν ἐβοήθησε ἡ φασιστικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπεκράτει ἀπὸ τὸ Βερολῖνο ἕως τὴν Ἄγκυρα, ἐνῶ τώρα ἄλλαξε τὸ περιβάλλον. Τότε, ὅταν θὰ μαίνωνται ἐδὼ οἱ ταραχὲς, πῶς θὰ φέρουν οἱ ἀγγλοαμερικανοὶ ὡς παράδειγμα τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν δημοκρατικὲς Κυβερνήσεις εἰς τὰ γειτονικά μας κράτη;

Θὰ ἦταν ἀνειλικρινὴς ἐκεῖνος, ποὺ θὰ ἀρνιόταν, ὅτι ἐμεῖς μὲν οἱ δημοκρατικοὶ θέλομε ἀμερόληπτη Κυβέρνησι καὶ ἐπιβράδυνσι τῶν ἐκλογῶν διότι εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ πάρωμεν περισσότερες ψήφους, ὅταν θὰ ἠρεμήση καὶ θὰ αἰσθανθῆ ἐλεύθερος ὁ λαὸς καὶ ὅταν θὰ ἐννοήσουν οἱ δυνάμεις ἀσφαλείας ὅτι εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι τῆς βασιλικῆς ἰδεολογίας· οἱ δὲ βασιλικοὶ θέλουν τὴν ἐπίσπευσι γιὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς ἀγανακτήσεως γιὰ τὰ Δεκεμβριανὰ παρουσιάζοντες τὸν Βασιλέα ὡς ἀσφάλεια καὶ φόβητρον· καὶ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ εὑρίσκουν εὐκαιρία νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸ χάος· ὅτι ἐπομένως

ἡ ἄποψι τῶν δημοκρατικῶν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ψύχραιμη ἀντιμετώπησι τῆς δυσκόλου περιστάσεως.

Μὲ τὸ ὅπλο τῶν ἀδιαβλήτων ἐκλογῶν καὶ τὴ δημιουργία ὅσο τὸ δυνατὸν ἠρεμώτερης μεταπολεμικῆς πολιτικῆς ἀτμοσφαίρας εἰς τὴν Ἑλλάδα βοηθοῦμε πρῶτον καθὼς ἀναφέραμε ἤδη τοὺς συμμάχους μας ὄχι μόνον στὴν διεθνῆ προσπάθειά τους νὰ δώσουν τὴν ἐξουσίαν ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς λαούς, (γιατὶ αὐτοὶ δύσκολα θὰ ψηφίσουν πόλεμο), ἀλλὰ τοὺς βοηθοῦμε καὶ εἰδικῶς νὰ δώσουν τὴν ἐξουσία ἀπ' εὐθείας στοὺς γειτονικούς μας λαούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι διάκεινται πρὸς ἡμᾶς φιλικώτερα ἀπὸ τὶς σημερινές τους αὐθαίρετα ἐγκατεστημένες Κυβερνήσεις. Βοηθόντας κατόπιν τὴν ὑπερίσχυσι τῆς Δημοκρατίας, βοηθοῦμε τὴν καταπολέμησι τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Ὁ ἀγὼν ἐναντίον τοῦ ἐρυθροῦ αὐτοῦ φασισμοῦ ἔχει παντοῦ λάβει τὴν μορφὴν πάλης τῆς δημοκρατίας ἢ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ. Εἰς τὰ ἐκβιομηχανισμένα κράτη, ἐκεῖ δηλ. ὅπου ἡ πλειοψηφία ἀνήκει εἰς τοὺς ἐργατικοὺς προλεταρίους, ἡ πάλη διεξάγεται ὑπὸ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Εἰς κράτη, ὅπου οἱ ἀγρόται καὶ οἱ μικροαστοὶ ἔχουν τὴν πλειοψηφία, ὅπως π. χ. στὴν Οὐγγαρία καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὁ ρόλος αὐτὸς ἀνήκει εἰς τοὺς καθαρῶς δημοκρατικούς. Πουθενὰ ὁ ἀγὼν ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ δὲν διεξάγεται σήμερα ὑπὸ τῆς ἄκρας δεξιᾶς, ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας.

Εὑρίσκονται σὲ τέλειο ἀναχρονισμὸ ἐκεῖνοι, ποὺ βλέπουν τὸν κομμουνιστικὸν ἀγῶνα σήμερα, ὅπως πρὶν ἀπὸ τὸν πολέμο ἢ καὶ κατὰ τὴν διάρκειά του. Τὰ ὑλικά, τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ μέσα, ποὺ θὰ θέση εἰς χρῆσιν ὁ κομμουνισμὸς ἐντὸς 2 ἢ 3 ἐτῶν, ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ εἶναι ἄνευ προηγουμένου. Ἂν τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα ἀποτελεῖ σήμερα ἐδῶ κράτος ἐν κράτει, μὲ δική του ὑπαλληλικὴ ἐσωτερικὴ διοίκησι, δική του κοινωνικὴ πρόνοια, συστηματικὴν μισθωτὴ καὶ ἐθελοντικὴ πολιτικὴ ἐκπαίδευσι, ἐφεδρικὴν πολεμικὴ ὀργάνωσι, πολιτικὸ γραφεῖο σχέσεων μὲ τὸ ἐξωτερικό,... πρέπει νὰ εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ διακρίνουμε τὴν δύναμι τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον. Τὰ πλούτη τῶν μοναρχικῶν μας θὰ εἶναι τότε μηδὲν μπρὸς σ' τοὺς πόρους τοῦ Κ.Κ.Ε.

Ἡ μόνη λύσι θὰ εἶνε μία πραγματικὰ δημοκρατουμένη Πολιτεία εἰς τὴν ὁποία οἱ ἐνέργειές της ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ οὔτε θὰ εἶναι, οὔτε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρασταθοῦν ὡς φασιστικὲς ἐναντίον τῆς δημοκρατίας, ὅπως σήμερα, ἀλλ' ὡς δημοκρατικὲς ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ, τῆς ἐρυθρᾶς μορφῆς τοῦ φασισμοῦ. Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἡ δημοκρατία μας θὰ ἔχει παραστάτες ὅλα τὰ δημοκρατικὰ καὶ τὰ σοσιαλιστικὰ καθεστῶτα τοῦ δυτικοῦ κόσμου· ἀντίθετα τὸ βασιλικὸν καθεστὼς μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ προπολεμικοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος, θὰ κινῆ, τὸ λιγώτερο, τὴν δυσπιστία, συχνὰ ὅμως θὰ συναντᾶ τὴν ἀποστροφή· πουθενὰ δὲν θὰ εὕρη τὴν θερμὴ ἀτμόσφαιρα τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν εὐμενῆ λύσι τῶν ἐθνικῶν μας ζητημάτων.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΜΕΛΑ
ΤΕΩΣ ΥΦΥΠ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΑ I. ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

Μὲ τὴν ἑβδομάδα θυσιῶν καὶ δόξας τῆς Ἠπείρου,* ξανάρχεται στὴ σκέψη ζωντανὴ ὅλη ἡ θρυλικὴ ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως στὸ βάρβαρο κατακτητή, τῆς νικηφόρου βορειοηπειρωτικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1940 - 1941.

Στὴν πανάρχαια ἑλληνικὴ γῆ τῆς Ἠπείρου, τὴν κοιτίδα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ καὶ τὄνομά της ἀκόμα ἔδωσε στὴν Ἑλλάδα ἀπ' τοὺς πρώτους της κατοίκους, τοὺς Σελλοὺς ἢ Ἑλλούς, ποὺ ἦταν ὀνομαστὸ τὸ μαντεῖο της ἀπὸ τὴν ὁμηρικὴ ἐποχή, ὅπου στοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἄνθησαν τὰ γράμματα καὶ πήγαζε ἀπ' τὰ Γιάννενα φῶς σ' ὅλο τὸ ἑλληνικὸ γένος, πάλι ἤτανε γραφτὸ νὰ λάμψη ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα.

Στὴ Χειμάρρα ἄναψε ἡ πρώτη σπίθα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα πρὶν ἀπὸ τὸ 1821. Οἱ ἡρωϊσμοὶ τοῦ Σουλιοῦ, οἱ Μποτσαρέοι στὸ Μεσολόγγι, οἱ Γιαννιῶτες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἡ ἐξέγερσις τοῦ 1854 κι' ἡ βορειοηπειρωτικὴ στὸ Λυκοῦρσι τοῦ 1878, ὅλα αὐτὰ εἶναι σταθμοὶ στὴν ἱστορία τῆς ἀνεξαρτησίας μας ποὖχουν πηγὴ τὴν Ἤπειρο. Κι' οἱ ἀγῶνες τοῦ 1912 - 13 καὶ τῆς Αὐτονόμου Βορείου Ἠπείρου στὰ 1914 δείχνουν τὴν ἀκατάβλητη μανία τῆς Ἠπείρου, Βόρειας καὶ Νότιας γιὰ τὴν ἐλευθερία της. Ἀλλὰ ἀκέραιο τὸ μέτρο τοῦ πνεύματος σὐτοθυσίας, τῆς ἱερᾶς κι' ἀσύγκριτης λατρείας τους γιὰ τὴν ἐλευθερία τὄδωσαν οἱ Ἠπειρῶτες στὴν πρόσφατη ἠπειρωτικὴ ἐποποιΐα.

Ὅταν τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Μουσσολίνι κίνησε τὶς πάνοπλες μηχανοκίνητες δυνάμεις του «γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Ἠπείρου κι' ὁλόκληρης τῆς Ἑλλάδος σὲ 15 μέρες, γιατὶ οἱ Ἕλληνες ἦταν κατώτερος λαός», ὅπως ἐδήλωσε στὸ πολεμικὸ μυστικοσυμβούλιό του, οἱ Ἠπειρῶτες κατάμονοι κι' ἄοπλοι σχεδὸν τοὖδωσαν τὴν ἀπάντηση. Βοήθεια ἡ Ἑλλὰς δὲν περίμενε ἀπὸ πουθενά. Εἶχε βέβαια τὴν ἀγγλικὴ ἐγγύηση ποὺ αὐθόρμητη κι' ἀζήτητη τῆς εἶχε δοθῆ μετὰ τὴν ἰταλικὴ ἀπόβαση στὴν Ἀλβανία. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι ἡ Ἀγγλία ποὺ μόλις ἔβγαινεν ἀπ' τὴν Δουγκέρκη, ὁπλισμένη καὶ ἡ ἴδια μὲ ὅπλα τοῦ κυνηγιοῦ, πολὺ λίγη βοήθεια μποροῦσε νὰ προσφέρη.

Ἡ Ἤπειρος ὁλόκληρη ἦταν αὐτὲς τὶς μέρες στὸ πόδι. Αὐτὴν τὴν φορὰ ὅμως ὄχι πιὰ σὲ πολεμικὸ συναγερμὸ ἀλλὰ γιὰ νὰ παραδοθῆ στὴν προσευχή, σ' εὐλαβικὸ προσκύνημα στὴ μνήμη τῶν παιδιῶν της ποὺ θυσιάστηκαν γι' αὐτήν, γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Πρῶτο τὸ Κομμένο, κοντὰ στὴν Ἄρτα ποὺ μὲ τὰ Καλάβρυτα καὶ τὸ Δίστομο εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀτέλειωτου μαρτυρολογίου τῆς Ἑλλάδος τοῦ πένθημου αὐτοῦ καταλόγου τῶν κτηνωδιῶν ποὺ διέπραξαν παντοῦ στὸ πέρασμά τους οἱ θλιβερὲς ὀρδὲς τῶν Οὔνων τοῦ σύγχρονου Ἀττίλα.

Καὶ τὸ Κομμένο μὲ τὴν θυσία του δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μόνον ἀπὸ τὶς ἑκατοντάδες χωριῶν τῆς μαρτυρικῆς Ἠπείρου ποὺ ἐξαφανίσθηκαν ὁλότελα. Σὰν κι' αὐτὸ οἱ Λυγγιάδες ἀντίκρυ στὰ Γιάννενα, παραδόθηκε στὶς φλόγες καὶ κάηκαν μέσ' στὰ σπίτια τους 87 κάτοικοι του. Τὸ Κεράσοβο, τὸ Μεσοχῶρι καὶ τόσα ἄλλα χωριὰ τοῦ Πωγωνίου, ἡ Μουσιστίτσα, πρῶτο σημεῖο τῆς Ἠπείρου ὅπου ξέσπασεν ἡ γερμανικὴ θηριωδία, ἡ Βουλίστα Παναγιᾶ, εἶχαν ἀνάλογη τύχη.

Στὴν περιοχὴ τῆς Ἄρτας ἄλλη συμφορά. Τ' Ἄγναντα, Μεγάρχι, Λίμνι, Βουλγαρέλι, Καταρράχτη, Νισίτσα, Νεοχωράκι, Ἀμμότοπο, Σκουλικαριά, Συκιές, Καστανιά, καταστράφηκαν ὅλα καὶ στὸ καθένα μεγάλωνε συνεχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων.

(*) Τὸ ἄρθρον ἐγράφη μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ προσφάτου ἑορτασμοῦ τῆς ἑβδομάδος θυσιῶν τῆς Ἠπείρου.

Ἡ μακρυνὴ περιοχὴ τῆς Κόνιτσας ποὺ δοκίμασε τὴν πρώτη κρούση τοῦ φασιστικοῦ στρατοῦ γνώρισε νέα δεινὰ μὲ τὸν ἀγῶνα ἀντιστάσεως.

Τὸ Ζαγόρι, Ἀνατολικὸ καὶ Δυτικὸ πλήρωσε κι' αὐτὸ τὸν βαρὺ φόρο τοῦ αἵματος καὶ τῆς καταστροφῆς. Τὰ ἴδια καὶ ἡ περιοχὴ τῶν Κουρέντων, τὰ Πέντε Πηγάδια. Παντοῦ συμφορά, τὰ θύματα ἑκατόμβες.

Καὶ ἡ Θεσπρωτία δεινοπάθησε ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους Ἀλβανοὺς ποὺ ὥπλισαν οἱ Ἰταλοὶ κι' ἔδρασαν σὲ στενὴ ἐπαφὴ μαζύ τους καὶ μὲ τοὺς Γερμανούς.

Περισσότερα ἀπὸ 2000 σπίτια ἐκάηκαν σχεδόν, 900 Ἕλληνες τῆς Θεσπρωτίας ἐκτελέσθηκαν κι' ἄλλες 2000 πέθαναν ἀπ' τὰ χιόνια καὶ τὶς κακουχίες στὰ βουνὰ ὅπου κατέφυγαν.

Εἶναι γνωστὸς ὁ τουφεκισμὸς 49 προκρίτων τῆς Παραμυθιᾶς τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1943 ἀφοῦ, κατὰ τὸ σύστημά τους, τοὺς ἔβαλαν πρῶτα οἱ δήμιοί τους Γερμανοὶ νὰ σκάψουν τὸ λάκκο τους.

Ἡ Πρέβεζα ἂν ὑπέφερεν ἴσως λιγώτερο ἀπ' τὸν κατακτητὴ εἶναι ὅμως ἡ πιὸ κατεστραμμένη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς ἀεροπορικοὺς βομβαρδισμούς. Σκληρὰ δοκιμάστηκε ἐπίσης τὸ Μαργαρίτι ἀπ' τοὺς Ἀλβανοὺς τῆς Τσαμουριᾶς. Κι' ἀπ' τοὺς Ἑβραίους τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἄρτας ἐλάχιστοι ἐγύρισαν.

Τὸ σύνολο τῶν καταστροφῶν στὴν Ἤπειρο περνᾶ τὶς 12000 σπίτια καὶ 2200 ἄτομα ἐκτελεσθέντα ἀπὸ τὸν ἐχθρό, κι' ἀκόμα πολλὲς χιλιάδες ψυχὲς ποὺ πέθαναν ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τὶς στερήσεις στὰ κορφοβούνια ὅπου ζητοῦσαν σωτηρία.

Ἀλλὰ ἂς στρέψουμε τὸ βλέμμα καὶ πρὸς τὴν Βόρ. Ἤπειρο ποὺ στενάζει ἀκόμα δούλη κάτω ἀπ' τοὺς Ἀλβανούς. Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ἀποτελοῦσε κι' ἀποτελεῖ μιὰν ἀδιαίρετη ἑνότητα μὲ τὴν ὑπόλοιπη Ἤπειρο. Ὁ Ἡρόδοτος χαρακτηρίζει τὸ Ὀρικόν, στὸν κόλπο τοῦ Αὐλῶνος, «ἀρχὴν Ἑλλάδος». Τὸν καιρὸ τῶν Ρωμαίων ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἱδρύθηκε ἡ Νέα Ἤπειρος μὲ πρωτεύουσα τὸ Δυρράχιο, ποὺ περιλάμβανε ὅλη τὴ χώρα πρὸς Νότον τοῦ Γενούσου. Καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας Βόρειος καὶ Νότιος Ἤπειρος ἀποτελοῦσαν μιὰ ἑνότητα διοικητική, γεωγραφικὴ καὶ οἰκονομική, τὸ Βιλαέτι τῶν Ἰωαννίνων. Τότε γνώρισαν τὰ δύο τμήματά της ἄνθησι, ποὺ μαράθηκε ὅταν χωρίσθηκαν στὰ δύο ἀπὸ τὶς Δυνάμεις γιὰ νὰ συμβιβάσουν τὶς συγκρουόμενες ἐπιδιώξεις Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας.

Ἀλλὰ οἱ ἠπειρῶτες δὲν παραδέχθηκαν ποτὲ τὴν ὑποδούλωσί τους στοὺς κατωτέρου πολιτισμοῦ Ἀλβανούς. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσί τους στὰ 1913, ὅταν οἱ Δυνάμεις ἐκβιαστικὰ ἀνάγκασαν τὴν Ἑλλάδα ν' ἀποσυρθῆ, γιατὶ ἀλλέως δὲν θὰ τῆς ἔδιναν τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐσήκωσαν μόνοι τους τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας κι' ἀποδύθηκαν στὸν ἀγῶνα τοῦ 1914. Ἀνάγκασαν τὶς Δυνάμεις καὶ τὴν Ἀλβανία νὰ τοὺς ἀναγνωρίσουν αὐτονομία, μὲ τὸ πρωτόκολλο τῆς Κερκύρας. Καὶ ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἦταν οὐδέτερη, οἱ Δυνάμεις μὲ τὴν Ἰταλία σύμφωνη, τὴν ἐκάλεσαν νὰ καταλάβη μὲ τὸ στρατό της τὴν Βόρειο Ἤπειρο γιὰ νὰ ἐξασφαλίση τὴν τάξι. Ἀλλὰ θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀναθέσουν στὴν Ἑλλάδα μία τέτοια ἐντολὴ ἀφοῦ ἦταν οὐδέτερη ἂν δὲν ἀναγνώριζαν τὴν περιοχὴ αὐτὴ ὡς ἑλληνική; Στὰ 1915 στὴ μυστικὴ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου γιὰ τὴν ἔξοδο τῆς Ἰταλίας πάλι ἀναγνωρίσθηκε ἡ Βόρειος Ἤπειρος ἑλληνικὴ ἀπ' τὶς Δυνάμεις μὲ σύμπραξι καὶ τῆς Ρωσσίας.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1919 στὴ Συνδιάσκεψι τῶν Παρισίων τὸ διπλωματικὸ δαιμόνιο τοῦ Βενιζέλου ἀνάγκασε κι' αὐτὴν τὴν Ἰταλία, ποὺ νικήτρια στὸ πλευρὸ τῶν Συμμάχων μᾶς πολεμοῦσε μὲ λύσσα στὸ ζήτημα αὐτό, ν' ἀναγνωρίση μὲ τὴ Συνθήκη Τιττόνι Βενιζέλου ὅτι ἡ Βόρειος Ἤπειρος πρέπει νὰ μᾶς δοθῆ. Καὶ ἦλθε τὸ Ἀνώτατο Συμβούλιο τῆς Διασκέψεως νὰ ἐπιβεβαιώση τὴν παραχώρησι τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1920. Κι' ἡ ἀμερικανικὴ Γερουσία μὲ παμψηφία πῆρε τὴν ἴδια ἀπόφασι τὸν Μάϊο τοῦ 1920. Κι'

ἀργότερα ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Hardinge ἔγραφε στὸν Πρόεδρο τῶν Ἑλλήνων Μασσαχουσέτης πὼς ἐψήφισε μὲ ἐνθουσιασμὸ στὴ Γερουσία τὴν ἕνωση ὁλόκληρης τῆς Βορείου Ἠπείρου στὴν Ἑλλάδα.

Αὐτοὶ οἱ τίτλοι, ἀποτέλεσμα βαθειᾶς μελέτης τοῦ προβλήματος ἀπὸ τὴν Διάσκεψι τῆς Εἰρήνης, εἶναι ἄσβυστοι καὶ ζωντανοί. Ἡ δήλωσι τοῦ Βενιζέλου στὴν Συνδιάσκεψι ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ εἶχε 120.000 ὀρθοδόξους Ἕλληνες ἀπέναντι 80.000 μουσουλμάνων Ἀλβανῶν ἔγινε ἐπισήμως δεκτή, παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις τῶν Ἀλβανῶν.

Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς σὲ λίγο βρέθηκε ἀπορροφημένη στὴ μικρασιατικὴ περιπέτεια. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπωφελήθηκαν κι' ἔπεισαν τὶς Δυνάμεις ν'ἀνακαλέσουν τὸ λόγο τους καὶ ἡ Πρεσβευτικὴ διάσκεψι τὸν Νοέμβριο τοῦ 1921 ξαναδημιούργησε τὴν Ἀλβανία μαζὺ μὲ τὴ Βόρειο Ἤπειρο. Ἀναγνώρισαν ἀκόμα καὶ στρατηγικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἰταλίας. Διπλὸ ἔγκλημα: Πρῶτα νὰ ὑποδουλώσουν τὴν ἑλληνικὴ πλειοψηφία τῆς Βορείου Ἠπείρου στὴν μειοψηφία τῶν Ἀλβανῶν, λαοῦ ἀσύγκριτα κατώτερου πολιτισμοῦ. Καὶ δεύτερον ν' ἀναγνωρίσουν στὴν Ἰταλία δικαιώματα ποὺ ἦταν γι' αὐτὴν σὰν πρόσκλησι νὰ προετοιμάση τὴν ἐπιβουλή της κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ ξέσπασε στὰ 1939. Ἀλλὰ ἡ ἀπόφασι τῶν Πρεσβευτῶν εἶναι ἄκυρη καὶ ἀπὸ νομικὴ καὶ ἀπὸ ἠθικὴ ἄποψι πρὸ πάντων. Τὴν κήρυξε ἄκυρη τὸ ἔγκυρο νομικὸ Σῶμα, τὸ νομικὸ τμῆμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Εἶνε ὅμως πολὺ βαρύτερη ἡ ἀκυρότης της ἐμπρὸς στὸν ἠθικὸ διεθνῆ νόμο, γιὰ τὸν ὁποῖον ἀγωνίσθηκαν κατὰ τοῦ φασισμοῦ καὶ θυσιάσθηκαν τὰ ἐλεύθερα ἔθνη. Καὶ τὸ κατάντημα αὐτὸ ἔφερε τ'ἀποτελέσματά του. Μὲ ἐπίμονη καθοδήγησι τοῦ Φασισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἦταν οἱ Ἀλβανοὶ τὰ πληρωμένα ὄργανα ἐπὶ 20 χρόνια καὶ πλέον, ἐπιδόθηκαν στὴ συστηματικὴ καταστροφὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἔκλεισαν μὲ τὴ βία τὰ σχολεῖα, φυλάκισαν, τρομοκράτησαν, ὡς καὶ τὴν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξο ἐκκλησία ἐμόλυναν μὲ βία κι' ἐξανάγκασαν πολλὲς δεκάδες χιλιάδες Βορειοηπειρῶτες νὰ καταφύγουν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Ἐνώθηκαν στενὰ κι' ἀδιάσπαστα μὲ τὴν Ἰταλία κι' ἀνοικτὰ ἐπολέμησαν τοὺς συμμάχους καὶ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ τοὺς φέρθηκε πατρικὰ ὅταν ὁ νικητὴς στρατός μας ἀπελευθέρωσε γιὰ τρίτη φορὰ τὴν Βόρειο Ἤπειρο ὁλόκληρη. Στὸν ἀγῶνα μάλιστα ποὺ κακῶς ὀνομάστηκε ἔπος τῆς Ἀλβανίας γιατὶ ἦταν ἁπλούστατα τὸ τρίτο ἀπελευθερωτικὸ ἔπος τῆς Βορείου Ἠπείρου. Κι'ὅταν πιὰ ἀργὰ στὰ 1942 μὲ τὸ Στάλιγκραδ καὶ τὶς συμμαχικὲς νίκες, ἐγύριζεν ἡ τύχη τοῦ πολέμου, μερικοὶ Ἀλβανοὶ μὲ ὑστεροβουλία ὁλοφάνερη, ὅπως ἀργότερα οἱ Βούλγαροι, γιὰ νὰ σωθοῦν ἐσκηνοθέτησαν ἕναν ἀσήμαντο ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Ἐξόντωσαν συστηματικὰ κι' ἀλύπητα καὶ νέους Ἕλληνας. 1700 ἐκτελέσθηκαν ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς γερμανοϊταλοὺς καὶ 204 ἑλληνικὰ χωριὰ ἐκάηκαν. Ἄλλους πολλοὺς ἀπήγαγαν πρὸς Βορρᾶν, ἄλλους φυλάκισαν, ἄλλους ἔκλεισαν σὲ στρατόπεδα. Ἔτσι προστέθηκαν ἄλλες 5.000 πρόσφυγες στὴν Ἑλλάδα τὸν τελευταῖον μόνον καιρό. Καταδιώκει τοὺς Ἕλληνες ὁ Χότζας μὲ πρόφασι ὅτι εἶναι ἀντιδραστικοὶ στὸ καθεστώς του.

Ἀλλὰ ὁ πόλεμος αὐτὸς βέβαια δὲν ἔγινε εἰς μάτην. Μαζὺ μὲ τὴν συντριβὴ τοῦ φασισμοῦ διέπουν τὴν νίκη καὶ οἱ ἄλλες μεγάλες ἀρχὲς γιὰ τὶς ὁποῖες θυσιάστηκε αὐτὴ ἡ γενεά. Μιὰ ἀπ' αὐτές, κι'ἡ πιὸ σημαντικὴ ἴσως, εἶναι πὼς δὲν ἀρκεῖ ἕνας λαὸς νἄχη κάμει τέρατα καὶ σημεῖα εἰς βάρος ἑνὸς ἄλλου λαοῦ γιὰ νὰ τὸν καθυποτάξη. Ἂν ἐρημώθηκε σὲ σοβαρὸ βαθμὸ ἡ Βόρειος Ἤπειρος ἀπὸ τὸ γνήσιο ἑλληνικὸ στοιχεῖο αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ ὁ Ἐμβὲρ Χότζα στὸν τόπο τους, στὸν τόπο αὐτῶν καὶ τῶν πατέρων τους. Ἀλλέως θὰ ἔπρεπε νὰ ἰσχύσουν γιὰ πάντα ὅλα τ'ἀνομήματα τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσσολίνι.

Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ

ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ

Τὸ μοναδικό μας ὅπλο γιὰ τὴ διεκδίκηση μιᾶς βιώσιμης Ἑλλάδος στὸ μεταπολεμικὸν κόσμο εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη· ὅπλο μὲ τὸ ὁποῖο γελοῦν οἱ μεγάλοι, ὄχι ὅμως καὶ ἐντελῶς ἀνίσχυρο, ἂν τὸ χειρισθοῦμε μὲ θάρρος καὶ ὄχι μὲ πολιτικὰ τεχνάσματα. Ἡ μοναδική μας ἐλπίδα γιὰ κἄποιο εὐτυχισμένο μέλλον τῆς χώρας μας εἶναι, ὅτι ὁ κόσμος δὲν θὰ διαιρεθῆ σὲ δυὸ στρατόπεδα, ἀλλὰ ὅτι θὰ εὑρεθῆ τρόπος συλλογικῆς διοικήσεως. Ἡ μοναδικὴ ἑπομένως ἐθνική μας πολιτικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ τείνη σὲ μιὰ ἐξισορρόπηση τῶν σχέσεων μας πρὸς τοὺς Ἀγγλοαμερικανοὺς καὶ τοὺς Ρώσσους. Ἔτσι θὰ ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶναι. Ἑνὸς ἔτους ὅμως πεῖρα ἔχει πείσει ὅλους σήμερα, ὅτι ἐλάχιστα ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς ὅσον ἀφορᾶ τὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς μεγάλους καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴ Ρωσσία. Ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα ἀπὸ μέρους αὐτῆς καὶ τῶν δορυφόρων της κυβερνήσεων εἶναι ἡ ἀπάντηση στὴ δική μας προσπάθεια γιὰ δικαιοσύνη καὶ γιὰ συνεργασία. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ γραμμή μας πρέπει νὰ μείνη ἡ ἴδια. Ἡ Ρωσσία εἶναι πολὺ κοντά μας· ἡ δύναμή της καὶ ἡ χωρητικότητά της εἶναι πολὺ μεγάλη· ἡ δύναμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ στὸ κλείσιμο τῶν συνόρων μας· ἑπομένως ὑπάρχει καὶ πρὸς αὐτὴν μιὰ διέξοδος. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἀποβλέπουμε στὴ Ρωσσία γιὰ νὰ διατηρηθῆ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὄχι γιὰ νὰ καταστραφῆ ἢ ἀφομοιωθῆ· Οἱ ρεαλιστικὲς ἀπόψεις, ποὺ διατυπώνουμε παρακάτω, δὲν ξεκινοῦν ἀπὸ Ρωσσοφοβία ἢ τὴ γνώμη, ὅτι πρέπει νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴν ἠθικὴ βάση τῶν διεκδικήσεών μας καὶ νὰ περάσουμε στοὺς ὠφελιμιστικοὺς συνδυασμούς· εἶναι ἁπλούστατα ἡ ρεαλιστικὴ πλευρὰ τῆς πραγματικότητος, ποὺ πρέπει βέβαια νὰ τὴν ὑποτάξουμε στὴν ἠθικὴ ἄποψη, ποὺ ὅμως ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ μᾶς εἶναι γνωστή.

1) Ἡ τοπικὴ κατάσταση γύρω μας εἶναι στὸ στάδιο τῆς διαμορφώσεως. — Πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ διαπιστώσουμε, ὅτι ἡ κατάσταση ἐξελίσσεται μὲ βίαιες ἀκόμα ἀντιδράσεις. Σὲ πολλοὺς μας γείτονες ἡ θέληση τῶν λαῶν δὲν ταυτίζεται μὲ τὴ θέληση τῶν Κυβερνήσεων. Τὶ θὰ γίνει ἐκεῖ, ὅταν οἱ λαοὶ ἀποχτήσουν ἐλευθερία στὴν ἐκδήλωση τῶν αἰσθημάτων των; Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι εἶναι ἐναντίον μας, ὁ καθένας μὲ τὸ δικό του τρόπο. Ἴσως ὅμως ὄχι οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Κροᾶτες. Πολλοὶ Ἀλβανοὶ θὰ θεωρήσουν προτιμότερη τὴ συνεργασία μαζί μας. Οἱ Ἰταλοὶ εἶναι ἐπίσης ἐναντίον μας· τὸ ἴδιο καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Ἀπὸ ὅλους ὅμως αὐτοὺς οἱ περισσότεροι, πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλους οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἰταλοί, ἔχουν συμφέρον νὰ εἶναι μαζί μας· τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ἐξαρτᾶται λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὴ δική μας πρωτοβουλία καὶ ἱκανότητα, νὰ ἀλλάξουμε αὔριο τὶς σημερινὲς πολιτικὲς σχέσεις καὶ πρέπει νὰ προετοιμάσουμε αὐτὴ τὴ μεταβολή. Στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει σὲ μᾶς γιὰ πολλοὺς λόγους: κυρίως, γιατὶ εἴμαστε στὴν πιὸ κρίσιμη θέση καὶ γιατὶ προσφέραμε τὶς μεγαλύτερες ὑπηρεσίες καὶ τὶς ἀσύγκριτα μεγαλύτερες θυσίες στὸν πόλεμο ἀπὸ τοὺς γείτονές μας.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ πατάξη ἀκριβῶς αὐτὰ στὰ καίρια θυσιάστηκε ὁ κόσμος, ἔγινε τ' ὁλοκαύτωμα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς οὔτε ἰμπεριαλισμὸ γνωρίζει, οὔτε φασισμό, οὐτὲ κατακτήσεις. Στὴ γῆ ποὺ πήγασε τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κι' ἡ θρησκεία τῆς ἐλευθερίας δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ τέτοιες σκέψεις. Ζητεῖ ὅμως τὸ δίκαιό της, ποὺ τὸ αἷμα καὶ οἱ ἀνείπωτες θυσίες τοῦ λαοῦ της θεμελιώνουν ἀκλόνητα μπρὸς σὲ Θεοὺς κι' ἀνθρώπους. Καὶ ἔχει πίστι, πίστι ἀκλόνητη ὅτι ἡ ἠθικὴ στὸ διεθνῆ νόμο δὲν πέθανε, ἀλλὰ θὰ πρυτανεύση παντοῦ στὸν νέο καὶ δικαιότερο μεταπολεμικὸ κόσμο.

2) Ἡ χώρα μας ὡς πεδίο διεθνῶν συμφερόντων ἀποφασιστικῆς σημασίας.— Μένοντας στὴ ρεαλιστικὴ ἄποψη εἶναι κατόπιν ἀνάγκη νὰ ἐξετάσουμε—ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί δικαιώματα ἔχουμε—τὴ βαρύτητα τῶν συμφερόντων ποὺ διαμορφώνονται τώρα στὴν περιοχή μας, γιατὶ ἀπὸ τὴ βαρύτητα αὐτὴν ἐξαρτᾶται ἕως πιὸ σημεῖο θὰ διακυβευθοῦν ἐδῶ πολεμικὲς δυνάμεις ἀμύνης γιαυτά· ἐπίσης, ἀπὸ τὸ ποιὰ κράτη ἐνδιαφέρονται ἐξαρτᾶται τὸ πόσες μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὲς οἱ δυνάμεις. Στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο δισταυρώνονται τὰ σημερινὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας μὲ τὶς ἀπώτερες βλέψεις τῆς Ρωσσίας. Ἡ Γαλλία διαθέτει γιὰ τὴ στιγμὴ μικρὴ μόνο δύναμη, καί, ἂν κρίνη κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐσωτερική της κατάσταση, ἡ ἐπάνοδος στὴν πρώτη γραμμὴ θὰ γίνη πολὺ ἀργά, ἰδίως ἂν ἡ ἐσωτερική της πολιτικὴ τὴν ἀπομακρίνη ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Γιὰ τὴν Ἀγγλία τουναντίον ἡ περιοχή μας εἶναι τμῆμα ἀπὸ τὴν σπονδυλικὴ στήλη τῆς στρατιγικῆς της ἀρθρώσεως· τώρα περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἦταν στὰ 1920, ὅτε μᾶς ἐγκατέλειψεν ἀπότομα. Ἀπὸ τὴν κριτικὴ πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἡ διασαφήνιση τῆς καταστάσεως γιὰ μᾶς.

Στὰ 1920 ἡ Ἀγγλία, μὴ διαθέτουσα ἀρκετὲς δυνάμεις γιὰ τὴ Μεσόγειο συγχρόνως καὶ γιὰ τὶς Ἰνδίες, δηλαδὴ γιὰ Εὐρωπαϊκὴ συγχρόνως καὶ αὐτοκρατορικὴ πολιτική, μᾶς ἐγκατέλειψεν, ὅταν ἐνόμισεν, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ ἔχη ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴ χώρα μας καὶ ἀπεφάσισε νὰ τηρήση ἀμυντικὴ στάση στὴ Μεσόγειο, στὴ μορφὴ ποὺ ἐκδηλώθηκε στὰ 1939. Ἀφοῦ δὲν μπόρεσε, ἢ νόμισε πὼς δὲν μποροῦσε, νὰ κάμη φίλους ἐμᾶς, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ μὴ κάμη ἐχθροὺς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἰταλούς. Τότε ἡ Ἰαπωνία εἶχε πλήρη ἰσχὺν στὸν Εἰρηνικὸ καὶ πλησίον τῶν Ἰνδιῶν—ἡ ἀπειλὴ ἄλλωστε πραγματοποιήθηκε ἀργότερα —, ἐνῶ ἡ Ρωσσία ἦταν ἀνίσχυρη πέρα ἀπὸ τὴ Βεσσαραβία. Τώρα ἡ κατάσταση ἔχει ἀλλάξει. Οἱ ἀνατολικὲς θάλασσες εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἡ μεγαλύτερη εὐθύνη ἐκεῖ ἔχει μεταβιβασθῆ στοὺς Ἀμερικανούς· ἡ ἀπειλὴ εἶναι στὴ Μεσόγειο καὶ γύρω ἀπ' αὐτή. Εἶναι λοιπὸν λογικὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι στὴν περιοχή μας εἶναι γιὰ τὴν Ἀγγλία ζήτημα ἀποφασιστικό, ὅτι δηλαδὴ προσβολὴ ἐναντίον μας θὰ πρέπει νὰ θεωρῆται αἰτία πολέμου.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴ δική μας ἀσφάλεια· γιατὶ ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς γνωρίζει νὰ ὑποχωρῆ, προσωρινὰ τουλάχιστο σὲ πολλὰ ζωτικὰ σημεῖα. Δὲν εἶναι ἀρκετὸ καὶ γιὰ ἕνα ἀκόμα σπουδαιτερο λόγο: γιὰ νὰ κάμη πόλεμο σήμερα ἡ Ἀγγλία, πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνη καὶ ἡ Ἀμερική· πραγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἀπειλοῦνται καὶ ἐκείνης τὰ ζωτικὰ συμφέροντα. Ἕως τὴ στιγμὴ ὅμως δὲν ἔχουμε ἀρκετὲς ἐνδείξεις, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ θεωρεῖ τὴν ἀπειλὴ στὸ Αἰγαῖο ὡς αἰτία πολέμου γι' αὐτήν. Ἡ Ἀμερικὴ ἔδειξε ἀόριστο ἐνδιαφέρον στὴν περιοχή μας ἀπὸ τὰ 1860 μὲ κύριο σημεῖο τὴ Βουλγαρία. Στὰ 1920 ἔδειξε κάποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἀκτὲς τῆς Ἰωνίας, ὅταν ὅμως τῆς ζητήθηκε νὰ ἀναλάβη εὐθῦνες ἐκεῖ ἀποτραβήχθηκε. Ἡ σημερινή της θέση εἶναι ἄγνωστη σ' ἐμᾶς, ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμα σαφὴς οὔτε στοὺς ἴδιους τοὺς Ἀμερικανούς. Ἔπειτα, καὶ στὶς στρατηγικὲς περιοχὲς ἰσχύει ἡ ὑποδιαίρεση σὲ προχωρημένες, ποὺ ἐγκαταλείπει κανεὶς στὴν πρώτη κρούση, καὶ ἄλλες ἐνδιάμεσες ἕως ποὺ νὰ φθάσουμε στοὺς πυρῆνες τῆς ἀμύνης, καὶ ἡ δική μας χώρα μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ—γιὰ τὴν Ἀμερικὴ—ἀπὸ τὶς πρῶτες.

Ἡ στρατηγικὴ ἄποψη εἶναι ὅτι μὲ τὸ νὰ περιέλθουν ἡ βαλκανικὴ παραλία τῆς Ἀδριατικῆς, ἀπὸ τὴν Αὐλῶνα ἕως τὸ Φιοῦμε, καθὼς καὶ τὰ βουλγαρικὰ ἀεροδρόμια κάτω ἀπὸ Ρωσσικὸν ἔλεγχο, ἡ χώρα μας θὰ εἶναι ὑπερφαλαγγισμένη ναυτικὰ καὶ ἀεροπορικά, ἂν δὲν γίνουν ἐδῶ μεγάλες ναυτικὲς καὶ ἀεροπορικὲς βάσεις. Ἀπὸ αὐτὲς πάλι, ἐκεῖνες ποὺ θὰ εἶναι στὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἄλλως τε καὶ ὁλόκληρη ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, θὰ εἶναι πάντα κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ αἰφνιδιαστικῆς καταλήψεως μὲ ἐπιχειρήσεις κατὰ ξηράν. Καὶ πιθανὸν μὲν αὐτὴ νὰ ἀποδειχθῆ κάπως ἀπηρχαιωμένη στρατηγικὴ μὲ τὴ βόμβα τοῦ ἀτόμου· εἶναι ὅμως ὁπωσδήποτε ἐν χρήσει ἀκόμα, θὰ μείνη δὲ ἐν χρήσει γιὰ δευτερεύουσες ἐπιχειρήσεις, καὶ ὁπωσδήποτε εἶναι ἐκείνη ποὺ μᾶς ἀφορᾶ ἄμεσα.

(Συνέχεια στὴ σελ. 281)

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Εἶναι γνωστή, κι' ἔχει γραφῆ ἀκόμη καὶ σὲ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Παιδαγωγικῆς ἡ ἱστορία, ὅτι κάποτε ἕνας Γάλλος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας μιλώντας μ' ἕναν ξένο ἐπισκέπτη του ποὺ τοῦ ζητοῦσε πληροφορίες γιὰ τὸ γαλλικὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, κύταξε τὸ ρολόϊ του καὶ εἶπε μὲ καμάρι: —Μπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ αὐτὴ τὴν ὥρα ὄχι μόνο τί μάθημα γίνεται σὲ ὅλα τὰ γαλλικὰ λύκεια, ἀλλὰ καὶ μὲ τί θέμα ἀσχολοῦνται αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὅσοι διδάσκουν τὸ μάθημα τοῦτο. Ὁ μῦθος διδάσκει ὅτι στὴ Γαλλία ἡ ἐκπαίδευση ρυθμίζεται κατὰ ἑνιαῖο τρόπο σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειές της ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ Ἀρχὴ ποὺ προνοεῖ γιὰ ὅλα. Ὑπάρχει λοιπὸν ὁμοιομορφία καὶ πειθαρχία σ' ἕναν τύπο ποὺ προβάλλεται σὰν ὑπόδειγμα ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ διοίκηση καὶ ἐποπτεία τῆς Παιδείας.

Κάτι παρόμοιο γίνεται καὶ στὴ χώρα μας. Ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας συντάσσεται τὸ ἀναλυτικὸ καὶ τὸ ὡρολόγιο πρόγραμμα τῶν σχολείων τῆς λαϊκῆς καὶ τῆς μέσης παιδείας καὶ τὰ περιφερικὰ ὄργανα τοῦ Ὑπουργείου, οἱ ἐπιθεωρητές, ἐποπτεύουν γιὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ πιστὴ ἐφαρμογή του. Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν σχολείων εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ κινηθῆ μέσα στὰ πλαίσια ποὺ καθορίζονται (μὲ νόμους, διατάγματα καὶ ἐγκυκλίους) ἀπὸ τὴν κεντρικὴ διοίκηση.

Καὶ ὄχι μόνο τὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ καὶ τὰ διδακτικὰ βιβλία ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὰ σχολεῖα τῶν διάφορων τύπων γιὰ τὴ διδασκαλία, καθορίζονται τόσο στὴ Γαλλία ὅσο κ' ἐδῶ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ διοίκηση τῆς Παιδείας. Στὴ Γαλλία οἱ συγγραφεῖς τῶν διδακτικῶν βιβλίων ὑποχρεώνονται νὰ τὰ ὑποβάλουν στὸ Ὑπουργεῖο. Ἐκεῖνο συμβουλεύεται μιὰν ἐπιτροπὴ ἀπὸ εἰδικοὺς καὶ τὰ ἐγκρίνει ἢ ὄχι. Ὅσα ἐγκρίνονται περνοῦν στὴ λεγόμενη liste καὶ μόνον αὐτὰ ἔχουν τὴν ἄδεια τῆς κυκλοφορίας μέσα στὰ σχολεῖα. Αὐτὸ γινότανε κ' ἐδῶ πρὶν νὰ ἱδρυθῆ ὁ Ὀργανισμὸς τῶν διδακτικῶν βιβλίων (ΟΕΣΒ) στὰ 1938. Ἀπὸ τότε προκηρύσσεται διαγωνισμὸς καὶ τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ βραβευόμενα βιβλία ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν κρατικὸ ὀργανισμό, γιὰ νὰ κυκλοφορῆ στὰ σχολεῖα. Αὐτὸ καὶ μόνο σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα.

Ὁ Ἐκπαιδευτικὸς ποὺ ἔχει συνηθίσει νὰ ἐργάζεται μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς τέτοιας πειθαρχίας θὰ δοκιμάσει πολὺ μεγάλην ἔκπληξη, ὅταν ἐπισκεφθῆ ἀγγλικὰ σχολεῖα καὶ ἰδῆ τὸν τρόπο ποὺ λειτουργοῦν. Πρῶτα δὲν ὑπάρχει ἕνα καὶ μόνο Ὑπουργεῖο Παιδείας, ἑπομένως καὶ ἑνιαία ἐκπαιδευτικὴ ὀργάνωση καὶ νομοθεσία, γιὰ ὁλόκληρο τὸ Ἡνωμένο Ἀγγλικὸ Βασίλειο. Κάθε τμῆμα τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Οὐαλία, ἡ Σκωττία, ἡ Βόρειος Ἰρλανδία, ἔχει τὸ δικό του Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ τὴ δική του ἐκπαιδευτικὴ πολιτική. Ἔπειτα τὰ σχολεῖα στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Οὐαλία δὲν εἶναι κρατικά. Ἱδρύονται καὶ συντηροῦνται ἀπὸ τὶς λεγόμενες τοπικὲς ἐκπαιδευτικὲς ἀρχές, ἀπὸ δημοτικὰ δηλ. ἢ κοινοτικὰ συμβούλια ποὺ τὰ μέλη τους εἶναι αἱρετά. Τὰ συμβούλια αὐτὰ μὲ τοπικοὺς πόρους (φορολογία, δωρεές, εἰσφορὲς χρηματικὲς τῶν μαθητῶν) οἰκοδομοῦν καὶ ἐπιδιορθώνουν τὰ διδακτήρια, ἐφοδιάζουν τὰ σχολεῖα μὲ ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας καὶ τὶς ἀπαραίτητες ἐγκαταστάσεις, πληρώνουν τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ κ' ἔχουν γενικὰ τὴν οἰκονομικὴ διαχείριση τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν σχολείων τῆς κοινότητας ἢ τοῦ δήμου. Τὸ κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ οἰκονομικὰ ἐνισχύει τὴν προσπάθειά τους. Ἡ συνδρομή του φτάνει ἕως τὰ 50 ο]ο τῶν δαπανῶν. Ἑπομένως ὁ δάσκαλος καὶ ὁ καθηγητὴς εἶναι κοινοτικὸς ἢ δημοτικός, ὄχι κρατικὸς ὑπάλληλος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ τὰ ἰδιωτικὰ λύκεια—οἰκοτροφεῖα (public schools) ποὺ δὲν εἶναι ἀτομικὲς ἐπιχειρήσεις ἰδιωτῶν, ἀλλὰ ἱδρύματα μὲ μακρὰ παράδοση ποὺ συντηροῦνται ἀπὸ τὰ δίδακτρα καὶ τὰ τροφεῖα τῶν μαθητῶν καὶ τὰ τυχὸν πε-

ρισσεύματά τους πηγαίνουν στὴν καλυτέρευση τῶν ἐγκαταστάσεων, τῶν βιβλιοθηκῶν, τῶν ἐργαστηρίων κτλ. καὶ σὲ ὑποτροφίες μαθητῶν μὲ ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυΐα καὶ λαμπρὰν ἐπίδοση.

Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ καὶ ἰδίως ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου (προσωπικότητα μὲ κῦρος μεγάλο καὶ πραγματικὴν ἐξουσία, ἔχη πολὺ μεγάλη ἐλευθερία στὴν ἐργασία του. Ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὰ Ἀνώτερα πνευματικὰ Ἱδρύματα τῆς χώρας (Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεῖα, ἄλλες Ἀνώτερες Σχολὲς) χαράζονται μόνο οἱ μεγάλες γραμμὲς τῶν μορφωτικῶν αἰτημάτων ποὺ πρέπει νὰ ἔχει στὶς ἐπιδιώξεις του κάθε τύπος σχολείου. Εἶνε οἱ suggestions καὶ τὰ διάφορα standarts ποὺ δημοσιεύονται σὲ εἰδικὰ τεύχη καὶ ἀποτελοῦν, νὰ εἰποῦμε, τοὺς μεγάλους φάρους ποὺ δείχνουν τὴ γραμμὴ τῆς διδακτικῆς πορείας καὶ βοηθοῦν ὡς σημεῖα προσανατολισμοῦ τὸ δάσκαλο στὴν ἐργασία του. Ὁ ἴδιος ὅμως εἶναι ἐλεύθερος νὰ καταστρώση τὸ πρόγραμμά του σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις του καὶ μὲ τὴν δεκτικότητα, τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ καὶ τὶς δυνάμεις τῶν μαθητῶν του. Ἀρκεῖ μόνο νὰ συντονίση τὴν ἐργασία του μὲ τὴν ἐργασία καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων του ποὺ διδάσκουν μέσα στὸ ἴδιο σχολεῖο, ὥστε νὰ σχηματισθῆ μιὰ πολυφωνικὴ ἁρμονία καὶ νὰ κρατηθεῖ ἑνιαῖος ρυθμὸς σ' ὅλη τὴ μορφωτικὴ προσπάθεια τοῦ ἱδρύματος. Στὸν καθορισμὸ αὐτοῦ τοῦ ρυθμοῦ ὁ ρόλος τοῦ διευθυντῆ τοῦ σχολείου εἶναι ἀποφασιστικός. Αὐτὸς ἔχει τὴν εὐθύνη, ἑπομένως καὶ τὴν ἐξουσία νὰ δίνη τὸν τόνο καὶ τὴ δεσπόζουσα μορφὴ σ' ὅλη τὴ σχολικὴ ἐργασία, τὴ στενὰ διδακτικὴ καὶ τὴν πλατύτερα μορφωτική. Εἶναι ὁ ἀνώτερος ρυθμιστής, ὁ πνευματικὸς ἡγέτης.

Ἡ ἴδια ἐλευθερία ὑπάρχει καὶ στὴ συγγραφὴ τῶν σχολικῶν βιβλίων, ἐγχειριδίων γιὰ τοὺς μαθητὲς καὶ βοηθημάτων γιὰ τοὺς δασκάλους Καμιὰν ὑποχρέωση δὲν ἔχουν οἱ συγγραφεῖς νὰ τὰ ὑποβάλλουν γιὰ ἔγκριση στὸ Ὑπουργεῖο ἢ στὴν κρίση εἰδικῶν ἐπιτροπῶν. Τὰ ἐκδίδουν μὲ δική τους εὐθύνη, ὅπως ὁ καθένας ἐκδίδει, ἂν μπορῆ ἢ ἂν βρῆ τὸν πρόθυμο γιὰ τὴν ἐπιχείρηση ἐκδότη, ὁποιοδήποτε βιβλίο ἄλλης κατηγορίας. Ὁ δάσκαλος μὲ δική του πάλι εὐθύνη διαλέγει ἀπὸ τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία ἐκεῖνα ποὺ κατὰ τὴν κρίση του θὰ τὸν βοηθήσουν στὴ διδακτική του ἐργασία καὶ τὰ συσταίνει στοὺς μαθητές του. Καμιὰ εἰδικὴ ἔγκριση ἀπὸ μιὰν ἀνώτερη ἐποπτεύουσα Ἀρχὴ δὲν τὸν καλύπτει σ' αὐτὴ τὴ σύσταση ποὺ θὰ κάνη. Αὐτὸς θὰ προσπαθήση νὰ γνωρίση ὅλα ἢ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα σὲ κάθε εἶδος διδακτικὰ βιβλία (σ' αὐτὸ τὸν βοηθοῦν συγγραφεῖς καὶ ἐκδότες ποὺ ἔχουν συμφέρον νὰ βρίσκωνται σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ δάσκαλο), θὰ τὰ κυτάξη μὲ τὰ μάτια τοῦ εἰδικοῦ καὶ ὑπεύθυνα θὰ κάνει τὴν ἐκλογή του. Τὸ νέο καὶ ἀρχάριο δάσκαλο θὰ τὸν βοηθήσουν σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη ἐργασία οἱ παλαιότεροι καὶ πιὸ πεπειραμένοι συνάδελφοί του, ἕως ὅτου ὡριμάση ὁ ἴδιος καὶ στηριχθῆ στὶς δικές του γνώσεις καὶ στὴ δική του κρίση.

Τὸ Κράτος βέβαια ἔχει τοὺς ἐπιθεωρητές του, τοὺς γενικοὺς καὶ εἰδικούς. Ἀνήκουν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ εἶναι δικοί του ὑπάλληλοι. Αὐτοὶ ἐπισκέπτονται κάθε τόσο τὰ σχολεῖα, παρακολουθοῦν τὴν ἐργασία τους καὶ δίνουν φιλικὰ τὴ συμβουλὴ καὶ τὶς ὁδηγίες τους στὸ διδακτικὸ προσωπικό. Διοικητικὴν ἐξουσία δὲν ἔχουν, οὔτε ἀπὸ τὴν ἔκθεσή τους ἐξαρτᾶται ἡ προαγωγὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἢ ἄλλη καλυτέρευση τῆς θέσης τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἄλλωστε βαθμοὶ δὲν ὑπάρχουν στὴ θέση καὶ στὶς ἀποδοχὲς τῶν δασκάλων καὶ τῶν καθηγητῶν. Ἀνάλογα μὲ τὰ προσόντα τους οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ἔχουν ὡρισμένο μισθὸ ποὺ αὐτόματα αὐξάνει ἀνάλογα μὲ τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας τους, ἕως ὅτου φτάση (ἕως τὰ εἴκοσι περίπου χρόνια ὑπηρεσίας) σ' ἕνα ἀνώτατο ὅριο. Κατὰ περίεργο μάλιστα τρόπο τῶν γυναικῶν οἱ μισθοὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ ρόλος λοιπὸν τοῦ Ἐπιθεωρητῆ εἶναι καθαρὰ συμβουλευτικός. Δὲν εἶναι προϊστάμενος τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων τῆς περιφερείας του. Προϊστάμενος πραγματικὸς εἶναι σὲ κάθε σχολεῖο μόνον ὁ διευθυντής του. Αὐτὸς διοικεῖ καὶ αὐτοῦ πρὸ πάντων ὁ λόγος ἀκούεται στὴν πρόσληψη καὶ στὴν ἀπόλυση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου ἀπὸ τὶς τοπικὲς ἐκπαιδευτικὲς ἀρχὲς ποὺ ἐποπτεύουν σὰν ἀνώτερη διοικητικὴ ἐξουσία.

Ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν δύο εἰκόνων ποὺ ἐπίτηδες τὶς παρουσιάζω ἐδῶ σὰ δίπτυχο, φαίνεται καθαρὰ μιὰ βαθύτατη διαφορὰ ποὺ ξεχωρίζει τὴν ἀγγλικὴ ἐκπαίδευση ἀπὸ τὰ κεντροκρατούμενα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τῆς δικῆς μας. Ὁ Ἄγγλος ἐκπαιδευτικὸς ἔχει πολὺ μεγάλην ἐλευθερία στὴν ἐργασία του καὶ δὲν δεσμεύεται ἀπὸ κανόνες ποὺ τοῦ ἐπιβάλλονται ἀπ' ἔξω. Εἶναι ἐλεύθερος ὅπως περίπου ὁ Ἄγγλος δικαστὴς στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Στὴν παιδευτικὴ πράξη δὲν ὑπάρχει γραπτὴ νομοθεσία, καθὼς δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν ὑποθέσεων τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ζωῆς γραπτὸ σύνταγμα. Καὶ ὅμως, ὅπως δὲν ἀναρχεῖται τῆς πολιτείας ἡ ζωὴ οὔτε παρουσιάζει ἀσυνέπειες καὶ ἀντιφάσεις ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἔτσι καὶ ἡ παιδεία στὴν Ἀγγλία ἔχει τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ἐσωτερική της τάξη, μ' ὅλο ποὺ λείπουν οἱ κώδηκες, μὲ τὶς αὐστηρὰ καὶ στὶς λεπτομέρειες καθωρισμένες ὁδηγίες. Τὸ φαινόμενο τοῦτο ἔχει τὴν ἐξήγησή του. Μιὰν ἐξήγηση μάλιστα ποὺ θὰ μᾶς βοηθήση νὰ γνωρίσουμε καλύτερα, διεισδυτικώτερα αὐτὸν τὸ θαυμαστὸ ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις νησιωτικὸ λαό. Ὁ δάσκαλος ἐκεῖ εἶναι καὶ ἀξιώνει νὰ εἶναι ἐλεύθερος οτὴν ἐργαοία του. γιατὶ καὶ σὰ μαθητὴς στὰ σχολεῖα καὶ σὰ σπουδαστὴς στὰ διδασκαλεῖα ἢ στὰ πανεπιστήμια δὲν γεμίζει τὸ κεφάλι του μὲ νεκρὲς γνώσεις οὔτε ἐφοδιάζεται ἐπιφανειακὰ μὲ μεθοδολογικὲς διδακτικὲς συνταγές, ἀλλὰ μορφώνεται ἔτσι ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ στέκεται στὰ πόδια του σὰν αὐθύπαρκτο ἄτομο, νὰ ἔχει ταυτόχρονα ἐσώτερη, ὀργανικὴ συνάφει μὲ τὶς ρίζες τῆς ἐθνικῆς του ζωῆς, καὶ προπάντων νὰ θεωρῆ καὶ νὰ ζῆ τὴν ἐλευθερία του δεμένην ἀναπόσπαστα, συνυφασμένη μὲ τὴν εὐθύνη. Αὐτὰ εἶναι τὰ αἰτήματα τῆς ἀγγλικῆς παιδείας σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες της. Αἰτήματα ποὺ δὲν ἔχουν καταχωρηθῆ σὲ κώδικες, ἀλλ' ἀποτελοῦν τὸν ἄγραφο νόμο τοῦ κάθε σχολείου, τοὺς ἄξονες τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας του. Σ' ἕνα δάσκαλο ποὺ μορφώνεται μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο μπορεῖ ἡ κοινωνία νὰ ἐμπιστεύεται τὰ παιδιά της καὶ ἡ Πολιτεία νὰ τοῦ ἀφήνη ἐλευθερία στὴ δουλειά του, χωρὶς ν' ἀνησυχῆ καὶ νὰ τοῦ ἑτοιμάζη ἀπὸ πρὶν μὲ λεπτομερεῖς καὶ σχολαστικὲς ὁδηγίες τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων. Καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη ξέρει ὅτι παραδίνει ἀγγλόπαιδα στὰ χέρια ἑνὸς Ἄγγλου, καὶ αὐτὸ φτάνει.

Μὲ ἄλλα λόγια στὴν Ἀγγλία κατώρθωσαν νὰ διαμορφώσουν ἕναν τύπο, ἕναν ἀνθρώπινο τύπο Δασκάλου. Καὶ ὅλη ἡ προσπάθειά τους δὲν εἶναι νὰ σημειώνουν προόδους στὴ θεωρητικὴ παιδαγωγικὴ σὰν ἐπιστήμη, ἀλλὰ νὰ καλλιεργοῦν καὶ μὲ τὴν ἐπιμελημένη καλλιέργεια νὰ βελτιώνουν αὐτὸν τὸν τύπο, ὥστε ἥσυχοι πιὰ νὰ παραδίνουν στὰ χέρια του τὰ παιδιά τους μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ τὰ διαπαιδαγωγήση κυρίως μὲ τὴν προσωπική του ἀκτινοβολία, μὲ τὸ ζωντανό του παράδειγμα, καὶ θὰ τὰ κάνη μὲ τὸν καιρὸ ἔτσι ὅπως ἡ κοινὴ ἐθνικὴ συνείδηση θέλει τὸ μορφωμένον ἄνθρωπο. Θὰ τὰ κάνη δηλ. ἀνθρώπους μὲ πρακτικὸ πνεῦμα, ἱκανοὺς νὰ παλέψουν τίμια στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἄτομα ἠθικῶς αὐθύπαρκτα, ἐλεύθερα καὶ ὑπεύθυνα.

Ἀξιοσημείωτο πραγματικὰ εἶναι ὅτι στὰ ἀγγλικὰ διδασκαλεῖα καὶ στὰ πανεπιστήμια οὔτε καλλιεργεῖται συστηματικὰ οὔτε διδάσκεται ἡ θεωρητικὴ παιδαγωγική, ὅπως καλλιεργεῖται καὶ διδάσκεται στὰ γερμανικά, π.χ. ἢ στὰ ἐλβετικὰ πανεπιστήμια. Σπάνια εἶναι ἀκόμη καὶ τὰ εἰδικὰ παιδαγωγικὰ βιβλία. Οἱ παιδαγωγοί μας, ἀποκλειστικὰ σχεδὸν προσανατολισμένοι πρὸς τὴ γερμανικὴν ἐπιστήμη, θὰ δοκιμάσουν στὸ κεφάλαιο τοῦτο ἔκπληξη, ἴσως καὶ ἀπαγοήτευση, ὅταν ἐπισκεφθοῦν τὴν Ἀγγλία. Καὶ ὅμως, ὅπως εἶναι γνωστό, ὑπάρχουν βιβλία γιὰ τὴν ἀγωγὴ τῶν νέων κλασσικά, γραμμένα ἀπὸ Ἄγγλους σοφοὺς τῶν περασμένων αἰώνων (ἀπὸ τὸν Locke, τὸν J. St. Mill, τὸν Spencer κ.ἄ.). Θησαυρὸς καὶ παιδαγωγικῆς σοφίας εἶναι ἐπίσης τὸ ἐκπληκτικὰ μεγάλο ἔργο τοῦ Shakespeare. Τὶ σημαίνει τοῦτο; Σημαίνει ἁπλούστατα ὅτι στὴν Ἀγγλία ἡ παιδεία εἶναι ζωὴ καὶ ὄχι ἐπιστήμη. Στενὰ μεθοδολογικὰ ἐξεταζόμενο τὸ ἀγγλικὸ σχολεῖο μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ πραγματικὰ παρουσιάζει πολλὲς ἐλλείψεις. Τὸ συντηρητικὸ ἀγγλικὸ πνεῦμα δύσκολα θ' ἀγκαλιάση τὶς νέες κατακτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας. (Παράδειγμα: καὶ σήμερα ἀκόμη δὲν ἀποδοκιμάζει, ἀλλὰ ἐπίσημα στέργει τὶς σωμα-

Ν. Γ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΑΙΝΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ;

Εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας γλῶσσας ἡ λέξις «ἀριστερὸς» ἔχει δυσοίωνον σημασίαν (λαιός, laevus, left, link, λιέβιγ=ἀδύνατος, gauche=ἀνάπηρος, sinister=δυσοίωνος). Μάλιστα εἰς τὰς κατὰ συστοιχίαν Πυθαγορείους ἀρχὰς ὡς καὶ εἰς τὸν σινικὸν Κανόνα τῶν Μεταμορφώσεων (Ι Τσίνγ) ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦ σκοτεινοῦ, τοῦ κακοῦ. Ἀλλὰ ἐὰν διὰ μίαν προλογικὴν καὶ μυθολογικὴν νοοτροπίαν ἔχει δυσοίωνον (sinister) σημασίαν εἰς τὴν λογικὴν σκέψιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπέκτησε μίαν εὐοίωνον καὶ «εὐώνυμον» σημασίαν χάριν εἰς τὴν εὐφημιστικὴν τάσιν τῶν ἀρχαίων, ἥτις ἔφθασε τελικῶς νὰ διαφημίση τὴν ποιητικὴν «λαιὰν χεῖρα» καὶ ὡς ἄριστον (ἀριστερά).

Ἐὰν δὲ εἰς τὰ κοινοβούλια τῆς νεωτέρας ἐποχῆς παρεχωρούσαμε τὴν ἀριστερὰ πτέρυγα εἰς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς προοδευτικοὺς δημοκράτας τοὺς ὁποίους ὅταν δὲν καταδιώκαμε τοὐλάχιστον περιφρονούσαμε, σήμερον δὲν ὑπάρχει πλέον οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα παρατηροῦμεν μίαν κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς ὑφηλίου μὲ μηδαμινὰς καὶ ἴσως ἐπιφανειακὰς ἐξαιρέσεις.

Τελευταίως τὸ ἀνωτέρω ζήτημα ἐτέθη ὑπὸ ἑνὸς ἀμερικανικοῦ περιοδικοῦ ὅπου οἱ δύο Ἄγγλοι Χ. Λάσκι καὶ Φ. Χάγεκ προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ποίαν κατεύθυνσιν πρόκειται νὰ λάβη ἡ μεταπολεμικὴ ἀνθρωπότης.

Ὁ Λάσκι εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἤδη

τικὲς ποινές). Καὶ ὅμως τὸ σχολεῖο στὴν Ἀγγλία ἔχει ἀναμφισβήτητες ἐπιτυχίες νὰ σημειώση στὸ κεφάλαιο τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων. Τὰ τυχὸν λάθη στὴ μέθοδο τῆς διδασκαλίας καὶ οἱ καθυστερήσεις του σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς σχολικῆς ἐργασίας ὄχι μόνο ἰσοσταθμίζονται, ἀλλὰ ὑπερακοντίζονται ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς, ἀπὸ τὴν ἔντονη παιδαγωγοῦσαν ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶναι διάχυτη λιγώτερο στὶς αἴθουσες τῆς διδασκαλίας καὶ περισσότερο στοὺς κοιτῶνες καὶ στὰ ἑστιατόρια καὶ στὶς αἴθουσες τῶν μαθητικῶν συγκεντρώσεων, καὶ πρὸ πάντων στὴν αὐλὴ καὶ στὰ γήπεδα τῶν ἀθλητικῶν παιδιῶν. Τὸν τόνο σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα τὸν δίνει ἀναμφισβήτητα ἡ ὑψηλὴ στάθμη τῆς περιρρέουσας τὸ σχολεῖο οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸν δίνει ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἄγγλου Δασκάλου ποὺ ἔχει μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴν ἰδιοτυπία. Ἂν μοῦ ζητοῦσαν νὰ χαρακτηρολογήσω τὸν Ἄγγλο ἐκπαιδευτικό, ἀπὸ τὴν προσωπική μου ἀντίληψη μέσα στὸν λίγο καιρὸ ποὺ τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ κοντά, θὰ μποροῦσα νὰ εἰπῶ ὅτι εἶναι ἕνα ἐπιτυχημένο κρᾶμα παπᾶ καὶ σπόρτμαν. Θὰ φανῆ παράξενο, καὶ ὅμως αὐτὴ τὴν ἐντύπωση δίνει. Ἔχει κάτι ἀπὸ τὸ καλοκάγαθο ὕφος τοῦ ἀγγλικανοῦ ἱερωμένου μὲ τὴν ἁπλὴ πίστη του καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἠθικήν του εὐστάθεια. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ κάτι ἀπὸ τὴν ἀδρότητα, τὴν παιδιάστικη αἰσιοδοξία, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν εὐθυμία τῶν ἀνθρώπων τῶν σπόρ.

Σὲ ἄλλους λαοὺς διανοητικώτερους, σκοτεινότερα σοβαροὺς ἴσως τὸ κρᾶμα τοῦτο νὰ μὴν ἀρέση. Νὰ μὴ θεωρῆται ἀρκετὰ «ἐπαρκὲς» γιὰ τὸν τύπο τοῦ ἰδανικοῦ δασκάλου. Στὴν Ἀγγλία ὅμως ἀντιαποκρίνεται πρὸς τὴ φυλετικὴν ὑφὴ καὶ πρὸς τὸ ἠθικο-κοινωνικὸ κλῖμα τοῦ τόπου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τοῦτο ἱκανοποιεῖ τὶς περισσότερες καὶ ἐγκυρότερες ἀπαιτήσεις. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ πεῖρα γνωρίζω ὅτι ἐκπαιδευτικοὶ μὲ τέτοιαν ἰδιοσυγκρασία μιλοῦν πολὺ στὴν ψυχή, ἰδίως τῶν ἐφήβων. Καὶ γιὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι ὁ Ἄγγλος δάσκαλος θὰ εἶναι πολὺ ἀγαπητὸς στὰ παιδιά, ἀφοῦ μάλιστα ψυχικὰ βρίσκεται τόσο κοντά τους.

Τὰ συμπεράσματα ἀπὸ συγκρίσεις μὲ τὴ δική μας ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα ἀφήνω μόνο του τὸ νοήμονα ἀναγνώστη νὰ τὰ βγάλη καὶ νὰ τὰ διατυπώση.

ἀπὸ τὸν πρῶτον πόλεμον ἡ ἀνθρωπότης ἔχει εἰσέλθει εἰς μίαν ἐπαναστατικὴν περίοδον τῆς ὁποίας τὰ τρία κύρια κλιμακτηρικὰ συμπτώματα εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ἡ Ρωσσικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1917.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Μεταρρυθμίσεως ὅπου ἡ ἀνθρωπότης ἤρχισε νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ καθεστὼς τῆς φεουδαρχίας καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἀστικὸν καθεστώς, ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς ἀναστατώσεις αἱ ὁποῖαι κατὰ μέγα μέρος ὑπῆρξαν μὲ πολιτικοκοινωνικὸν περιεχόμενον, μόνον ἡ περίοδος 1775-1815, ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὸν πόλεμον τῆς Ἀνεξαρτησίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Πλούτου τῶν Ἐθνῶν τοῦ Α. Σμὶθ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Γκίμπενς καὶ καταλήγει εἰς τὴν μάχην τοῦ Γουολτερλώ, δύναται νὰ παραβληθῆ μὲ τὴν σημερινὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης κατώρθωσε νὰ ἐξαλείψη τὴν φεουδαρχίαν σχεδὸν ἀπ' ὅλας τὰς χώρας καὶ νὰ εἰσέλθη εἰς τὸ δημοκρατικὸν καθεστὼς τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τῶν ἀστῶν. Εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ποὺ εἰσήλθομεν ἀπὸ τὸ 1914 ἡ ἀνθρωπότης φαίνεται νὰ προσπαθῆ νὰ εὑρύνη τὴν δημοκρατικὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀστῶν καὶ οὕτω νὰ τὴν ἀναπτύξη ἀπὸ πολιτικὴν εἰς κοινωνικήν, δηλαδὴ εἰς μίαν δημοκρατίαν «τοῦ Κοινοῦ Ἀνθρώπου» καὶ ὄχι πλέον τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν ἀστῶν.

Μὲ τὸ νικηφόρον τέλος τοῦ παρόντος πολέμου ἡ ἀνθρωπότης πρόκειται νὰ ζήσῃ εἰρηνικὰ καὶ οὕτω νὰ προσπαθήση νὰ ἀναπτύξη ὀργανικὰ καὶ βαθμιαίως τὴν νέαν δημοκρατίαν τοῦ «Κοινοῦ Ἀνθρώπου», ἢ νὰ εἰσέλθη πάλιν εἰς νέας διεθνεῖς καὶ κοινωνικὰς ἀναστατώσεις;

Ὁ Λάσκι θέτει ἐμμέσως τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα καὶ πιστεύει μᾶλλον εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἤθελε μιμηθῆ τὸ κοινωνικὸν πείραμα τῆς Ρωσσικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὰ ἔργα του δὲ δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήση κανείς, ὅτι δὲν πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔπρεπε νὰ φθάση εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς Ρωσσικῆς Ἐπαναστάσεως δι' αἱματηρᾶς ἐπαναστάσεως. Δυνάμεθα νὰ φθάσουμε ἐκεῖ καὶ διὰ ριζικῶν μεταρρυθμίσεων.

Πάντως ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει, σύμφωνα μὲ τὸν θεωρητικὸν τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Μ. Βρεττανίας, νὰ θέση νέας κοινωνικὰς κοινὰς ἀξίας. Ὀφείλομεν νὰ ἐξεύρωμεν νέους θεσμοὺς διὰ τῶν ὁποίων νὰ συμφιλιώσωμεν τὴν ἰσχὺν μὲ τὸ δίκαιον, δηλαδὴ τὴν ἰδιοκτησίαν μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Ὀφείλομεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν τυπικὴν δημοκρατίαν τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἡ ὁποία σήμερον περιορίζεται εἰς τὴν στενὴν ὀλιγαρχίαν τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν ἀστῶν, καὶ ἡ ὁποία ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου περιορίζει σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχάς της τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν εἰς τοὺς ὀλίγους ἐγκαταλείπουσα τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν τύχην των, εἰς τὴν πραγματικὴν δημοκρατίαν τοῦ «Κοινοῦ Ἀνθρώπου».

Ἴσως ὅμως πάλιν κατόπιν αὐτοῦ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστρεψεν ὑλικῶς πολὺ περισσότερον τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὸν πρῶτον πόλεμον, ἡ ἀνθρωπότης νὰ εἶναι παρὰ πολὺ κουρασμένη διὰ νέας ἐπαναστατικὰς περιπετείας. Αὐτὴ ὅμως ἡ κόπωσις δὲν πρόκειται νὰ εἶνε παρὰ μιὰ μικρὰ ἀνάπαυλα μέσα εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ὅπου ζοῦμεν, καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ συγχέωμεν τὴν ἠρεμίαν τῆς κοπώσεως μὲ τὴν ἠρεμίαν τοῦ λιμένος ὅπου ἡ ἀνθρωπότης προσπαθεῖ νὰ φθάση κατόπιν τῆς κοινωνικῆς καταιγίδος ἡ ὁποία ἔχει ἐνσκήψει ἀπὸ τὸ 1914 καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μαίνεται μέχρι σήμερον.

«Πιστεύω, λέγει ὁ Λάσκι, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προσεχοῦς ἡμίσεως αἰῶνος θὰ εἴμεθα ἀπησχολημένοι μὲ τὸ σκληρὸν ἔργον τῆς ἀναδιαμορφώσεως τῶν βάσεων τοῦ πολιτισμοῦ μας. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφασίσωμεν περὶ τῆς ἐπειγούσης λύσεως τοῦ προβλήματος κατὰ πόσον ἡ τεραστία παραγωγικὴ ἱκανότης τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη ἔχει θέσει εἰς τὴν διάθεσιν μας πρόκειται νὰ ἐργάζεται δι' ἑνὸς συστήματος, τὸ ὁποῖον προσκομίζει ἄφθονα πλούτη εἰς τοὺς ὀλίγους καὶ καταδικάζει εἰς κάθε κοινότητα τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν νὰ ζῆ ἐπὶ ἑνὸς βιωτικοῦ ἐπιπέδου τὸ ὁποῖον τοὺς ἀρνεῖται τὸ ἐπάρκες εἰς ὑλικὴν ἄνεσιν καὶ πνευματικὴν εὐεξίαν, ἢ κατὰ πόσον

πρέπει νὰ ἐργάζεται δι' ἑνὸς συστήματος ὡς ἐκεῖνο ποὺ τόσον δραματικῶς ἀναφύεται εἰς τὴν Σοβιετ. Ἕνωσιν καὶ τὸ ὁποῖον ἐργάζεται μὲ σχεδιασμένην παραγωγὴν διὰ κοινοτικὴν κατανάλωσιν».

Ἐν ὀλίγοις, αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖται νὰ καταρρεύσῃ εἶνε ὁ ἀστικὸς πολιτισμὸς ποὺ ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Διὰ τὸν Λάσκι δὲν θὰ εἶναι πλέον εὔκολον νὰ ἐπιβάλωμεν ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν πίστην ὅτι ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμὸς τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων δύναται νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἁρμονικὴν κοινωνίαν τοῦ ἁπλοϊκοῦ συστήματος τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας τοῦ Α. Σμίθ. Δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐπιβάλωμεν τὸ ἀνελεύθερον σύστημα διὰ τοῦ ὁποίου τὰ βάρη τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἐπιπίπτουν ἄνευ παραπόνων καὶ ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν κιτρίνων καὶ μαύρων φυλῶν.

Δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἀπαιτήσουμε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν μαζῶν εἰς τὴν προβλεπτικότητα καὶ στὴν σοφίαν τοῦ ἐλευθέρου ἐπιχειρηματίου ὡς τοῦ ἀνωτέρου καὶ καταλληλοτέρου τύπου πρὸς διαμόρφωσιν τῶν πλαισίων ἑνὸς πολιτισμοῦ τὸν ὁποῖον αὐτὰ τὰ ἴδια ἀτομικά του συμφέροντα ἔχουν καταστρέψει. Εἴμεθα εἰς τὰ πρόθυρα ἑνὸς νέου κόσμου. Ἀπαιτοῦμεν νέας ὁδηγίας ἐὰν πρόκειται νὰ δαμάσουμε τὸ μέλλον ποὺ ἀνοίγεται ἐμπρός μας.

Ὅ,τι ἔχουμε σπείρει σήμερα αὐτὸ θὰ θερίσουμε αὔριο. Αὐτὸ δὲ ἔχει σήμερον ἀποδειχθῆ ὅτι ἔχουμε σπείρει δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τοὺς θετικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὸν διαχωρισμὸν τῆς κοινωνίας εἰς ὀλίγους κύρίους καὶ πολλοὺς ὑπηρέτας, εἰς ὀλίγους ποὺ κυβερνοῦν καὶ εἰς ἕνα εὐρὺ καὶ ἀδρανὲς πλῆθος ποὺ δὲν ἔχει ἄλλο λειτούργημα εἰς τὴν ζωήν του ἀπὸ τοῦ νὰ μοχθῆ καὶ νὰ ὑποκύπτη.

Ὁ Κοινὸς Ἄνθρωπος ἀναδύεται παντοῦ ἀπὸ τὸ λυκόφως τῆς ἱστορίας καὶ ἀπαιτεῖ αὐτὴν τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν εἰς κάθε κοινωνίαν μέχρι σήμερον τοῦ ἔχουν ἀρνηθῆ ἐπιστρατεύοντες ἐναντίον του ὅλα τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κρατικῆς ἰσχύος μέσα.

Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι μετὰ τὸν νικηφόρον τερματισμὸ τοῦ πολέμου θὰ ἐλευθερωθοῦν δυνάμεις, αἵτινες εἶναι ἀσυμβίβασται μὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς πατροπαραδότου τάξεως ὅπως ἦσαν ἀσυμβίβασται αἱ ἀνάγκαι καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ κεφαλαιούχου μὲ τὰς συνηθείας τοῦ φεούδαρχικοῦ καθεστῶτος.

Ὁ Λάσκι δὲν πιστεύει ὅτι παραχωρήσεις ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος πρόκειται νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν μαζῶν. Σχεδὸν παντοῦ ὅπου ἐγένοντο αὗται αἱ παραχωρήσεις κατὰ τὸ παρελθόν, ἐγένοντο πολὺ καθυστερημένως καὶ κατόπιν πιέσεως καὶ οὕτω ἀπώλεσαν τὴν χαριστικήν των ἀξίαν τὴν ὁποίαν θὰ εἶχον ἐὰν ἐγένοντο πρὸ πεντηκονταετίας διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ὑπερπηδήσουν τὴν ἀνάγκη μιᾶς πλέον ριζικῆς ἀλλαγῆς. Ἀσφαλῶς δὲ ἡ ἰσχὺς τοῦ κατωχυρωμένου συμφέροντος εἰς μίαν νικηφόρον χώραν μὲ τεραστίας πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς ὡς αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι θὰ καταστήσῃ ἱκανοὺς τοὺς ἐπιχειρηματίας ὅπως διατηρήσουν τὴν προνομιοῦχον θέσιν των διὰ μακροτέραν περίοδον χρόνου παρ' ὅτι θὰ συμβῆ εἰς χώρας κατεστραμένας ὡς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Τὸ ψυχολογικὸν ἀποτέλεσμα, ἄλλωστε, τῆς ἥττης εἶναι ἡ μείωσις τοῦ σεβασμοῦ τῶν μαζῶν πρὸς τὴν ἰθύνουσαν τάξιν. Αὐτὸ εἶναι κατάδηλον, παραδείγματος χάριν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας Ἑλλάδα καὶ Γιουγκοσλαβίαν καὶ ἴσως ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Βέλγιον ἡ τυχὸν παλινόρθωσις τῆς μοναρχίας θὰ βασίζεται ὀλιγώτερον ἐπὶ τῆς λαϊκῆς θελήσεως καὶ περεσσότερον ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν δυνάμεων ὡς ἡ Μεγ. Βρεττανία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ὅπως ἀποκαταστήσουν τὸ Status Quo ὄχι τόσον χάριν αὐτῶν τῶν ἰδίων ὅσον διὰ νὰ σταματήσουν ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἕνα κίνημα πρὸς δραστικὴν κοινωνικὴν ἀναδιοργάνωσιν.

Ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου θὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν τῆς πρακτικῆς ἰσχύος πρὸς κατάστρωσιν σχεδίων καὶ πρὸς καθορισμὸν τῆς προτεραιότητος ἐκτελέσεως αὐτῶν... Διὰ τὸν Λάσκι ἡ ἐλευθέρα ἐπιχείρησις εἶναι ἐντελῶς ἀνίκανος πρὸς τοῦτο καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὑπάρχουν πολὺ ὀλίγαι πιθανότητες ὅπως ὁ μεταπολεμικὸς κόσμος ἐπανέλθῃ εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ 1939. Ἔπειτα εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ καταργηθοῦν μὲ μίαν μονοκονδυλιὰν ὅλοι οἱ οἰκονομικοὶ περιορισμοὶ καὶ ἔλεγχοι ποὺ ὁ πόλεμος ἐπέβαλε χωρὶς νὰ κινδυνεύσωμεν νὰ πέσωμεν εἰς βιομηχανικὸν χάος καί, κατὰ συνέπειαν, εἰς πληθωρικὴν ἀνεργίαν. Κανεὶς δὲ δὲν ἔχει ἀνάγκην ὅπως πεισθῆ ὅτι ἡ διατήρησις τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας ὅπου ὑφίσταται πληθωρικὴ ἀνεργία εἶνε ἀδύνατος ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς κρατικῆς ἰσχύος. Ἡ δὲ Γερμανία καὶ Ἰταλία μᾶς ἀποδεικνύουν ὅτι αὕτη ἡ ἐπέμβασις δύναται νὰ λάβῃ καὶ τὴν ἀντιδραστικὴν μορφὴν τῆς ἀντεπαναστάσεως τῆς ὁποίας ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ κατάργησις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς φασιστικῆς δικτατορίας. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν ὅταν στρώνουμε σχέδια διὰ τὴν μεταπολεμικὴν νέαν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γοήτρου τῆς Σοβ. Ἑνώσεως ἐπὶ τῶν μαζῶν. Αἱ τελευταῖαι δὲ ἐνδείξεις εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν καθὼς καὶ τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν τῆς ὑφηλίου εἶναι ὅτι ὁ λαὸς εἶναι προοδευτικὸς καὶ μάλιστα ριζικὰ προοδευτικός. «Ὁ κόσμος, λέγει ὁ Λάσκι, πηγαίνει ἀριστερὰ καὶ πηγαίνει ἀκατάσχετα πρὸς τὰ ἀριστερά. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν δυνατότητα προσωρινῶν σταθμῶν εἰς τὴν πορείαν πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ ἐπαναστάσεις καὶ ἀντεπαναστάσεις. Ἀλλὰ ἡ πεποίθησις αὐξάνει παντοῦ ὅτι αἱ μάζαι ποὺ ἀντιμετωπίζουμε δὲν πρόκειται νὰ ἱκανοποιηθοῦν πλέον μὲ τοὺς ὅρους τῆς πατροπαραδότου τάξεως»

Μιὰ ἐπανάστασις ἔχει εἰς τὴν πραγματικότητα συντελεσθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαζῶν ὅλων τῶν χωρῶν τῆς ὑφηλίου. Αὐτὸ εἶναι γεγονὸς ὄχι μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν Καναδάν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν. Ὁ προπολεμικὸς προσανατολισμὸς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας προλαμβάνει μόνον ὅ,τι αἱ γεναῖαι στρατιαὶ τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὰς κατεχομένας χώρας ἔμαθον νὰ ἀπαιτοῦν μέσα εἰς τὴν πικρὰν πεῖραν τῆς μακρᾶς των ἀγωνίας.

«Ἡ Ἐλευθερία, ἔγραφεν ὁ Χάϊνε πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, ποὺ ἔχει ἔκτοτε γίνει ἄνθρωπος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, πρέπει τώρα νὰ περάσῃ σ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν μάζαν, στὰ κατώτερα στρώματα τῆς κοινωνίας καὶ νὰ γίνῃ λαός». Αὐτὸ εἶναι τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς μελλούσης γενεᾶς. Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ προβλήματος καὶ ταυτοχρόνως μία προσπάθεια νὰ τὸ ἐξαλείψῃ. Ἀπέτυχεν ὅμως καὶ ἡ ἀκατάσχετος δύναμις ὄπισθεν αὐτοῦ δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ εὐρέως ἐκτεταμένον πάθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τό ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῆ παρὰ μόνον μὲ τὴν ἀνέγερσιν μιᾶς νέας κοινωνικῆς τάξεως. Ἄλλη ἐκλογὴ δὲν ὑφίσταται. Ἐκτὸς ἐὰν ἐπιθυμοῦμε νὰ ἴδωμεν τὴν κατάρρευσιν τοῦ πολιτισμοῦ μας.

ΔΗΜ. Α. ΜΩΡΕΤΗ

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Ὑπάρχει μέσα στὸ λαό μας μιὰ κληρονομικὴ ἠθικὴ παράδοση ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει τὸ θεμέλιο τῆς νέας ζωῆς μας. Θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ ἡ παράδοση αὐτὴ ἔχει ὅλο τὸ πλοῦτο ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ σταθεῖ σὰν μιὰ πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ σὰν ὁδηγὸς στὴν ἀπαραίτητη προσαρμογὴ στὸν αἰώνα μας. Ἕνα κύριο καθῆκον τῆς νέας γενιᾶς, αὐτῆς ποὺ τώρα ἀνεβαίνει γιὰ νὰ γίνῃ ἰθύνουσα τάξη εἶναι ν' ἀξιολογήσει αὐτὴ τὴ παράδοση καὶ νὰ μὴν ἀποσυνδεθεῖ ἀπ' τὸ λαό μας, παραμερίζοντάς την, ὅπως ἔγινε τὸ σφάλμα τοῦτο ἀπ' τὴν γενιὰ ποὺ φεύγει.

Λίγο καιρὸ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γυρίσω γιὰ δυὸ μῆνες, τρεῖς μεγάλες περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, τὴ Στεραιὰ Ἑλλάδα, τὴν Εὔβοια καὶ τὸ Αἰγαῖο.

Ὁ λαός μας προσπαθεῖ νὰ βρεῖ μόνος του τὰ μέσα γιὰ ν' ἀντιμετωπίση τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες

ποὺ τοῦ ἐδημιούργησε ἡ τετράχρονη πολεμική του ζωή. Ἡ πίστη στὸ λαό μας οὐδέποτε προδίδει. Κάθε φορὰ ποὺ ἐπιστρέφουμε στὴ πηγὴ γίνεται πειὸ δυνατὴ μέσα μας. Ὁ λαὸς αὐτὸς ποὺ δέχτηκε ὁλόκληρη τὴ μπόρα τῆς κοσμοχαλασιᾶς ἀπροστάτευτος, μπορεῖ νὰ βγῆκε ἀπ' αὐτὴν μὲ πληγὲς καὶ μὲ μολύσματα, ἀλλὰ μόνος του βρίσκει πάλι τὸ δρόμο τῆς ἀνόρθωσης.

Στέκομαι σ' αὐτὸ τὸ «μόνος». Ὁ λαὸς δὲν εἶναι ποτὲ μόνος. Εἶναι λαὸς ἀλλὰ ταιριάζει αὐτὴ ἡ λέξη ὅταν αἰσθανόμαστε τὴν ἔλλειψη τῆς ἡγεσίας.

Βρισκόμαστε σήμερα στὴν ἀρχὴ τῆς νέας ζωῆς μας. Εἶναι σφαλλερὴ ἔκφραση νὰ λέμε ὅτι «μπροστά μας ἀνοίγεται ὁ δρόμος τοῦ μέλλοντος». Τὸν δρόμο αὐτὸν πρέπει ὁ καθένας νὰ τὸν βλέπει ἀνοιχτὸ καὶ ἐλεύθερο μέσα στὸ μυαλό του, ἀλλὰ στὴ πραγματικότητα ἔχουμε νὰ τὸν χαράξουμε, νὰ τὸν σκάψουμε καὶ νὰ τὸν ἀνοίξουμε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια. Ὄχι μόνο δὲν εἶνε ἀνοικτὸς ἀλλ' ἀντίθετα θέλει πολὺ δουλειά, πολὺ μυαλό, αἷμα καὶ ἱδρώτα, ὥστου νὰ γίνει.

Ποῦ θὰ στηρίξουμε ὁλόκληρη αὐτὴ τὴ προσπάθεια;

Νομίζουμε ὅτι χωρὶς πρόγραμμα, χωρὶς κατευθυντήρια γραμμὴ θὰ μπορέσουμε ν' ἀνταποκριθοῦμε στὸ κάλεσμα τῆς ὥρας ἢ αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει μιὰ πνευματικὴ ἡγεσία ποὺ θ' ἀναζητήσει τὶς γόνιμες ἀξίες μέσα στὸ λαὸ καὶ θὰ τὶς ἀξιολογήσει;

Ὑπάρχει μέσα στὸ λαό μας μιὰ μεγάλη ἐθνικὴ παράδοση. Τὴν παράδοση αὐτὴ ποὺ ἡ πνευματική μας ἡγεσία τὴν εἶχε ἀγνοήσει ἢ τὴν εἶχε διαστρέψει πρέπει νὰ τὴν πάρουμε σήμερα γιὰ βάση στὴ νέα μας προσπάθεια.

Καὶ τὸ παράδειγμα μᾶς τὸ δίνει μιὰ μακρυνὴ καὶ μεγάλη χώρα ποὺ γιὰ ν' ἀντικρύσει ἑνωμένη τὶς δύσκολες στιγμὲς τῶν ἀποφάσεων τοῦ πολέμου ἐδημιούργησε στὸ λαό της πίστη στὴν παράδοση.

***

Ὅσο ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ὑλικὸς πλοῦτος γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας, ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἠθικὴ παράδοση καὶ ἡ πίστη σὲ ἰδανικὰ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς ζωῆς αὐτῆς τῆς ἴδιας χώρας καὶ γιὰ τὴν πρόοδό της στὸν πολιτισμό.

Ἀναμφισβήτητα τὸ μεγαλύτερο φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας, αὐτὸ ποὺ θὰ χαρακτηρίζει τὸν αἰώνα μας στὶς ἱστορίες τοῦ μέλλοντος, εἶναι ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξη ἑνὸς κράτους-ἔθνους λαοῦ, τοῦ ἀμερικανικοῦ, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ μίαν ἀκατάβλητη δύναμη μπροστὰ στὰ ἔκθαμβα μάτια μας.

Ὅλοι ξέρουμε ὅτι ὁ πλοῦτος τῆς Γῆς, τὸ τολμηρὸ πνεῦμα, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ πρωτοτυπία καὶ τὴ περιπέτεια, ἡ ψυχολογία τοῦ σκαπανέως, ἡ ἄμιλλα καὶ ὁ ἀτομικὸς ἀνταγωνισμός, τὸ πνεῦμα τοῦ σπόρ, ἐδημιούργησαν αὐτὴ τὴν ἀκμή. Ἡ ἀσφαλὴς ἐλπίδα, ἡ βεβαιότητα, ὅτι στὸ τέρμα κάθε ἀτομικῆς προσπάθειας βρίσκονται ἔπαθλα μεγάλα, ἡ ἀναγνώριση, ἡ δόξα, ὁ πλοῦτος, κινεῖ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀμερικανῶν σὲ μιὰν ἀδιάκοπη προσπάθεια συμβολῆς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς μόρφωσης, τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ.

Νομίζω ὅτι σέ κανέναν ἄλλο σύγχρονο λαὸ δὲν θὰ βροῦμε μιὰ τόσο πλατειὰ ἐφαρμογὴ ἐκείνου ποὺ εἶπε ὁ Περικλῆς γιὰ τὴν ἄμεσο σχέση ποὺ ἔχουν τὰ μεγάλα βραβεῖα τῆς ἀρετῆς πρὸς τὴν ποιότητα τῶν πολιτῶν.(*)

***

Μόνον αὐτὰ ὅμως εἶναι ὅλα τὰ ἐφόδια μὲ τὰ ὁποῖα ξεκίνησε ἡ Ἀμερική;

Ὑπάρχει κάτι ἄλλο ἀκόμη πολὺ δυνατὸ καὶ πολύτιμο μέσα στὸ λαό της. Ἡ Εὐρώπη συνήθως τὸ ἀγνοεῖ ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι μιὰ ζωντανὴ ἠθικὴ παράδοση. Εἶναι ἡ πίστη στὸν ἄνθρωπο σὰν ὑπεύθυνη προσωπικότητα ὅπως τὸν θέλει ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ θέση ποὺ παίρνουνε ἀπέναντι

(*) Θουκυδίδου Βιβλ. II § 46.

στὸν ἄνθρωπο εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς δημοκρατικῆς ἰδεολογίας τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τὸ βασικὸ ἔρεισμα τῆς ἀνόδου των. (*)

Πρέπει νὰ γνωρίσει κανεὶς τὸν λαὸ αὐτὸν ἀπὸ κοντά, νὰ γνωρίσει τὸν τρόπο ποὺ σκέπτεται, τὸν τρόπο ποὺ ζεῖ, τὸν τρόπο ποὺ ἀντιμετωπίζει τὰ προβλήματά του, γιὰ νὰ νοιώσει πόσον αὐτὸς ὁ λαός, ποὺ γιὰ τὴν Εὐρώπη εἶναι ἕνας λαὸς ἐξωφρενικός, στὸ βάθος εἶναι ἕνας θετικὸς καὶ ἠθικὸς λαὸς ποὺ κτίζει ρωμαλέα τὸ μέλλον του πάνω στὸ γερὸ θεμέλιο μιᾶς ἀρχαιο-ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς παράδοσης, ποὺ δὲν ἦταν δική του ἀλλὰ τὴν ἔκανε δική του, ὅταν εἶδε ὅτι χωρὶς αὐτὴ δὲν μποροῦσε οὔτε νὰ βαδίσει μπροστὰ οὔτε τὴν ἑνότητά του νὰ διατηρήσει, στὴν ὁποία μένει πιστὸς καὶ γιὰ τὴν ὁποία εἶναι σήμερα περήφανος.

Ἡ χώρα αὐτὴ ποὺ ἀνεβαίνει στὸ μεσουράνημά της μᾶς φωνάζει μὲ χιλιάδες στόματα τὴν ἀξία τῆς ἠθικῆς παράδοσης καὶ δὲν ἀφίνει εὐκαιρία νὰ δείξει πόσο αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη της σὲ κάθε μεγάλη στιγμή της.

Ἕνας λαὸς νέος ποὺ ἡ πραγματική του ἱστορία ἀρχίζει μόλις στὰ 1776, ἔνοιωσε πολὺ ἐνωρὶς τὴ στέρηση τῆς μεγάλης παράδοσης τῶν ἄλλων ἀρχαίων λαῶν. Πρέπει νὰ μὴν ἔχει κανεὶς κάτι γιὰ νὰ νοιώσει τὴν ἀξία του.

Ἐνῶ στὴν Εὐρώπη ἡ ποικιλία τῶν λαῶν της καὶ τὸ δράμα τῆς ἱστορίας, ἐδημιούργησαν μιὰ πυκνὴ παράδοση ποὺ τὴν ἑνοιώσαμε συχνὰ σὰν καταθλιπτικὴ κληρονομιά, ἡ Ἀμερικὴ βρέθηκε ἀναγκασμένη νὰ υἱοθετήση τὴν παράδοση. Τότε οἱ πνευματικοί της ἄνθρωποι ἐπρόσφεραν στὸ λαό της τὴ μεγαλύτερη ὑπηρεσία. Πῆραν τὴν παράδοση τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ τῶν ἀγγλοσαξώνων καὶ τὶς ἔκαναν παράδοση τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ποὺ ἐφύτρωνε χωρὶς ρίζες.

> «Εἶναι περίεργο τὸ πεπρωμένο τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ἕνα μεγάλο Ἔθνος θεμελιωμένο ἀποκλειστικὰ πάνω σὲ ἰδέες». (*)

Κι' ὅταν στὴν Εὐρώπη οἱ κουρασμένοι ἀπ' τὸ φορτίο τῆς παράδοσης λαοὶ αἰσθάνθηκαν ὅτι δὲν μποροῦσαν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὸ πλῆθος τῶν ἐπιζήμιων στοιχείων της ζήτησαν τὴν ἀπολύτρωσή τους στὴν ἐπανάσταση. Μὲ τὸ γκρέμισμα αὐτὸ τῆς ἠθικῆς της παράδοσης θὰ χάνονταν μαζὺ μὲ τὰ βλαβερὰ καὶ τὰ πολύτιμα στοιχεῖα της. Ἀπ' τὴν Ἀμερικὴ ἀπάντησαν σ' αὐτὸ ἤρεμα καὶ μ' ἐμπιστοσύνη.

> «Μιὰ κοινότητα χωρὶς ρίζες καὶ χωρὶς παράδοση εἶναι μιὰ ἀναρχικὴ κοινότητα ποὺ θὰ σωριαστεῖ χάμω στὸ πρῶτο φύσημα τοῦ σοβαροῦ κινδύνου. Ἡ δυνατὴ κι' ἑνωμένη κοινότητα πατάει γερὰ πάνω στὴ συνέχεια τῆς μεγάλης παράδοσης». (*)

Κι' αὐτὴ τὴ πεποίθηση τὴ καλλιεργοῦσαν σχεδὸν δυὸ αἰῶνες. Ὁ πόλεμος ὅμως ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ μιὰ πλατειὰ διακήρυξη αὐτῆς τῆς ἀλήθειας.

Σήμερα ποὺ ἡ διάσπαση τοῦ ἀτόμου φαίνεται νὰ φέρνει μιὰ νέα ἐπο-

(*) Ἐνῶ οἱ προπολεμικὲς δημοκρατίες τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Γαλλικῆς, ἀποδίδονται καλύτερα μὲ τὸν γαλλικὸν ὅρον «Republique» στὶς Ἡν. Πολιτεῖες προτιμοῦν γιὰ τὴ δημοκρατία τους τὸν ὅρο «Democracy» ποὺ δείχνει φανερὰ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ συγγένεια ποὺ αἰσθάνονται μὲ τὴν Ἀθηναϊκὴ Πολιτεία. Μ' ὅλο ποὺ σήμερα χαρακτηρίζεται γενικὰ σὰν κοινοτυπία νὰ λέγεται πόσο ἔχει συνδεθεῖ ἡ σημερινὴ Ἀμερικὴ μὲ τὴν ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ παράδοση νομίζω ὅτι ἀπ' τὴν πλευρά μας δὲν ἔχει ἀκόμα μελετηθεῖ πλατειὰ τὸ ζήτημά αὐτό.

Κι' ἕνα ἄλλο. Σὲ κανένα ἄλλο λαὸ δὲν θὰ ἰδῆτε τόση θρησκευτικότητα ὅση στὸν Ἀμερικανικό. Μόνο ποὺ ἡ θρησκευτικότητα αὐτὴ δὲν εἶναι οὔτε μυστικοπάθεια οὔτε παθητικὴ προσύλωση στὸν τύπο. Τὴν θρησκεία τὴν ζοῦνε. Βαδίζει δίπλα τους μέσα στὴ ζωὴ σὰν ἕνα δημιουργικὸ στοιχεῖο, σὰν γόνιμη ἀλήθεια.

(*) «The Pocket book of America» Ἔκδοση λαϊκή. 1942. Πρόλογος τῆς Dorothy Thompson.

χὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὰ μάτια ὅλων τῶν λαῶν γυρίζουν στὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν βλέπουν σὰν μιὰν ἀπέραντη βιομηχανικὴ χώρα, δὲν εἶναι οὔτε μικρὸ οὔτε ἀσήμαντο τὸ δίδαγμα ποὺ βγαίνει ἀπ' ἐκεῖνο ποὺ βροντοφωνεῖ ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, κέντρου πνευματικοῦ τῆς Ἀμερικῆς ἀλλὰ ταυτόχρονα βιομηχανικοῦ κι' ἐμπορικοῦ κέντρου.

«Γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ δουλέψει μ' ἐπιτυχία ὁ ἄνθρωπος μέσα σὲ μιὰ δημοκρατία εἶναι καλύτερα ἁρματωμένος ἂν διαβάζει τὴν Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος, παρὰ ἂν ξέρει κι' ἂν μπορεῖ νὰ κατασκευάζει ἀπ' τὴν ἀρχὴ μιὰ μηχανὴ ἐσωτερικῆς καύσεως».

Εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἠθικῆς παράδοσης ποὺ βγαίνει μέσ'ἀπ'τὰ 820 Πανεπιστήμια τῆς Ἀμερικῆς κέντρα μιᾶς ἀδιάκοπης μελέτης καὶ ἀξιολόγησης τοῦ ἀνθρώπου.(*) Εἶναι ἡ φωνὴ ποὺ δίνει μιὰ κοινὴ πίστη στὴ διανόηση τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἑνώνει τὸ λαό, παρ' ὅλες τὶς ἀτομικὲς ἀντιθέσεις, καὶ τοῦ δίνει τὰ γερὰ πόδια γιὰ νὰ κάνει τὰ τεράστια βήματά του στὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ στὸ ἀσφαλὲς μέλλον.

Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι στάθηκαν πρωτοπόροι κι' ἀγωνιστὲς γιὰ τὴν κοινὴ παραδοχὴ αὐτῆς τῆς ἠθικῆς παράδοσης ποὺ ἀφοῦ καλλιεργήθηκε πρῶτα ἐγκεφαλικὰ ἀπ' αὐτοὺς ἔχει γίνει σήμερα κοινὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ.

«Νοιώθει κανεὶς ἀσφάλεια κι' ἀνάπαυση στὴ βάση τοῦ μεγάλου δέντρου ποὺ οἱ ρίζες του ἁπλώνονται βαθειὰ μέσα στὸ χῶμα. Τὰ χρόνια τοῦ ἔδωσαν δύναμη καὶ κορμοστασιά. Ὁ ἀγέρας, ἡ βροχή, ἡ παγωνιά, ὁ καφτὸς ἥλιος ἔχουνε γίνει σάρκα καὶ οὐσία του.

Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ σκαρφαλώσουν στὸ μεγάλο δέντρο γιὰ νὰ δοῦν γύρω ἕνα κόσμο ποὺ εἶναι γεμάτος περιπέτειες.

Νέους ὁρίζοντες βλέπει κανεὶς ἀπ' τὴν κορυφή του ὅταν ἀκόμα εἶνε νέος. Ἀλλὰ ἡ μεγάλη στιγμὴ τῆς ζωῆς ἔρχεται γιὰ τὸν ἴδιον αὐτὸ νέο ὅταν καθησμένος στὴ ρίζα τοῦ δέντρου θὰ μπορεῖ νὰ βλέπει πολὺ μακρύτερα ἀπὸ κεῖ ποὺ θἄφτανε τὸ μάτι του ἂν ἦταν ἀνεβασμένος στὸ ψηλότερο κλαδί».

Ἔχει πολὺ λυρισμὸ καὶ πολὺ ἀλήθεια αὐτὸ τὸ κομμάτι. Δὲν εἶναι παρμένο ἀπὸ λογοτεχνικὸ ἔργο. Εἶναι ἕνα κομμάτι ἀπὸ πολιτικὸ ἄρθρο τῶν Τάϊμς τῆς Νέας Ὑόρκης.

Χωρὶς νὰ ἔχει γραφτεῖ γιὰ τὴν παράδοση νομίζω ὅτι εἶναι ἡ καλύτερη ἀπεικόνηση τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο τὴν αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ποὺ κτίζουν τοὺς ἐκπληκτικοὺς οὐρανοξύστες. Μέσα στὸν πυρετὸ καὶ τὴ δράση τῆς καθημερινῆς των ζωῆς νιώθουν τὴν προστασία, τὴν ἀνάπαυση, τὴν ὅραση ποὺ τοὺς δίνει ἡ παράδοση σὰν ἕνα πελώριο δέντρο.

Καὶ ξέρουν μ' ἐμπιστοσύνη ὅτι ἡ πολυάνθρωπη πνευματική τους ἡγεσία τὴν καλλιεργεῖ χωρὶς σταματημό.

Καὶ ξέρουν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ σταθοῦνε μόνο σ'αὐτήν. Ἀφοῦ δοῦνε τὸν κόσμο πάνω ἀπ' τὰ κλαδιά της θὰ ἔλθει μιὰ στιγμὴ ποὺ καθισμένοι στὴ ρίζα της θὰ δοῦνε πολὺ πλατύτερους ὁρίζοντες στοὺς ὁποίους θὰ πρέπει νὰ φτάσουν.

* * *

Ἀντίθετα μὲ τὸ φαινόμενο τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ πνευματικὴ ἡγεσία καὶ λαὸς ἀκολουθοῦνε τὸν ἴδιο δρόμο, ἐδῶ, στὴν πατρίδα μας ποὺ πρωτογεννήθηκαν τὰ μεγαλύτερα ἠθικὰ διδάγματα ἔχουνε χωρίσει δυὸ δρόμοι.

Ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ πηγαίνει ὁ δρόμος τῆς λαϊκῆς παράδοσης κι'ἀπ'τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ δρόμος τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων.

Ἐνῶ στὴν Ἀμερικὴ οἱ διανοούμενοί της ἀνέλαβαν τὴν εὐθύνη τῆς πρωτοπορείας καὶ μετάδοσαν στὸν λαὸ τὴν παράδοση ποὺ τὴν ἔκανε αὐτὸς συνειδητή του πίστη, ἐδῶ ὁ μὲν λαός μας ἔμεινε πιστὸς σὲ μιὰν ἠθικὴ παράδοση, ποὺ τοῦ κληρονομήθηκε ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά, τὸ δὲ μεγάλο ποσοστὸ τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων, αὐτῶν ποὺ κολακεύονται νὰ πιστεύουν πὼς ἔχουν κτῆμα τους τὴν μακριὰ πνευματικὴ παράδοση τῆς φυλῆς μας, ἔμεινε ἀσύνδετο μὲ τὴ λαϊκή μας ἠθικὴ παράδοση.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ παίξουν τὸ ρόλο τους στὴ σύγχρονη ζωὴ ἀναζήτησαν ἔξω ἀπ'τὴ χώρα, στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη, τὰ πρότυπα ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε ὁ καθένας ἐγωϊστικὰ καὶ στενὰ στὴν εἰδικότητά του.

Κι' ἐπειδὴ ἡ Εὐρώπη ποὺ ὑπέφερε ἀπ' τὴν παράδοση εἶχε ἐπαναστατήσει ἐναντίον της καὶ ἔμεινε χωρὶς πίστη αὐτὴ ἡ ἐπαναστατικότητα μεταφυτεύτηκε ἀπ' τοὺς διανοουμένους μας κι' ἐδῶ.

Κι' ὅμως μ' ὅλο ποὺ ἔμεινε ἀβοήθητος ὁ λαός μας ἀπ' τὴν πνευματική του ἡγεσία γιὰ νὰ βρῆ μέσ' ἀπ' τὴ παράδοσή του τὰ νέα του πετάγματα, τὰ φωτεινὰ παραδείγματα τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου καὶ τῶν ὀχυρῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ τρόπου ποὺ ἀντιμετώπισε σὰν σύνολο ὁ λαὸς τὴ κατοχὴ δίνουν τὸ μέτρο τῆς ἀξίας ποὺ ἔχει ἡ πίστη στὴν ἐθνική μας ἠθικὴ παράδοση.

Πιστεύω ὅτι παρ' ὅλη τὴ πολεμικὴ καὶ τὴν παρεξήγηση ποὺ ὑπάρχει, βρίσκονται μέσα σ' αὐτὴ τὴ λαϊκή μας παράδοση οἱ πηγὲς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐξέλιξης τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, ὑπάρχουν τὰ τρυφερὰ βλαστάρια ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν τὰ ρωμαλέα κλαδιὰ τοῦ ἱστορικοῦ μας δέντρου.

Τώρα ποὺ γνωρίσαμε ὅλες τὶς περιπέτειες θεριεύει μέσα μας ὁ πόθος γιὰ μιὰ νέα πίστη. Ὁ λαός μας μὲ τὸ ἀλάθητο αἰσθητήριό του δὲν τὴν εἶχε χάσει ποτέ, ἀλλὰ ἡ πνευματική του ἡγεσία τοῦ εἶχε σταλάξει τὴν ἀμφιβολία.

Τώρα ποὺ ἔχουμε μπροστά μας νὰ κτίσουμε τὴ νέα μας πολιτεία πρέπει ἀπαραίτητα νὰ τὴ στηρίξουμε πάνω στὶς πραγματικὲς ἠθικὲς ἀξίες τοῦ λαοῦ μας γιατὶ μόνον ἔτσι θὰ μπορέσει νὰ στεριώσει.

Ἡ παράδοση τῆς λαϊκῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς ἐκτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀγνοηθεῖ, γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνει, κρύβει μέσα της μιὰν ἀνεξάντλητη κι' ἀνεκμετάλλευτη ἀξία.

Πῶς θὰ μπορέσουμε τὴν λανθάνουσα αὐτὴ ἀξία νὰ τὴν ξεχωρίσουμε καὶ νὰ τὴν κάνουμε γόνιμο στοιχεῖο τῆς νέας ζωῆς μας, αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ συνθετικὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς διανόησης σήμερα.

(*) Μὲ τὴν ἴδια ἀναλογία τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἔπρεπε στὴν Ἑλλάδα νὰ εἴχαμε 48 Πανεπιστήμια καὶ ἀνώτατες Σχολὲς ἀντὶ 7 ποὺ ἔχουμε τώρα.

WALTER LIPPMANN

ΜΙΑ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΗ ΕΙΡΗΝΗ Ἢ ΕΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ Walter Lippmann εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἐπιζῶντες Ἀμερικανοὺς ποὺ ἐργάστηκαν γιὰ νὰ κερδιθῆ ἀπὸ τὶς Δυτικὲς Δυνάμεις ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Ὑπῆρξε τὸ 1917 ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀργότερα ἔγινε Γραμματέας τοῦ Ὀργανισμοῦ ποὺ ἐπεξεργάστηκε τὰ σχέδια γιὰ τὸ Συνέδριο τῆς Εἰρήνης. Ἔλαβε μέρος στὶς συνεννοήσεις γιὰ τὴν Ἀνακωχή, στὸ Συνέδριο τῆς Εἰρήνης καὶ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὰ Συνέδρια καὶ τὶς συσκέψεις τοῦ 1918 καὶ 1919.

Ἀπὸ νέος ἀσχολήθηκε μὲ τὴ δημοσιογραφία καὶ τὴ συγγραφὴ πολιτικῶν δοκιμίων. Πολιτικὸς συντάκτης τοῦ «Κόσμου τῆς Ν. Ὑόρκης» μέχρι τὸ 1931 καὶ μετὰ τοῦ «Βήματος τῆς Ν. Ὑόρκης».

Τὰ ἄρθρα του προκαλοῦν πάντα σχόλια καὶ γεννοῦν συζητήσεις. Τὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθῆ εἶναι ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Πολεμικοὶ σκοποὶ τῶν Η.Π.» ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1944, σὰν συμπλήρωμα τῆς μελέτης του «Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν Η.Π.», ποὺ ἔχει ἐκδοθεῖ τὸ 1943. Μὲ τοῦτο συνε-

χίζουμε τὴ δημοσίευση τῶν Ἀμερικανικῶν ἀπόψεων γιὰ τὴ λύση τῶν παγκοσμίων προβλημάτων.

Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ Η.Π.— Μὲ τὴν σοφὴ μεταχείρηση τῆς νίκης μας μποροῦμε νὰ δώσουμε τώρα ἕνα τέλος στὴ σειρὰ τῶν πολέμων ποὺ ἔχουν ἀφανίσει τὸν κόσμο σχεδὸν τριάντα συνεχῆ χρόνια. Μποροῦμε λοιπὸν νἄχουμε τούτη τὴ φορά κάτι καλύτερο ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἀνακωχή, ποὺ θὰ κρατήση, τόσο μόνο, ὅσο τὰ ἔθνη εἶνε πολὺ κουρασμένα γιὰ νὰ πολεμήσουν πάλι. Μποροῦμε νἄχουμε μιὰ μακρόχρονη εἰρήνη, τέτοια ποὺ κανένας τωρινὸς ἄνθρωπος μέσης ἡλικίας δὲν γνώρισε ποτέ. Μποροῦμε νὰ γυρίσουμε πάλι στὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ φῆμες τῶν πολέμων δὲν ἦταν ἡ διαρκὴ καὶ φοβερὴ ἀπασχόλησή μας. Θὰ κερδίσουμε τὴν μεγάλη τύχη νὰ ξαναγυρίσουμε ἀπὸ τὴν πάλη γιὰ τὴν ὕπαρξη, στὴν ἐπιδίωξη τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς καλοζωΐας.

Περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς σχέσεις μεταξὺ Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κάθε μιὰ εἶναι τώρα τὸ κέντρο τῆς βαρύτητας σὲ μεγάλες ἐκτάσεις τῆς γῆς. Μποροῦν νὰ ἐμποδίσουν ἕναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο. Ἐὰν πολεμήσουν θὰ εἶναι ὁ τρομερώτερος ἀπὸ τοὺς παγκόσμιους πολέμους.

Ποτὲ πρίν, στοὺς σύγχρονους καιρούς, δὲν ἔχει γίνει μιὰ τέτοια κατανομὴ στρατιωτικῆς δύναμης, ὅπως μὲ τὸ τέλος τούτου τοῦ πολέμου. Τὰ δυὸ δυνατότερα κράτη τοῦ κόσμου θὰ ξεμακρίνουν ὅσο γίνεται πιὸ κτυπητά: τὸ κέντρο τῆς Σοβιετικῆς δύναμης βρίσκεται στὰ Οὐράλια, στὸ βαθὺ ἐσωτερικὸ τῆς Εὐρωπασιατικῆς Ἠπείρου· ἡ Ἀμερικανικὴ δύναμη βρίσκεται στὴν κοιλάδα τοῦ Μισσισσιπί, στὴν καρδιὰ τῆς νησιώτικης Ἠπείρου τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ποτὲ ἀφότου ἡ ἕνωση τοῦ ἀρχαίου κόσμου κομματιάστηκε δὲν ὑπῆρξε καλύτερη προοπτικὴ γιὰ μιὰ διαρκῆ Εἰρήνη. Πρὶν ἀπὸ τὴν διαίρεση τοῦ Μεσογειακοῦ κόσμου ὑπῆρχε ἕνας τέτοιος διαχωρισμὸς μεταξὺ τῆς Ρωμαϊκῆς δύναμης καὶ τῶν δυνάμεων στὴν Ἀσία, ὥστε γιὰ μερικοὺς αἰῶνες δὲν ἔγιναν μεγάλοι ἀγῶνες γιὰ δικαίωμα ζωῆς.

Πρόλογος γιὰ μιὰ πολιτικὴ μὲ τὴν Ρωσία.— Ἂν πρόκειται νὰ σταθεροποιήσουμε τὶς σχέσεις μας μὲ τὴν Σοβ. Ἕνωση πρέπει νὰ μελετήσουμε τὰ ζωτικά της συμφέροντα καὶ τὰ δικά μας καὶ σύμφωνα μ' αὐτὰ νὰ ἑδρεώσουμε μιὰ πολιτική. Πρέπει ὅμως νὰ ἀναγνωρίσουμε ἀπ' τὴν ἀρχὴ πὼς στὰ δυτικὰ ἔθνη ὑπάρχουν βαθειὲς διαφορὲς γνωμῶν ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὶς βλέψεις τῆς Ρωσίας. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν πὼς οἱ Ρῶσοι, γιὰ ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, θὰ εἶναι ἀπασχολημένοι ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάπτυξη τῆς μεγάλης χώρας των καὶ πὼς ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση θὰ εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο συγκεντρωμένη στὸν ἑαυτό της ὅπως ἦταν οἱ Η.Π. κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 19ου αἰῶνα. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ὑπόθεση καὶ δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ἀποδείξη κανεὶς πὼς δὲν εἶναι σωστή.

Ἡ ἄλλη ἄποψη βεβαίως εἶναι πὼς ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία εἶναι ἕνα κράτος ἐπιθετικὸ ποὺ μὲ διάφορους συνδυασμοὺς συγκεντρώνει τὶς φιλοδοξίες τῆς Τσαρικῆς Αὐτοκρατορίας μὲ τὰ σχέδια τῆς Τρίτης Διεθνοῦς. Δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ ἀποδείξη κανεὶς πὼς αὐτὴ ἡ ὑπόθεση εἶναι λανθασμένη.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὁποιεσδήποτε κι' ἂν εἶναι οἱ προσωπικές μας προτιμήσεις, ὑποστηρίζω πὼς ἡ σωστή μας πολιτικὴ μὲ τὴ Ρωσία δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαιτήση νὰ προδικάσουμε τὸ πρόβλημα ἂν ἡ Ρωσία εἶνε μιὰ δυναμικὴ ἐξαπλωτικὴ δύναμη ἢ μιὰ ἱκανοποιημένη καὶ ἥσυχη. Καὶ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ὑποθέσεις, ἢ σὲ ὅποια παραλλαγὴ μεταξὺ ἄκρας αἰσιοδοξίας καὶ ἄκρας ἀπαισιοδοξίας, θὰ ἐξυπηρετήσουμε τὰ ζωτικά μας συμφέροντα συγκρατόντας καὶ τελειοποιόντας τὴν Ἀτλαντική μας Κοινότητα. Γιατὶ κι' ἂν τὸ χειρότερο ποὺ οἱ ἄνθρωποι φοβοῦνται συμβῆ, θἄχουμε τότε νὰ βασιστοῦμε πάνω στὴν σταθερότητα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. Αὐτὴ ἡ ἀλληλεγγύη εἶναι ἡ τελευταία μας ἐγγύηση. Εἶναι ὅμως ἐπίσης καὶ ἡ καλύτερη δυνατὴ βάση πάνω στὴν ὁποία νὰ ἐργαστοῦμε γιὰ καλὲς σχέσεις μὲ τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωση. Γιατί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, τίποτα δὲν ὑπάρχει τὸ τόσο θετικὸ στὴν προαγωγὴ τῆς θέλησης νὰ κρατηθῆ ἡ εἰρήνη, ὅσο ἡ βεβαιότητα πὼς τίποτα δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀποφασιστῆ καὶ τίποτα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κερδιθῆ μὲ πόλεμο.

Ἀνισότητα στὶς σχέσεις μεταξὺ Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ Η.Π.— Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς οἱ κατὰ περιοχὲς συνασπισμοὶ θὰ συντελέσουν πολὺ στὴ σταθεροποίηση τῶν σχέσεων μεταξὺ Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ Ἡν. Πολιτειῶν. Προετοιμάζουν τὴν ἀσφάλεια ποὺ πρέπει νὰ εἶνε ὁ στοιχειώδης σκοπὸς κάθε χώρας. Προετοιμάζουν καθέναν μὲ ἕνα μέσο γιὰ νὰ ἀναγνωρίζη τὴν ἐπίθεση. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν σταθερὴ βάση τὰ ἄλλα ζητήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπηρεάσουν τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, θὰ μπορέση νὰ τὰ πλησιάση κανεὶς χωρὶς φόβο καὶ μὲ εἰλικρίνεια, ποὺ ἀλλιώτικα δὲν θἆταν δυνατή. Ἀφ' ὅτου οἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Σοβιετ. Ἕνωση θὰ καθορίσουν ἂν πρόκειται νἄχουμε ἕναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ πολιτική μας μὲ τὴ Ρωσία δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρασκευασμένη μόνο γιὰ καλοκαιρίες· πρέπει νὰ γίνη ἀποφασιστικὴ καὶ ἐλαστικὴ γιὰ νὰ ἀνθέξη στὶς θύελλες τοῦ χειμῶνα.

Οἱ σχέσεις τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης μὲ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὴ πραγματικότητα μὲ ὅλες τὶς ἄλλες Εὐρωπαϊκὲς καὶ Ἀμερικανικὲς χῶρες, περιβάλλονται ἀπὸ βαθειὲς ἀντιθέσεις ποὺ ἐμποδίζουν μυστικὲς συνεργασίες. Τὶς ἀντιθέσεις αὐτὲς ἀντιμετωπίζουμε πρῶτα στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ διπλωματικὲς σχέσεις δὲν στηρίζονται σὲ ἴση καὶ ἀμοιβαία βάση. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση κρατάει ἀκόμα «καραντῖνα» σ' ὅτι ἀφορᾶ τὴν ἐλεύθερη ἐπικοινωνία μαζί μας. Ἡ πρὸς τὰ ἔξω λογοκρισία της μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ξέρουμε σχετικὰ μὲ τὴν Ρωσία μόνον ὅτι ἡ Κυβέρνηση κρίνη συμφέρον. Ἡ δὲ πρὸς τὰ ἔσω λογοκρισία ἐπιτρέπει στὸ Ρωσικὸ λαὸ νὰ ξέρη γιὸ μᾶς, ἀκόμα καὶ σχετικὰ μὲ τὶς ἐπίσημές μας πράξεις, μόνον ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση κρίνη ὠφέλιμο. Μέσα στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες οἱ πολῖτες μποροῦν νἀντιταχθοῦν στὴν ἀκολουθούμενη ἀπὸ τὴ Διοίκηση πολιτική της πρὸς τὴν Ρωσία καί, ἂν μπορέσουν νὰ συγκεντρώσουν ἱκανὴ λαϊκὴ ὑποστήριξη, ἡ πολιτική, ἢ ἀκόμα καὶ ἡ Διοίκηση, μποροῦν νἀλλαγοῦν. Ἀλλὰ στὴ Σοβιετικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες δὲν ὑπάρχει τρόπος ὁ λαὸς νὰ ἀκουστῆ καὶ νὰ μεταβάλη τὶς κυβερνητικὲς ἀποφάσεις.

Ἡ Σοβιετικὴ καραντῖνα ἔχει τὴν ἔννοια πὼς στὰ ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἡ κυβέρνηση αὐτῆς τῆς χώρας μπορῆ νὰ χρησιμοποιήση τὴν μυστικότητα καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, γιὰ νὰ ἐλίσσεται, πρᾶγμα ποὺ οἱ δημοκρατικὲς κυβερνήσεις δὲν μποροῦν. Οἱ θεσμοί μας εἶναι τέτοιοι ποὺ δὲν μποροῦμε, χωρὶς νὰ τοὺς καταστρέψουμε, νὰ κάνουμε τὸ ἴδιο, ἐγκαθιδρύοντας κι' ἐμεῖς τὴν δική μας «καραντῖνα». Ἀντίθετα ἀπὸ τὰ Σοβιέτ, ἡ πολιτική μας δὲν μπορεῖ νὰ κατασταλάξη παρὰ μόνον ὕστερα ἀπὸ συσκέψεις καὶ συζήτηση ποὺ καθιστᾶ γνωστὰ σχεδὸν τὰ πάντα στὸν κόσμο.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεχθῆ τὴν ὕπαρξη ὁποιασδήποτε ἀντιπολίτευσης κομμάτων, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πάρη τὴν κυβέρνηση. Ἐμεῖς ὅμως ὄχι μόνον ἀναγνωρίζουμε ἀντιπολιτευόμενα κόμματα, ποὺ τὰ θεωροῦμε συμφυῆ καὶ ἀναγκαῖα στὸ συνταγματικό μας σύστημα, **ἀλλὰ ἀκόμα ἀνεχόμαστε ἕνα ἀντιπολιτευόμενο κόμμα, καὶ γιὰ νὰ τὸ ὀνομάσουμε, τὸ Κομμουνιστικό, ποὺ ἂν κερδίση τὴν ἐξουσία κι' ἀκολουθήση τὸ Σοβιετικὸ ὑπόδειγμα, θὰ καταργήση ὅλα τὰ ἀντιπολιτευόμενα κόμματα καὶ θὰ ἐγκαθιδρύση τὸν ὁλοκληρωτικὸ κανόνα δικαίου, τὸ σύστημα τοῦ ἑνὸς μόνον κόμματος.** Ἔτσι ἐνῶ ἡ Ρωσία ἔχει ἀπομονώσει τὸν ἑαυτό της ἐσωτερικῶς ἐνάντια στὴν προπαγάνδα τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος τῶν Δυτικῶν κρατῶν, ἐμεῖς, ἕνεκα τῶν ἀρχῶν μας ἀνοχῆς, δὲν εἴμαστε ἀπομονομένοι ἐναντίον τῆς ὁλοκληρωτικῆς προπαγάνδας. Τὸ φαινόμενο τοῦ κοκκινόχρωμου δολώματος ἔχει τὶς ρίζες του σαυτὴ τὴν ἀνισότητα καὶ ἀνομοιότητα. Ὑπάρχει μιὰ σπασμωδική, ἐνστικτῶδης καὶ συχνὰ νευρωτικὴ ἀντίδραση φόβου καὶ κατωτερότητας στὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ τὸ Σοβιετικὸ Σύνταγμα προστατεύεται μὲ τὴν ἀστυνομία του ἀπὸ τὸ νὰ ἀνατραπῆ ἀπὸ τοὺς δημοκράτες, οἱ δημοκρατίες ἐμποδίζονται ἀπὸ τὶς ἴδιες τους τὶς ἀρχὲς στὸ νὰ προστατεύσουν ἀποτελεσματικὰ τοὺς ἑαυτούς τους ἀπὸ τὸ νὰ νὰ ἀνατραποῦν ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ.

Ὅσο αὐτὴ ἡ ἀνισότητα διαρκεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη ἀληθινὴ συνεργασία μεταξὺ Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ Δυτικοῦ Κόσμου. Μπορεῖ νὰ ὑπάρξη μόνον ἕνα modus vivendi, μόνον συμβιβασμοί, παζαρέματα, ἰδιόμορφες συμφωνίες, μόνον μιὰ διπλωματία ἀνοιχτῶν λογαριασμῶν.

Ἡ ριζικὴ λύση.— Δὲν πρόκειται νὰ συζητήσουμε μὲ τὰ Σοβιέτ, ἂν θὰ ἐπικρατήσουν στὸν κόσμο οἱ δημοκρατικὲς ἀρχὲς ἢ οἱ ἐπαναστατικὲς καὶ ὁλοκληρωτικές. Πάντως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔχουν διακηρύξει τὴν προσήλωσή τους στὶς δημοκρατικὲς ἀρχές, ὄχι μόνον μὲ διάφορες δηλώσεις τους ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τὸν τελευταῖο καιρό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νέο τους Σύνταγμα ποὺ υἱοθέτησαν τὸ 1936. Ἡ ἰδεολογικὴ σύγκρουση, ποὺ ἔχει σημασία μόνον καθόσον ἀναφέρεται στὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινα δίκαια, στὴ θεωρία δὲν ὑφίσταται. Στὴν πραγματικότητα ὅμως ὑφίσταται, γιατὶ τὸ Σοβιετικὸ Σύνταγμα ποτὲ ὡς τὰ τώρα δὲν ἔχει τεθεῖ **σὲ πλήρη ἰσχή.**

Στὶς Δυτικὲς χῶρες ὅταν ἡ πράξη δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς θεωρίες, ἢ ὅταν ὑπάρχη διπλὸς κανόνας ἠθικῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορηθοῦμε γιαὐτὸ καὶ πραγματικὰ αὐτοκατηγορούμαστε, σὲ μιὰ ἐλεύθερη συζήτηση, γιὰ ἀθέτηση τῶν ἀρχῶν μας ἢ γιὰ ὑποκρισία.

Τέτοιου εἴδους ἔγκληση δὲν γίνεται ἀπὸ Ρώσους στὴν Ρωσία καὶ ὁ κόσμος ἀφίνεται νὰ μαντέψη γιατί, παρὰ τὸ σύνταγμά της, ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση εἶναι ἀκόμα στὴν πραγματικότητα ὁλοκληρωτικὸ κράτος, κάτω ἀπὸ τὴν δικτατορικὴ διακυβέρνηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Αὐτοὶ ποὺ εἶναι εὐμενῶς διατεθιμένοι πρὸς τὴν Ρωσία μποροῦν νὰ λένε —μαζὺ μὲ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρτ **Σορόκιν**, ποὺ φυλακίστηκε τρεῖς φορὲς ἀπὸ τὸ Τσαρικὸ καθεστὼς καὶ δυὸ ἀπὸ τὺ Σοβιετικό, πάντα γιὰ ἀντιπολίτευση σὲ καθένα τους—πώς, «τὸ αὐστηρὸ καθεστὼς» ποὺ σήμερα ἐπικρατεῖ δὲν εἶναι πλέον ἡ κομμουνιστικὴ τρομοκρατία καὶ ἡ χωρὶς ὅρια δικτατορικὴ διακυβέρνηση τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς περιόδου, ἀπὸ τὸ 1918 22, ἀλλὰ εἶναι ἕνα «καθεστὼς στρατιωτικοῦ νόμου» ποὺ ἐμφανίστηκε ἀπὸ «ἐθνικὴ ἀνάγκη» ἀπέναντι στὴ ναζιστικὴ ἐπιθετικότητα. Αὐτοὶ ποὺ τὸ φοβοῦνται καὶ εἶναι κακὰ διατεθιμένοι θὰ ποῦν πὼς ἡ Σοβ. κυβέρνηση κηρύττοντας δημόσια τὴν δημοκρατική τους ἰδεολογία, ἐνῶ ἐφαρμόζει δικτατορικὴ διακυβέρνηση, ἐνεργεῖ μὲ κακὴ πίστη, ἔχοντας γιὰ πρόθεση νὰ ἐξαπατήση καὶ νὰ διακυβερνήση τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ πρῶτο Σύνταγμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., αὐτὸ τοῦ 1924, ἔλεγε στὴν εἰσαγωγική του δήλωση (Τμῆμα Ι) πὼς «τὰ κράτη τοῦ κόσμου ἔχουν διαιρεθῆ σὲ δυὸ στρατόπεδα — αὐτὸ τοῦ καπιταλιομοῦ καὶ ἐκεῖνο τοῦ σοσιαλισμοῦ». Αὐτὸ βέβαια διατυπώθηκε προτοῦ οἱ Σοβιετικοὶ ἀρχηγοὶ προβλέψουν πὼς θὰ ὑπῆρχε κι' ἕνα τρῖτο στρατόπεδο, φασισμοῦ καὶ ναζισμοῦ, τὸ στρατόπεδο μὲ τὸ ὁποῖον ἡ Ρωσία θὰ πολεμοῦσε. Τὸ Ρωσικὸ Σύνταγμα τῆς προφασιστικῆς περιόδου δήλωνε πὼς «ἡ πραγματικὴ σύνθεση τῆς Σοβιετικῆς δύναμης, ποὺ εἶναι διεθνῆς στὸν ταξικό της χαρακτῆρα, καλεῖ τὶς ἐργαζόμενες μάζες τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν πρὸς τὴν ἑνότητα μιᾶς σοσιαλιστικῆς οἰκογένειας..», πώς, «ἡ παραδοχὴ σ'αὐτὴν τὴν Ἕνωση θὰ εἶναι ἀνοιχτὴ σὲ ὅλες τὶς Σοσιαλιστικὲς Σοβιετικὲς Δημοκρατίες» καὶ πὼς οἱ «νέες ἑνωμένες πολιτεῖες... θὰ ἀποτελέσουν ἕνα ἀποφασιστικὸ βῆμα πρὸς τὴν Ἕνωση τῶν ἐργατῶν ὅλων τῶν χωρῶν, σὲ ἕνα Κόσμο Σοσιαλιστικῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας». Ἡ Κομμουνιστική, ἢ Τρίτη Διεθνής, ὑπῆρχε γιὰ νὰ δώση ὤθηση σ'αὐτὸν τὸν Κόσμο τῆς Σοσιαλιστικῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας. Ἔτσι, τὸ 1928, δήλωνε, πὼς «ὁ Κόκκινος Στρατὸς δὲν εἶναι ἕνας ἐχθρικὸς στρατός, ἀλλὰ ὁ στρατὸς τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου».

Αὐτὴ εἶναι ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία ποὺ τὰ δημοκρατικὰ ἔθνη φοβόνταν καὶ ἀκόμα σήμερα φοβοῦνται γιατὶ πιστεύουν πὼς αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πραγματικὸ πρόσωπο τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Αὐτὸς ὁ φόβος δὲν ἔχει ἀπομακρυνθῆ, ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀναζωπυρώθηκε, ἀπὸ τὸ χεγονὸς ὅτι τὸ νέο Σοβιετικὸ Σύνταγμα, ποὺ ψηφίστηκε τὸ 1936, περιέχει (στὸ Κεφάλαιο Χ) ἕνα πλῆρη καὶ πραγματικὰ ἐκτεταμένο, πίνακα δικαιωμάτων καὶ ἐπίσης (στὸ Κεφάλαιο XI) ἕνα ἐκλογικὸ οὔστημα «μὲ βάση τὴν καθολική, ἴση καὶ ἄμεση ἐκλογή, μὲ ἀπ' εὐθείας ψηφοφορία». Γιατὶ

στὰ μάτια πολλῶν αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶνε ὑπολογισμένη ἀπάτη.

Μιὰ παγκόσμια τάξη μὲ τὴν διακυβέρνηση τοῦ διεθνοῦς νόμου δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους. Χωρὶς τὴν πλήρη συνεργασία τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καμιὰ παγκόσμια κοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ σχηματιστῆ. Γιατὶ σὲ ὅλες τὶς κρίσημες περιοχὲς τοῦ κόσμου—κρίσημες σχετικὰ μὲ τὸ ἂν θἄχουμε μιὰ μακρόχρονη εἰρήνη ἢ ἕνα τρῖτο παγκόσμιο πόλεμο—ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση εἶναι μιὰ κύρια δύναμη. Στὴν Εὐρώπη εἶναι ἡ γειτονικώτερη στὴ Γερμανία μεγάλη δύναμη. Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀσία εἶνε ἡ γειτονικώτερη στὴν Κῖνα καὶ τὴν Ἰαπωνία. Στὴ Μέση Ἀνατολὴ εἶναι δυναμικὰ ὁ γειτονικώτερος καὶ πολὺ πιὸ δυνατὸς γείτονας τῶν μόλις ἐμφανιζόμενων μουσουλμανικῶν κρατῶν. Δεύτερη μόνον μετὰ τὴν Κῖνα, εἶναι οὐσιαστικὰ ἡ γειτονικώτερη στὶς Ἰνδίες. Ἡ παγκόσμια τάξη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μισὴ δημοκρατικὴ καὶ μισὴ ὁλοκληρωτική.

Ἂν ἡ παγκόσμια τάξη εἶναι ἱκανὴ νὰ πετύχη, τὰ δρόντα καὶ ἐλέγχοντα μέλη της πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὰ γιὰ εἰλικρινὴ συνεργασία. Γιὰ τοῦτο θὰ πρέπη, πιστεύω, νὰ περιληφθῆ στὸ σχέδιο τοῦ Καταστατικοῦ ποὺ θὰ τὴν διέπη καὶ ἕνας ἀριθμὸς δικαιωμάτων γιὰ τὰ κράτη ποὺ θὰ εἶναι μέλη της. Τὰ δικαιώματα αὐτὰ θὰ πρέπη νὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ποὺ εἶναι κοινὰ στὸ Σοβιετικὸ Σύνταγμα καὶ στὰ Συντάγματα τῶν Δυτικῶν κρατῶν. Ὑπάρχουν σὲ κάθε κράτος δικαιώματα ποὺ εἶναι ἰδιόμορφα σαὐτὸ τὸ κράτος. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ δικαιώματα ποὺ ἀναγνωρίζονται σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ συντάγματα καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται στοιχειώδη καὶ παγκόσμια δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ νὰ ἐνσωματώσουμε ἕναν ἀριθμὸ δικαιωμάτων στὸ συνταγματικὸ χάρτη τῆς παγκόσμιας κοινωνίας θὰ εἶναι βέβαια ἕνα ἐχέγγυο πὼς θὰ κάνουμε τὰ δικαιώματα αὐτὰ πραγματοποιήσιμα. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση θὰ ἐξαναγκαστῆ νὰ βάλη τὸ σύνταγμά της σὲ ἐφαρμογή· οἱ Δυτικὲς δημοκρατίες θὰ ἐξαναγκαστοῦν νὰ ἐμμένουν στὰ συνταγματικά τους συστήματα, ἐναντίον ὁλοκληρωτικῶν κινήσεων, τόσο φασιστικῶν, ὅσο καὶ κομμουνιστικῶν. Ὅλοι θὰ ἐξαναγκαστοῦν νὰ ὑποστηρίξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, νὰ μὴ δίνουν βοήθεια καὶ διευκόλυνση στὰ ἀνατρεπτικὰ κόμματα, νὰ ἐγκρίνουν τὴν κατάργησή τους (ὅπως ἔγινε στὴν Ἐλβετία), νὰ μὴν ἀναγνωρίζουν ὁλοκληρωτικὲς κυβερνήσεις καὶ νὰ τὶς κρατᾶν σὲ ἀπομόνωση.

Ἔτσι ἡ παγκόσμια κοινωνία θὰ γίνη ὁ προστάτης καὶ ὁ δραστήριος πρωταθλητὴς τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἂν δὲν γίνη αὐτό, θὰ εἶναι ἕνας ἁπλὸς μηχανισμὸς καὶ δικονομικὲς διατάξεις χωρισμένες ἀπὸ τὶς ζωτικὲς πραγματικότητες τοῦ Κόσμου καὶ χωρὶς μιὰ ζωντανὴ πίστη ποὺ θὰ ἐπιστρατέψη τὴν ἀφοσίωση τῆς ἀνθρωπότητας. Θὰ εἶναι μιὰ ἁπλῆ ἀγορὰ γιὰ ἀμφισβητήσεις, ἕνας στῖβος γιὰ συγκρούσεις καὶ ραδιουργίες. Ἔτσι πρέπει νὰ πᾶμε πρὸς τοὺς Ρώσους· τὸ κλειδὶ στὴν πόρτα βρίσκεται στὰ χέρια τους. Μιλόντας τους εἰλικρινὰ σὰν σύμμαχοι, ποὺ ἐννοοῦν νὰ εἶναι φίλοι τους, πρέπει νὰ τοὺς ζητήσουμε νὰ ἐμπιστευτοῦν τὸν κόσμο τοῦ μέλλοντος στὴν ὑπόθεση τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας. Πρέπει νὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ πιστεύουμε πὼς δὲν θ' ἀρνηθοῦν. Τὴν ἀπόδειξη πὼς τὸ ἔχουν δεχτῆ μόνον αὐτοὶ μποροῦν νὰ τὴν δώσουν στὰ μέτρα ποὺ θὰ πάρουν, ὅταν ὁ πόλεμος τελειώση, στὸ νὰ ἐκπληρώσουν τὶς ἴδιες τους συνταγματικὲς ὑποσχέσεις κάνοντας ἐλεύθερες, ἴσες καὶ ἀμοιβαῖες, τὶς ἀνταλλαγὲς νέων καὶ γνωμῶν, μεταξὺ τοῦ λαοῦ των καὶ τῶν τωρινῶν συμμάχων των.

Ἂν ἀρνηθοῦν, μποροῦμε καὶ τότε ἀκόμα νὰ κάνουμε ἀπὸ μέρους μας τὸ καλύτερο γιὰ νὰ προχωρήσουμε μαζί τους ἐπιμένοντας μὲ τὰ συνιθισμένα μέσα τῆς διπλωματίας, στὴ προσπάθεια νὰ προλάβουμε ἕνα τρῖτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἀλλὰ ἂν ἀρνηθοῦν, θὰ εἶναι καλύτερο νὰ μὴν ἐξαπατήσουμε τοὺς ἑαυτούς μας καὶ νὰ ἐπαναπαυθοῦμε στὴν ἐντύπωση, ποὺ θὰ ἔχει λίγη πραγματικότητα, μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας γιὰ τὴν διατήρηση τῆς εἰρήνης

Γιατὶ ἀναφαίνεται αὐτὴ ἡ ἐκδοχή; — Μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ διερωτηθῆ γιατὶ ἀναφαίνεται αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ καὶ ἐπιζητεῖται μιὰ καταφατικὴ λύση ὅταν ἤδη ἔχουμε ἐπαναλάβει καὶ ἐγγυ-

ήσεις ἀναμφίβολες ἐδόθηκαν ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴ κυβέρνηση, πὼς ἡ ἐξωτερική της πολιτικὴ ὑποστηρίζη τὴν δημοκρατία καὶ ὄχι τὸν ὁλοκληρωτισμό; Δὲν ὑπάρχει φόβος ἡ ὅλη συζήτηση νὰ προσβάλη τὴν εἰλικρίνεια τῆς Σοβιετικῆς κυβέρνησης καὶ νὰ ἐνισχύση τὴν καχυποψία γιὰ τὶς προθέσεις της, τὴν ἴδια στιγμὴ ποὺ εἴμαστε σύμαχοι στὸ κορύφωμα ἑνὸς μεγάλου πολέμου καὶ ἀποφασισμένοι, ἂν μπορέσουμε, νὰ παραμείνουμε «φίλοι τους, στὴ πράξη, στὸ πνεῦμα καὶ στὸ σκοπό»;

Μολονότι κατ' ἀρχὴ αὐτὸ δὲν φαίνεται ἔτσι, τὸ ζωτικὸ συμφέρο τῆς Ρωσίας καθὼς καὶ τὸ δικό μας εἶναι νὰ φέρουμε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὸ βαθὺ γεγονὸς ποὺ μᾶς χωρίζει καὶ νὰ τὸ κανονίσουμε ἀποτελεσματικά. Μεταξὺ Ρωσίας καὶ Δυτικοῦ Κόσμου ὑφίσταται μιὰ καχυποψία ποὺ εἶναι παλιὰ καὶ βαθειά. Εἶναι τουλάχιστο τόσο παλιὰ ὅσο καὶ τὸ μέγα σχῖσμα τοῦ προμεσαίωμα ποὺ διαίρεσε τὴν Χριστιανοσύνη μεταξὺ Ρώμης καὶ Βυζαντίου. Ἡ καχυποψία παρέμεινε στὴν σύγχρονη ἐποχὴ κάτω ἀπὸ βασιλιάδες καὶ Τσάρους, σὲ δημοκρατίες καὶ σὲ σοβιέτ. Δὲν θὰ ἐξαφανιστῆ αἰφνίδια καὶ εὔκολα. Μὲ ἕνα μέσο μπορεῖ ἡ καχυποψία στὸ τέλος νὰ διαλυθῆ καὶ αὐτὸ θὰ γίνη μὲ τὴν παραδοχὴ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασία τῶν αὐτῶν ὕψιστων ἀξιῶν.

Μόνον τὸ ἀπαραβίαστο τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος μπορεῖ νὰ γίνη τὸ μόνιμο κριτήριο ἑνὸς διεθνοῦς κανόνα. Παρὰ τὶς διαφορές τους τίποτα ἄλλο δὲν ἑνώνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ ἐξωτερικὸ καὶ θεατὸ δεῖγμα πίστης σ' αὐτὸ τὸ ἀπαραβίαστο εἶναι ἡ ἐγγύηση τῆς ἐλευθερίας σκέψης καὶ ἔκφρασης στὸ βασίλειο τῆς πολιτικῆς, ἔτσι ὥστε νὰ βρίσκεται ἡ κυβέρνηση κάτω ἀπὸ τὴν συνεχῆ συγκατάθεση τῶν κυβερνωμένων. Ὅταν αὐτὲς οἱ ἐγγυήσεις εἶναι πραγματικές, τότε τὸ ἐθνικὸ κράτος ἔχει προσαρμοστεῖ στὸ μόνο νοητὸ ἠθικὸ κανόνα ποὺ μπορῆ νὰ ἔχη διεθνὲς κῦρος. Γιατὶ χωρὶς ἕνα διεθνὴ ἠθικὸ κανόνα μιὰ παγκόσμια κοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη.

Δὲν πρέπει νὰ προσβάλη τὴν εἰλικρίνεια τῆς Σοβιετικῆς κυβέρνησης τὸ νὰ λέη κανεὶς πὼς δὲν μπορεῖ νὰ παίξη ὁλόκληρο τὸ μέρος της στὴν παγκόσμια κοινωνία μέχρις ὅτου δώσει στὶς συνταγματικές της ἐγγυήσεις δραστηκότητα. Δὲν ἦταν μόνο δυνατό, ἀλλὰ πραγματικὰ πολὺ πιθανό, πὼς οἱ συνταγματικὲς ἐγγυήσεις τοῦ 1936 ἀνεστάλησαν, γιατί, μετὰ τὸ 1936, ὅταν ὁ Χίτλερ ἐπανεξόπλισε τὴν Ρηνανία, ἦταν ἔκδηλο πὼς αὐτὸς ὁ γιγαντιαῖος πόλεμος ἔρχονταν. Ἀπέλπιδες πόλεμοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διεξαχθοῦν ἀποτελεσματικὰ μὲ δημοκρατικὴ ἐλευθερία· καὶ ἡ Ρωσία, ὅπου ἡ δημοκρατικὴ ἐλευθερία εἶναι ἕνας ριζοσπαστικὸς νεωτερισμός, μποροῦσε δύσκολα νὰ διακινδυνέψη τὴν σύγχυση, ὅταν βρίσκονται κοντὰ στὴ μέρα ποὺ θὰ ὑφίστατο μιὰ μανιασμένη ἐπίθεση. Ἀλλὰ μὲ τὴν πλήρη ἧττα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ποὺ εἶναι οἱ μόνοι ἐχθροὶ τῆς Ρωσίας, οἱ λόγοι γιὰ τὴν διατήρηση τῆς δικτατορίας καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου θὰ ἐκλήψουν. Ἐάν, ἐντούτοις, διατηρηθοῦν, πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὸ νὰ ἐξηγηθῆ;

Οἱ Ρῶσοι δὲν μποροῦν ἁπλῶς νὰ περιμένουν ὁ ὑπόλοιπος κόσμος νὰ πιστεύη στὶς δημοκρατικὲς ἀρχὲς τῆς νέας τους ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐὰν δὲν ἐφαρμόζουν αὐτὲς τὶς ἀρχὲς στὴ χώρα τους. Καὶ ἂν ὁ κόσμος ὑποπτευθῆ τὴν Ρωσικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική, δὲν ὑπάρχει τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον οἱ Ρῶσοι νὰ μποροῦν νὰ πραγματοποιήσουν αὐτή τους τὴν πολιτική. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο μοιραῖο γιὰ τὴν Ρωσικὴ πολιτικὴ ἀπὸ τὸ νὰ ἀφίση τὸν φόβο τοῦ μπολσεβικισμοῦ νὰ γεννήση ἀντιρωσικὴ πολιτικὴ καὶ φασισμὸ στὸν ὑπόλοιπο κόσμο.

Εἶναι ζωτικὸ γιὰ τὴν ἴδια τὴν Ρωσία αὐτὸς ὁ φόβος νὰ διαλυθῆ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἐξυπηρετήση τὰ Ρωσικὰ συμφέροντα ὄχι μόνον νὰ ἀποποιηθῆ, ὅπως ἤδη ἔκαμε, τὸν διεθνῆ κομμουνισμό, ἀλλὰ νὰ προσβλέψη χωρὶς δυσμένεια πρὸς τὴν νόμιμη προγραφὴ καὶ κατάργηση, ἀπὸ τὰ δημοκρατικὰ κράτη, ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν κομμάτων. Ἡ Ρωσία θὰ εἶναι ἀπείρως περισσότερο ἀσφαλὴς στὸν κόσμο ἂν ὅλες οἱ Δυτικὲς δημοκρατίες ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῆς Ἐλβετίας Ἡ Ρωσία θὰ εἶναι πιὸ ἐλεύθερη νὰ συνεχίση τὰ τεράστια κοινωνικά της σχέδια ἂν δὲν ὑπάρχουν κομμουνιστικὰ κόμματα καὶ φατρίες στὴν Κοινότητα τῶν Κρατῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ποὺ ρίχνουν λάδι στὶς φωτιὲς τῆς φασιστικῆς ἐχθρότητας κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡ Ἐλβετία, ποὺ παρέμεινε ἕνα νησὶ ἀληθινῆς δημοκρατίας σὲ μιὰ θάλασσα φασισμοῦ, μᾶς ἔδειξε πὼς ἡ ἀντίσταση στὸ φασισμὸ δυναμώνεται καταργόντας τὸν ἐπαναστατικὸ κομμουνισμό.

Γιατὶ ἡ δημοκρατία δὲν εἶναι τίποτα ἂν δὲν εἶναι μιὰ θετικὴ πίστη καὶ ἕνας τρόπος ζωῆς. Ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον, καὶ πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐνεργητικὴ θέληση, νὰ ὑπερασπίση τὸν ἑαυτό της ἐναντίον ὅλων της τῶν ἐχθρῶν.

ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 264)

Ἕνα συμπέρασμα σχετικὸ μὲ τὴ βιολογικὴ ἀσφάλεια τοῦ ἔθνους.—Μπορεῖ λοιπὸν ἡ σύγκρουση ἢ ἡ κρίση τοῦ ἀγῶνος νὰ ἀπαιτήση νὰ ὑποχωρήσουμε προσωρινὰ ἢ καὶ γιὰ μιὰ μεγάλη περίοδο χρόνου, ἐγκαταλείποντας τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἢ καὶ τὰ νησιά. Αὐτὸ συνέβη γιὰ μερικὲς περιοχὲς στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὁπότε τὸ ρόλο τῶν σημερινῶν Σλαύων ἔπαιξαν οἱ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως φυλὲς τῶν Πετσενέγων, Κουμάνων, Βουλγάρων κ.ἄ. Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἐγγύηση, ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ ἐπαναληφθῆ καὶ τώρα. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι μὲ τὴν κάθοδο τῶν Ρώσσων στὰ σύνορά μας μπαίνουμε σήμερα σὲ μιὰ νέα ἱστορικὴ περίοδο, στὴν ὁποία τὸν ρόλο (σχετικὰ μὲ τὴν Βαλκανικὴν Ἑλλάδα) τῆς Βυζαντινῆς (καὶ κατόπιν τῆς Τουρκικῆς) αὐτοκρατορίας θὰ τὸν ἀναλάβουν τώρα — ἂν τὸν ἀναλάβουν—οἱ Ἀγγλοσάξωνες.

Στὴ νέα αὐτὴ περίοδο πρέπει νὰ προβλέψουμε γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα σ' ἕνα μεγάλο διάστημα χρόνου, ποὺ ἀρχίζει τώρα καὶ ποὺ τώρα ἔχουμε τὶς δυνατότητες νὰ πάρουμε γενικὰ μέτρα ἀσφαλείας. Ἂν χρειασθῆ νὰ γίνη αὐτὴ ἡ ὑποχώρηση, ἂν δηλαδὴ πλημμυρίσουν τὰ μέρη αὐτὰ ἀπὸ Σλαύους, τότε ὁ Ἑλληνισμὸς ποὺ στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους σωζόταν στὰ νησιὰ καὶ στὴν Μικρὴ Ἀσία, θὰ μπορεῖ τώρα νὰ ἐξακολουθήση τὴν ἀμιγὴ ὕπαρξή του—ἕως νὰ ξαναναπτυχθῆ ἐδῶ—μόνο ἔξω ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα· κυρίως μὲν στὴν ἀπέναντι ἀκτὴ τῆς Ἀφρικῆς, σὲ μικρότερη δὲ κλίμακα, σὲ ἄλλες ἀκτές· καὶ ἡ πρόβλεψη αὐτὴ πρέπει νὰ γίνη ἀπὸ σήμερα, μέσα στὴ γενικὴ διευθέτηση τῆς Ἀν. Μεσογείου.

4) Ἡ ἀκτίνα τῶν ἀμερικανικῶν συμφερόντων.— Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ Ἀφρικὴ θὰ εἶναι ἀσφαλὴς στὴν περίπτωση συγκρούσεως. Ἐντελῶς τουναντίον ἡ κατάληψη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Νότιας Ἰταλίας θὰ κάμη μὲ τὰ νέα τεχνικὰ μέσα εὔκολη τὴ διαπεραίωση πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἐνῶ ὅμως κατάληψη τῆς Ἑλλάδος σημαίνει τὸν ἔλεγχο τῆς Ἀνατ. Μεσογείου, ποὺ εἶναι ζήτημα ζωῆς γιὰ τὴν Ἀγγλικὴ αὐτοκρατορία, διαπεραίωση στὴν Ἀφρική, σημαίνει ἔλεγχο γραμμῶν συγκοινωνίας, ζωτικῶν γιὰ τὴν Ἀμερική· σημαίνει ἄμεση ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς Νότ. Ἀμερικῆς, ποὺ εἶναι τόσο κοντὰ στὴ Δυτικὴ Ἀφρικὴ καὶ διακοπὴ τῆς γραμμῆς νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Θὰ ἔχει τότε ἡ Ρωσσία μιὰ διαπλανητικὴ γραμμὴ ἐντελῶς δική της ἀπὸ τὸ Βόρειο ἕως τὸν Νότιο Πόλο, ὅπως ἔχει σήμερα ἡ Ἀμερική. Ἡ γραμμὴ ὅμως Ἀρχάγγελος -Ἀφρικὴ ἔχει πολὺ μεγαλύτερο δυναμισμό, ἀπὸ τὴ γραμμὴ Ἀλάσκα Γῆ τοῦ Πυρός, γιατὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς πρώτης πέφτουν ἡ Βαλτική, ἡ Βόρ. Θάλασσα, ὁ Ἰνδικὸς Ὠκεανὸς καὶ ἡ Ἀν. Ἀσία.

Στὴν ἐνδεχομένη σύγκρουση μεταξὺ τῶν δύο κυρίων σημερινῶν δυνάμεων, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ρωσσίας, ἡ Ἀφρικὴ ἔχει—ἰδίως ἂν ληφθῆ ὑπόψιν ἡ ἀτομικὴ βόμβα καὶ οἱ ἄλλες νεώτερες ἐφευρέσεις—πρωταρχικὴ στρατηγικὴ σημασία· θὰ χρησιμεύση στὴν Ἀμερικὴ ὡς βάση γιὰ τὸν ἀεροπορικὸ ἔλεγχο πάνω στὶς γραμμὲς συγκοινωνίας καὶ τὰ κέντρα παραγωγῆς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Δυτικῆς Ἀσίας, ἐνδεχομένως δὲ ὡς βάση συγκεντρώσεως γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ σύγκρουση. Ἀπὸ τὶς τέσσαρες προσβάσεις τῆς Ἀφρικῆς—Γιβραλτάρ, Σικελία, Ἑλλάδα, Ἀραβικὲς χῶρες—ὁ δρόμος μέσα ἀπὸ τὴ δική μας χώρα εἶναι ὁ συντομώτερος· ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπίθεση ὁ δρόμος μέσον τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κριμαίας εἶναι καὶ τώρα, ὅπως ἦταν καὶ πρίν ὁ συντομώτερος.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ συμπεράνουμε, ὅτι καὶ γιὰ τὴν Ἀμερικὴ θὰ ἀποχτήση ἡ Ἑλλάδα στρατηγικὸ ἐνδιαφέρον. Ὁποιουδήποτε ὅμως κράτους, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, οἱ δυνάμεις εἶναι

περιορισμένες· καὶ ἡ Ἀν. Μεσόγειος θὰ πάρη σειρὰ ἔπειτα ἀπὸ τὶς στρατηγικὲς ἀνάγκες τῆς Ἀμερικῆς στὸν Βόρειο Ἀτλαντικὸ καὶ στὸν Δυτικὸ Εἰρηνικό.

5) Ἡ Ἀνατολικὴ Μεσόγειος.— Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν εὐρεῖα στρατηγικὴ ἄποψη τὴ σχετικὴ μὲ τοὺς Ἀγγλοσάξωνες ὑπάρχει καὶ μιὰ περιορισμένη Μεσογειακή. Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ Μεσόγειος, ὡς ἰδιαίτερη πολιτιστικὴ καὶ δυναμικὴ ἑνότητα πολέμησε πάντοτε τὶς βορειότερες ἠπειρωτικὲς δυνάμεις, καὶ σχεδὸν κάθε φορὰ γιὰ ἀμυντικοὺς σκοπούς. (Ἐξαίρεση ἔκαμε ἡ Ἰταλία τοῦ Μουσσολίνι). Αὐτὴ ἡ ἑνότητα ἀνασχηματίζεται τώρα ἀργὰ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς Σοβιετικῆς ἐξαπλώσεως. Ἡ ὑπαγωγὴ τῆς Ἑλλάδος στοὺς Ρώσσους θὰ διακόψη αὐτὴν τὴν ἑνότητα, ποὺ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴ Γαλλία ἕως τὴν Ἀραβία περνῶντας ἀπ' τὴν Ἑλλάδα· ἡ στρατηγικὴ δηλαδὴ σημασία τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν καθαυτὸ δυναμικότητά της.

Ἀφότου τὸ ἐμπόριο τῶν μεσογειακῶν χωρῶν μὲ τὶς ὠκεανικές, καθὼς καὶ ἡ διαμετακομιστικὴ κίνηση, ἔγιναν μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἐνδομεσογειακὸ ἐμπόριο, μπῆκε δὲ καὶ ἡ Ἀγγλία στὴ Μεσόγειο, ἡ ὁμοιογενὴς αὐτὴ λεκάνη τοῦ παλαιοῦ πολιτισμοῦ ἔγινε τμῆμα τοῦ Ὠκεανοῦ. Οἱ εἴσοδοί της μολαταῦτα εἶναι τόσο στενὲς καὶ τὰ ἰδιαίτερα της χαρακτηριστικὰ τόσο ἔντονα, ὥστε δὲν ἔχασε τὴν ὀντότητά της. Μέσα στὴ Μεσόγειο τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη μονάδα· εἶναι τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο καὶ καίριο σημεῖο στὴ νέα στρατηγικὴ διαμόρφωση. Τὸ δυτικὸ τμῆμα εἶναι ὁ σύνδεσμος — μέσον τῆς Γαλλίας — μὲ τὸν ἐνδεχόμενο Δυτικὸ Συνασπισμό. Ἡ Ἀνατολικὴ λοιπὸν Μεσόγειος ἀποτελεῖ μὲν καθαυτὴν μιὰ ξεχωριστὴ ἑνότητα· στὴ γενικὴ δὲ στρατηγικὴ διαμόρφωση εἶναι προχωρημένη προφυλακὴ τοῦ Δυτικοῦ Συνασπισμοῦ, εἶναι κύριος σπόνδυλος τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ εἶναι ἐπίσης μιὰ προφυλακὴ τοῦ ἐνδεχομένου στρατηγικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων τῆς Ἀμερικῆς.

6) Εἰρηνικὴ στρατηγική.— Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὶς ἀπόψεις αὐτές, ποὺ ἀφοροῦν κατάληψη ἢ ἐνίσχυση θέσων γιὰ πολεμικὴ ἄμυνα, ὑπάρχει ἡ γενικώτερη ἄποψη τῆς χρησιμοποιήσεως, γιὰ τὴν ἄμυνα τῶν Μεσογειακῶν συμφερόντων, μιᾶς Ἑνότητος στὸν πολιτισμὸ καὶ στὴν οἰκονομία, τώρα μάλιστα ποὺ τὸ ἰδεολογικὸ ὅπλο εἶναι ἄμεσα καὶ ὅπλο πολεμικό. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἀφορᾶ τὴ διατήρηση τῆς φύσεως τοῦ Μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἀνύψωσή του στὸ μέγιστο δυνατὸ βαθμό. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα, μόλο ποὺ δὲν ταυτίζεται ἀκριβῶς μ' αὐτή. Ὁ Ἑλληνισμός, ἕνεκα τῆς θέσεώς του καὶ τῆς γεωοικονομίας του πρωτοστάτησε στὸ ἀνατολικὸ τμῆμα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς Ἑνότητος. Ἀφότου ὅμως ὁ ὄγκος τοῦ δυτικοῦ καὶ τοῦ σοβιετικοῦ πολιτισμοῦ —ὁ ὄγκος καὶ ὄχι τὸ ποιοτικὰ καλύτερο μέρος τῆς οὐσίας των—προχώρησαν ἕως ἐδῶ, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίδραση ἐλαττώθηκε καὶ ὑπάρχει φόβος νὰ ἐξαφανισθῆ. Ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ Σοβιετικοῦ. Διαφέρει στὴν τελικὴ διαμόρφωση καὶ ἀπὸ τὸ δυτικὸ πολιτισμό, μ' αὐτὸν ὅμως ἔχει τὶς ἴδιες βασικὲς ἀρχές. Μόλο ποὺ τὰ παγκόσμια μονοπώλια τοῦ μεγάλου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου στὸ Δυτικὸ πολιτισμὸ συγγενεύουν περισσότερο πρὸς τὸν σοβιετικὸ κρατικὸ καπιταλισμό, ὁ καθαυτὸ πνευματικὸς μολαταῦτα πολιτισμὸς ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ εὐθύνη καὶ πρωτοβουλία τοῦ κάθε μέλους τῆς ἐθνικῆς καὶ τοπικῆς Κοινότητος, ἡ πίστη στοὺς ἠθικοὺς νόμους τῆς ἀντιϋλιστικῆς θεωρίας τῆς ζωῆς, συνδέουν τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὸν λεγόμενον Ἑλληνικὸν πολιτισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι καθαρὰ Μεσογειακός. Ὅταν λέμε σήμερα Μεσογειακὸ πολιτισμό, ἐννοοῦμε ἐκεῖνον ποὺ ἀντιστοιχεῖ στοὺς τοπικοὺς ὅρους τῆς Μεσογείου καὶ ὄχι τὸν πραγματικὰ λειτουργοῦντα, ὁ ὁποῖος διαμορφώθηκε ἔτσι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἐξωμεσογειακῶν φυλῶν, ὅπως οἱ Τούρκοι, ποὺ ἔφεραν τὸ φεουδαλισμό, ἀκμαιότατον π.χ. στὴν Αἴγυπτο ἢ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἀμιγοῦς καπιταλισμοῦ τῆς Ἀτλαντικῆς οἰκονομίας, ὁ ὁποῖος διέλυσε τὶς τοπικὲς οἰκονομικὲς μορφές, χωρὶς νὰ κατορθώση νὰ εἰσαγάγη τίποτε σχεδὸν ἕως τώρα γιὰ τὴν ἀντικατάστασή τους.

Ἂν πρόκειται νὰ ἀνθέξη ἡ Μεσόγειος στὸν Σοβιετικὸν ὄγκο, πρέπει νὰ ὑπάρξη μεσογειακὸς πολιτισμός. Πρέπει νὰ ὑψωθῆ ἡ πνευματικὴ στάθμη τῶν κατοίκων καὶ ἡ οἰκονομική τους δύναμη. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη μόνο ἂν ὑποβοηθηθῆ μὲ πολὺ μεγάλα κεφάλαια ὅσον ἀφορὰ τὴν οἰκονομία, μεγάλους μορφωτικοὺς ὀργανισμοὺς στὴν παιδεία καὶ πολιτικὸ ἀναμεταξύ τους σύνδεσμο ἐλευθέρας κυκλοφορίας ἀνθρώπων καὶ ἀγαθῶν στὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου. Κάθε κράτος μόνο του ἐδῶ εἶναι πολὺ μικρὸ γιὰ νὰ ἀναπτύξη χωριστά του ἕναν ὁποιοδήποτε πολιτισμό, προσιδιάζοντα σ' αὐτό, κάτω ἀπὸ τὴ διαλυτικὴ πίεση τοῦ ἐξωμεσογειακοῦ κόσμου.

7) Παρατηρήσεις.— Ἀνταποκρίνεται ἡ πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθήθηκε ἕως τώρα καὶ ποὺ ἀκολουθεῖται σήμερα σ' ὅσα ἐκθέσαμε παραπάνω; Ἀσφαλῶς ὄχι. Σχετικὰ μὲ τὸ παρελθὸν μποροῦμε νὰ ἀρχίσουμε τὴν κριτικὴ πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, ποὺ δὲν εἴχαμε οὔτε τὴ συστηματικὴ σκέψη, οὔτε τὴ δύναμη, νὰ διαδεχθοῦμε τὴν Τουρκικὴ αὐτοκρατορία ἢ νὰ συνεργασθοῦμε μ' αὐτή, ἀλλὰ συνεργασθήκαμε μὲ τοὺς Σλαύους γιὰ νὰ τὴ διαλύσουμε ἐναντίον τῶν συμφερόντων μας. Ἡ Ἰταλία, ἀντὶ νὰ συνεργασθῆ μαζί μας, μᾶς ἐκήρυξεν ἀσπόνδους ἐχθούς. Ἡ Αἴγυπτος πολεμᾶ τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμό, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνον ὠφέλεια γνώρισε. Ἐπὶ πλέον οἱ δυτικὲς δημοκρατίες βοήθησαν τὴν ἀνάπτυξη κοντά μας τοῦ λεβαντινισμοῦ, πρόθυμου πάντα νὰ προσφέρη τὶς χειρότερες ὑπηρεσίες στοὺς ὁμόγλωσσους δυτικοὺς λαούς.

Σχετικὰ μὲ τὸ παρὸν ἡ κατάσταση δὲν φαίνεται καλύτερη. Τὰ ἰδικά μας σφάλματα—θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ποῦμε τὰ ἐγκλήματα—εἶναι πάλι τὰ περισσότερα· ἡ ἔλλειψη πνεύματος γενικῆς γραμμῆς εἶναι σχεδὸν καθολικὸ φαινόμενο στὴν Ἑλλάδα. Τὸ κύριο θέμα ὅμως εἶναι οἱ σχέσεις μας μὲ τοὺς Ἀγγλοαμερικανούς. Μὲ τὸ νὰ βρισκόμαστε ἐδῶ στὶς προφυλακές των, θὰ ὑποφέρουμε ἀπὸ διαρκῆ φθορὰ καὶ θὰ διατρέχουμε τὸν κίνδυνο θανάτου—παληὸ προνόμιό μας ἄλλωστε—. Ἔχουμε λοιπὸν δικαίωμα στὴ βοήθεια τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν. Ἂν ὅμως δὲν πρόκειται νὰ μᾶς δοθῆ αὐτὴ ἡ βοήθεια εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ γνωρίζει ὁ λαός μας καὶ νὰ γνωρίζη καὶ τὶς συνέπειες. Ἡ βοήθεια αὐτὴ πρέπει νὰ ἐκτείνεται στὴν ἐξωτερική μας πολιτική, στὴ δημιουργία οἰκονομίας καὶ στὴν ὕψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Ὡς πρὸς τὴν πολιτική, ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα λάθος τῶν Ἄγγλων τὸ νὰ τὴ συνδέσουν μὲ πρόσωπα. Στὰ διαρκῆ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος αὐτὸ βλάπτει. Ἡ βοήθεια τῶν Ἀγγλοσαξώνων πρέπει νὰ γίνεται μὲ τὴ ὑποστήριξη ζητημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐθνική μας ἀνάπτυξη, ὅπως τὴν περιγράψαμε παραπάνω. Ὑπάρχουν πολλὰ σημεῖα ποὺ πείθουν, τόσο ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς φιλελληνικῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς τοῦ 1918, ὅσο καὶ ἀργότερα καὶ ἰδίως τώρα, ὅτι δὲν κατωρθώσαμε νὰ κάνουμε ἀντιληπτὴ στοὺς Ἄγγλους τὴ θέση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Ἀν. Μεσόγειο. Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ποτὲ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἄγγλων γιὰ μᾶς δὲν ἦταν μεγαλύτερο παρὰ ἐδῶ καὶ ἕνα χρόνο. Πῶς νὰ ἐξηγηθῆ ὅμως, ὅτι ἕνα χρόνο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ δύο μῆνες μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου δὲν ἔχει συντελεσθεῖ σημαντικὴ πρόοδος. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ μεγάλη βοήθεια. Ἔχουμε ἀνάγκη νὰ στείλουμε ἔξω γιὰ σπουδὲς πολλὲς χιλιάδες σπουδαστὲς ἀπ' ὅλους τοὺς κλάδους. νὰ κάνουμε ἐδῶ πανεπιστήμια καὶ πολυτεχνεῖα μὲ ἰνστιτοῦτα, ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια. Ἔχουμε, τὸ σπουδαιότερο, ἀνάγκη ἀπὸ 200 δισεκ. προπολεμικὰ δολλάρια γιὰ νὰ κανουμε τὸ ἐνεργειακὸ δίκτυο, τὶς βασικὲς βιομηχανίες, τὴ περισυλλογὴ τοῦ ποτιστικοῦ καὶ τὴν ἀποστράγγιση τῶν πεδιάδων.

Γ. ΣΤΡΑΝΙΩΤΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὴ σειρὰ αὐτὴ τῶν ἄρθρων εἴδαμε, ὅτι ἡ δημοκρατία συμβιβάζεται μὲ τὸ σοσιαλισμὸ καὶ τὸν ἀφομοιώνει—ὡς δικό της καρπὸ ἄλλωστε—ἕως ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ ὑποβόήθηση τῆς πάλης τῶν τάξεων, μιᾶς μορφῆς βίας, γιὰ πολιτικοὺς σκοπούς. Ἀναφέραμε στὸ δεύτερο ἄρθρο τὶς κοινωνικὲς φιλοδοξίες τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς δημοκρατίας γιὰ τὴ γενίκευση τῆς χρήσεως τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ· ἐπίσης πὼς ὁ σοσιαλισμὸς (κομμουνιστικὸς καὶ μὴ) προβάλλει ὡς κύριο στοιχεῖο οἰκονομικῆς μεθόδου τὴν ἐφαρμογὴ «σχεδίου» παραγωγῆς καὶ γιατὶ ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι στὴν ὑπερβολή της ἀντιδημοκρατική.

Στὸ τρίτο ἄρθρο δώσαμε γιὰ παράδειγμα δημοκρατικῆς οἰκονομίας τὸ τί πρέπει νὰ γίνη εἰδικὰ στὴν Ἑλλάδα. Ἔπειτα ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτό, ποὺ δίνει μιὰ συγκεκριμένη θετικὴ ἄποψη μελετημένη συστηματικὰ ἕως τὶς λεπτομέρειές της, μποροῦμε νὰ ρίξουμε περισσότερο φῶς στὸ ζήτημα τοῦ σχεδίου, στὶς δυνατότητες καὶ τοὺς περιορισμούς του.

Ἡ θέση, ποὺ ὑποστηρίζεται σήμερα στὸ σημερινό μας ἄρθρο, εἶναι ὅτι τὸ σύστημα τοῦ σχεδίου στὴν οἰκονομία

προῆλθε καὶ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὴ δημοκρατία καὶ ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἔκαμε παρὰ νὰ τὸ παραμορφώση δεχόμενος ὄχι τὴ βασικὴ ἰδέα, ἀλλὰ τὴν ὑπερβολή της· ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸ σχέδιο ἀντιστοιχεῖ στὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιστήμης — ἐμποδίζοντας τὴν ἐξέλιξή της — γιὰ νὰ δώση τὴν ποσότητα, ἐνῶ ἡ δημοκρατικὴ οἰκονομία περιορίζεται στὸ νὰ δώση τὶς βάσεις ποὺ κάνουν δυνατὴ στὰ ἄτομα καὶ τὶς ὁμάδες τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας ἄρα καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὅτι ἐνῶ στὴ δημοκρατικὴ οἰκονομία ἡ ἐλευθερία στὴν ἐκλογὴ τοῦ εἴδους τῶν παραγομένων προϊόντων ὑποβοηθεῖ τὴ δημοκρατικὴ νοοτροπία χάρη στὸ διαφορισμό, τὸ σοσιαλιστικὸ σχέδιο τουναντίον προβλέπει τὰ τελικὰ προϊόντα ποὺ θὰ παραχθοῦν, προκαθορίζοντας ἔτσι ἕνα εἶδος ζωῆς, τοῦ ὁποίου ἡ ὁμοιομορφία ἔχει ἄμεσα πολιτικὰ ἀποτελέσματα, ἀντιδημοκρατικά.

1) Ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων στὴν ἐργασία τοῦ Μπέβεριτζ.— Ὁ Μπέβεριτζ ἐπιφορτίσθηκε ἀπὸ τὴν πολεμικὴ Κυβέρνηση τῆς Μεγ. Βρεττανίας νὰ συντάξη ἕνα γενικὸ σχέδιο κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Μελετόντας τὸ σχέδιο αὐτὸ ἔφθασε γρήγορα στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ καλύτερη ἀρχὴ κοινωνικῆς οἰκονομίας εἶνε «ἐργασία σὲ ὅλους» Ἀμέσως κατόπιν συμπέρανε ὅτι, γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ αὐτὴ ἡ ἀρχή, χρειάζεται ἡ ἐφαρμογὴ ἑνὸς «σχεδίου». Προσπαθόντας ὅμως νὰ ἐπεξεργασθῆ ἕνα τέτοιο σχέδιο βρῆκε, ὅτι μ᾽αὐτὸ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος στερήσεως προσφιλῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Γιαὐτὸ λίγο καιρὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῆς περιώνυμης πραγματείας του τῆς γνωστῆς κοινὰ μὲ τὸ ὄνομα «Σχέδιο Μπέβεριτζ», ἔβγαλε μιὰ δεύτερη, ἀκόμα σπουδαιότερη μελέτη στὴν ὁποία προσπαθεῖ νὰ δώση ἕναν τρόπο ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς «ἐργασία σὲ ὅλους» χωρὶς νὰ χαθοῦν οἱ πολιτικὲς ἐλευθερίες. Ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων αὐτῶν τοῦ Μπέβεριτζ, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκε στὸ Ἐργατικὸ Κόμμα, ἀλλὰ στοὺς φιλελευθέρους, ποὺ δὲν ἐπηρεάσθηκε δηλαδὴ ἀπὸ δογματικὲς σοσιαλιστικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ σχεδίου, ἀλλὰ ὁδηγήθηκε φυσιολογικὰ στὴ σειρὰ τῶν σκέψεων του, εἶναι χρησιμότατη γιὰ νὰ δείξη τὴ θέση καὶ τὴν ἀντίθεση στὸ πρωταρχικὸ πρόβλημα τῆς νεωτέρας οἰκονομίας: νὰ χρησιμοποιηθῆ στὴ μεγίστη της ὑλικὴ ἀπόδοση ἡ Ἐπιστήμη μὲ κάποιο σύστημα ποὺ νὰ μὴ ἐμποδίζει τὴν ἐλεύθερη ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ, ἄρα καὶ τῆς ἴδιας τῆς Ἐπιστήμης, καρποῦ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Δημοκρατίας καὶ ταυτιζομένης σχεδὸν μὲ τὸν νεώτερον πολιτισμό.

2) Τὸ πνεῦμα τῆς Δημοκρατίας στὴ βάση τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναζητήσεως.— Πολλοὶ ἔχουν πέσει στὴ βασικὴ πλάνη νὰ νομίζουν ὅτι, ἂν ἡ Κυβέρνηση δώση ὅλα τὰ ὑλικὰ μέσα στοὺς ἐπιστήμονες νὰ ἐργασθοῦν, ἡ Ἐπιστήμη θὰ προχωρήση· αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια μόνο πρὸς μιὰ ὡρισμένη κατεύθυνση, ὄχι ὅμως ἀλήθεια γενική. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη δὲν ὀφείλεται μόνο στὸ ὅτι ὡρισμένοι ἐπιστήμονες ἔτυχε νὰ ἔχουν τὰ μέσα νὰ ἐργασθοῦν πρὸς ὡρισμένη κατεύθυνση, ἀλλὰ κυρίως στὸ ὅτι ὁ καθένας ἦταν ἐλεύθερος νὰ ἐργασθῆ πρὸς διαφορετικὴ κατεύθυνση. Ἐὰν ἐπιφανειακὰ μόνον ἐξετάσουμε τὴν προέλευση τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, θὰ συμπεράνουμε ὅτι ὀφείλεται στὴ συστηματικὴ ἐργασία μερικῶν σοφῶν· ἂν ἐξετάση κανεὶς τὸ πρᾶγμα βαθύτερα, θὰ βρεῖ ὅτι ὀφείλεται στὸ ἴδιο πνεῦμα ἀπεριόριστης σχεδὸν ἰδιωτικῆς ἐπιχειρηματικότητας, ποὺ ἐξαπέλυσε ἡ δημοκρατία· στὴν ἐπιχειρηματικότητα αὐτὴν πετύχαινε ἡ προσπάθεια τοῦ ἑνὸς μέσα στὶς προσπάθειες χιλιάδων ποὺ ματαιοπονοῦσαν, μερικοὶ δὲ καὶ καταστρεφόνταν. Στὸν ἀναγκαστικὸ σοσιαλισμὸ τῶν Σοβιὲτ οἱ σοφοὶ τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἔχουν ὅλα τὰ μέσα, ὅπως εἶχαν ὅλα τὰ μέσα ἕως τώρα οἱ σοφοὶ ὅλων τῶν Κυβερνήσεων ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Φαραώ· ἡ ἰδιωτικὴ ὅμως πρωτοβουλία στὴν ἐπιστημονικὴ ἀναζήτηση θὰ εἶναι ἀδύνατη ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχη ἰδιωτικὴ περιουσία καὶ ἀφοῦ θὰ ἔχει ἐκλήψει τὸ ἀδάμαστο πνεῦμα τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρηματικότητας. Στὴ Σοβιετία θὰ προοδεύσουν ὅλοι οἱ σημερινοὶ κλάδοι τῆς ἐπιστήμης, ἴσως εὕρουν καὶ μιὰ ἰσχυρότερη βόμβα, νέοι ὅμως κλάδοι τῆς Ἐπιστήμης θὰ γεννηθοῦν πολὺ εὐκολώτερα στὴν ἐλεύθερη Ἀμερική, ὅπου κανεὶς

δὲν προκαθορίζει ὄχι μόνο τὴ δράση τῶν ἀτόμων ἀλλὰ καὶ τὴ δράση πολλῶν πανεπιστημίων καὶ ἰνστιτούτων ποὺ εἶναι ἐντελῶς ἰδιωτικά.

3) Ὁ φόβος τῆς ἀνεργίας καὶ οἱ τεχνικὲς ἀπαιτήσεις ἐπιβάλλουν ἕνα σχέδιο στὴν παραγωγή.— Ὁ Μπέβεριτζ ὁδηγήθηκε στὴν ἀνάγκη τῆς σχεδιασμένης οἰκονομίας γιὰ νὰ δώση μιὰ λύση στὸ ζήτημα τῆς ἀνεργίας ποὺ ἐνδέχεται νὰ προκύψη σὲ κάθε στιγμὴ ἀπὸ τὶς κρίσεις στὶς ὁποῖες ὑπόκειται ἡ φιλελεύθερη οἰκονομία. Ἡ σχεδιασμένη οἰκονομία ὁρίζουσα ἀπὸ πρὶν τὴν παραγωγή, δηλαδὴ τὴν ἀπασχόληση τοῦ καθενὸς καὶ τὴν κατανομὴ τῶν προϊόντων, ἀποφεύγει τὶς κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς, ἄρα τὴν ἀνεργία. Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῆς σχεδιασμένης οἰκονομίας προκύπτει καὶ ἀπὸ ἄλλα δυὸ αἴτια: α) τὴν ἔλλειψη ἀρκετῆς παραγωγῆς ὅπως εἶναι ἡ ἰδική μας περίπτωση, στὴν ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῆ τὸ τρίτο τοῦ πληθυσμοῦ μας σὲ ἀνεργία καὶ ἕνα ἄλλο μεγάλο μέρος σὲ ἄγονη ἐργασία. Καὶ β) σὲ καθαρὰ τεχνικὲς ἀπαιτήσεις. Ὅλοι μας π.χ. ξέρουμε ὅτι χρειάζεται ἕνα «σχέδιο» πόλεως γιὰ τεχνικοὺς λόγους ἀποχετεύσεως, συγκοινωνίας, ὑδρεύσεως, ἀερισμοῦ,... Λίγοι ὅμως γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐνεργειακὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους μπορεῖ νὰ δώση φθηνὴ καὶ ἀρκετὴ ἐνέργεια συνολικά, μόνο ἂν ἀσκηθῆ πάνω σὲ ἕνα σχέδιο καταρτισμένο πάνω στὰ δεδομένα ὄχι μόνο τῶν ὑδατοπτώσεων καὶ τῶν ἀνθρακοφόρων κοιτασμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν συγκοινωνιακῶν γραμμῶν, τῶν μεταλλείων, τῶν ἀστικῶν κέντρων κλπ. ὅτι π.χ. βιομηχανία παραγωγῆς εὐθυνῆς ζάχαρης ἀπὸ τεῦτλα προϋποθέτει ἕνα σχέδιο ποὺ ἀφορᾶ ἄρδευση, σταυλικὴ κτηνοτροφία, ἐντατικὴ καλλιέργεια, συγκοινωνία, ὑποχρεωτικὴ ἐναλλαγὴ καλλιεργειῶν σὲ μεγάλη ἔκταση καὶ ἀκόμα σημαντικὴ μεταβολὴ στὴν πολιτικὴ σιτοκαλλιεργείας, στὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ μέσα στὴν περιοχὴ καλλιεργείας τῶν τεύτλων, στὸ μέγεθος τοῦ κλήρου κλπ.

4) Ἡ προέλευση τοῦ «σχεδίου».— Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχουν πραγματικὲς ἀνάγκες προσχεδιασμοῦ καὶ ἐπειδὴ ἡ δημοκρατικὴ οἰκονομία ἐξελίσσεται ἀβίαστα, δηλ. σύμφωνα μὲ τὶς διαδοχικὰ παρουσιαζόμενες καταστάσεις, εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ σχεδιασμὸς ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὴ δημοκρατία. Ἔτσι βλέπουμε, ὅτι τὸ συγκοινωνιακό μας δίκτυο ξηρᾶς μελετᾶται σήμερα στὸ σύνολό του, δηλαδὴ πάνω σὲ ἕνα ἑνιαῖο σχέδιο, ἀπὸ τὸ κράτος τὸ ἴδιο, ἂν καὶ σὲ λιγότερο βαθμό, ἡ λιμενική μας πολιτική,...Σὲ ἄλλα κράτη ὅπου τὸ ἰδιωτικὸ κεφάλαιο ὄντας ἄφθονο μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίση αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ ποὺ ἑπομένως ἰσχύει σ᾽ αὐτὰ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἔρχονται σὲ συνεννόηση οἱ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ κοινῶν σχεδίων λειτουργίας ἢ νέων κατασκευῶν. Τὸ κορύφωμα αὐτῶν τῶν σχεδίων ἔχουμε στὰ τράστ καὶ τὰ καρτέλ. Κριτήριο καὶ κίνητρο γι᾽ αὐτὰ στὴ φιλελεύθερη οἰκονομία εἶνε τὸ κέρδος· τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταναγκαστικῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ ὁ κανονισμὸς τῆς παραγωγῆς ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ὥστε νὰ μὴ σπαταλᾶται περιττὴ ἐνέργεια στὴν ὑπερπαραγωγὴ ἢ στὶς τριβὲς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ εἶναι περιττὸ βέβαια νὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ μεγάλες χημικὲς βιομηχανίες τῶν Η.Π. τῆς Ἀμερικῆς εἶνε καμωμένες πάνω σὲ εὐρύτητα ποὺ περιλαμβάνει πολλοὺς κλάδους, γιατὶ ἔτσι μόνο ἡ παραγωγὴ ἀλληλοβοηθεῖται καὶ ἀξιοποιοῦνται ὅλα τὰ παραπροϊόντα, ὥστε τὸ κόστος νὰ μένει χαμηλό.

5) Ἡ ἀπόκλιση τῆς σοσιαλιστικῆς ἀρχῆς τοῦ σχεδίου ἀπὸ τὴ δημοκρατική.— Ἂν ὅμως ἡ γένεση τοῦ σχεδίου βρίσκεται στὴ δημοκρατικὴ οἰκονομία, τὸ πνεῦμα μολαταῦτα μὲ τὸ ὁποῖο ἐφαρμόσθηκε σ᾽ αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ βρίσκουμε στὸ θεωρητικὸ σοσιαλισμό. Στὴ δημοκρατία τὸ σχέδιο περιορίζεται στὴν ἐξασφάλιση τῶν βασικῶν προϋποθέσεων τῆς οἰκονομίας: πίστη (Ἐκδοτικὴ Τράπεζα), συγκοινωνία, πρῶτες ὕλες... Στὸ θεωρητικὸ σοσιαλισμὸ τουναντίον, τὸ σχέδιο περιλαμβάνει τὰ τελικὰ προϊόντα: Τόσο σιτάρι, τόσα παπούτσια, τόσο κάμποτ,... αὐτὰ τὰ ροῦχα αὐτῆς τῆς μορφῆς καὶ ὄχι ἄλλα. Αὐτὲς οἱ ἕδρες στὰ Πανεπιστήμια, αὐτὸ τὸ περιεχόμενο τῶν διδακτικῶν βιβλίων· αὐτὸ θὰ σκέπτεσαι, αὐτὸ θὰ ντύνεσαι, αὐτὸ θὰ

πιστεύεις. Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἂν ἡ οἰκονομία δίνη—μὲ τὴν προσχεδισμένη παραγωγὴ τῶν τελικῶν προϊόντων—ὁμοιομορφία, ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς θὰ πέση ἐπίσης στὴν ὁμοιομορφία καὶ ἂν ἀκόμη δὲν προβλεφθῆ ἀναγκαστικὴ ὁμοιομορφία στὴν Παιδεία. Ἔτσι π.χ. ὁ Λένιν γιὰ νὰ σπάση τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος σὲ πολλὰ Ρωσσικὰ σχολεῖα διέταξε νὰ μὴ ντύνωνται οἱ μαθητὲς ὁμοιόμορφα, γιατί, καθὼς ἔλεγε, ἡ ὁμοιομορφία προδιαθέτει πρὸς τὸν μιλιταρισμό. Ὁ Στάλιν τοὐναντίον γιὰ νὰ δημιουργήση ἑνιαῖο πνεῦμα πρὸς τὴν νέα διεύθυνθη ποὺ αὐτὸς ἤθελε, διέταξε νὰ ντύνονται ὁμοιόμορφα ὄχι μόνο οἱ μαθητὲς ἀλλὰ καὶ οἱ δάσκαλοι. Ὁ ἕνας ἤθελε νὰ διαλύση τὴν παλιά, ὁ ἄλλος νὰ φτιάση τὴ νέα ἑνότητα. Οἱ ἀρχὲς αὐτὲς εἶναι ἀπὸ πάντα γνωστὲς στὰ στρατιωτικὰ σώματα, ὅπου μὲ τὴν ὁμοιομορφία στὴν ἐξωτερικὴ παράσταση καὶ στὸν τρόπο ζωῆς δημιουργοῦνται οἱ προϋποθέσεις τῆς ὑποβολῆς ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀδιαμαρτύρητη ὑπαγωγὴ στὴν αὐταρχικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση.

Εἶναι φανερό, ὅτι γιὰ νὰ ἐφαρμόσουν στὴ Γερμανία καὶ στὴ Ρωσσία τὰ πενταετῆ σχέδια στὰ ὁποῖα προκαθοριζόνταν τὰ τελικὰ προϊόντα, ἦταν ἀνάγκη νὰ προκαθορισθῆ καὶ ὅλη ἡ ἐνδιάμεση ἐργασία, ἤτοι τὸ εἶδος ἀπασχολήσεως ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ· ὁ λ ο κ λ ή ρ ο υ τοῦ πληθισμοῦ, ἐφόσον ἡ προσπάθεια ἔτεινε στὸ μέγιστο τῆς παραγωγῆς. Αὐτὴ ἡ προκαθορισμένη ἀναγκαστικὴ ἀπασχόληση ὁδηγοῦσε φυσικὰ σὲ ἕνα πλῆθος ἄλλα ἀναγκαστικὰ μέτρα, γιατὶ ὁ κάθε διαμερισματάρχης ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ λάβη πολιτικὰ μέτρα, γιὰ νὰ ἐπιτύχη τὴν οἰκονομικὴ παραγωγή, γιὰ τὴν ὁποίαν τὸ κέντρο τὸν καθιστοῦσε ὑπεύθυνο.

Τὰ πολιτικὰ αὐτὰ μέτρα θὰ εἶναι φύσεως προπαγανδιστικῆς καὶ φύσεως ἀναγκαστικῆς· ἐφόσον ἡ ἀντίθετη προπαγάνδα δὲν θὰ ἐπιτρέπεται ἀγόμεθα διαδοχικὰ στὸ ἀστυνομικὸ καθεστώς. Στὴ Γερμανία καὶ στὴ Ρωσσία τὸ ἀστυνομικὸ καθεστὼς προῆλθε ἀπὸ λόγους πολιτικούς, ὅταν ὅμως οἱ συντηρητικοὶ στὴν Ἀγγλία προλέγουν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς θὰ φέρη στὴν πατρίδα τους τὸ καθεστὼς αὐτό, δὲν ὑπονοοῦν τὴν πολιτικὴ νοοτροπία τῶν ἐργατικῶν, ἀλλὰ τὸ ὅτι ἡ σ χ ε δ ι α σ μ έ ν η οἰκονομία τοῦ θεωρητικοῦ σοσιαλισμοῦ ἔχει μέσα της ὡς ἐπακολούθημα — ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πρόθεση—τὸν περιορισμὸ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας.

6) Τὸ σχέδιο στὴ βάση τῆς παραγωγῆς. (Δημοκρατικὴ οἰκονομία).—Ὅταν ἡ γῆ, ποὺ διαθέτει ὁ πληθυσμὸς ἑνὸς κράτους, στενεύει ἀπὸ τὴ δημογραφικὴ αὔξηση, ἢ ὅταν ξένη παραγωγὴ δημιουργεῖ ἰσχυρὸ συναγωνισμό, τὸ κράτος ἀναγκαζόταν στὸ παρελθόν, ὅπως καὶ σήμερα, νὰ λάβη οἰκονομικὰ μέτρα. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ Κυβέρνηση δὲν μπορεῖ νὰ μείνη ἀδιάφορη ὅταν ὁ λαὸς πεινάει. Εἶναι ὅμως καὶ δύσκολο νὰ μοιράση φαγητὸ στὸν καθένα, δηλαδὴ νὰ σχεδιάση τὴν προμήθεια τῶν πρώτων ὑλῶν, τὴν κατεργασία, τὴν ἀνταλλαγὴ καὶ τέλος τὴ διανομή. Γιὰ νὰ ἀποφύγει τὸν σχεδιασμὸ ὅλων αὐτῶν ἡ Κυβέρνηση σχεδιάζει μόνο τὶς βάσεις τῆς παραγωγῆς. Αὐτὸ θὰ μποροῦσε παραστατικὰ νὰ ἐκφρασθῆ λέγοντας ὅτι στὴ δημοκρατικὴ οἰκονομία ἡ Κυβέρνηση σχεδιάζει, γιὰ νὰ ἀποφύγη ἀκριβῶς νὰ σχεδιάζη.

Αὐτὸ τὸ σχέδιο στὴ βάση τῆς παραγωγῆς ἀντιστοιχεῖ σὲ διάφορες ἀνάγκες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικές.

α) Ἀντικρούοντας ὁ Τσῶρτσιλ τὸ σχέδιο Μπέβεριτζ (μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνεργος στὴν Ἀγγλία θὰ πέρνη πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενο στὴν Ἑλλάδα), εἶπεν ὅτι αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ συμφωνήση νὰ μεταβληθῆ ὁ Ἀγγλικὸς λαὸς σὲ ἄθροισμα ἀνθρώπων ἐχόντων ἀσφαλῆ τὴν τροφοδότησή των ἀπὸ κάποιο ταμεῖο καὶ ὅτι ἡ μὲ τὸν ἀσφαλιστικὸ αὐτὸν τρόπο καταστροφὴ τοῦ ἀπαράμιλλου ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος στὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ δημιουργία τῆς αὐτοκρατορίας, θὰ ὁδηγήση στὴ διάλυσή της. Ἡ βασικὴ αὐτὴ σκέψη εἶναι πρωταρχικὴ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς ποὺ δὲν ἔχουν μητροπολιτικὴ γῆ, ὅπως ἡ Ἀγγλία, καὶ ὅπως ἀκόμα περισσότερο ἡ Ἑλλάδα. Ὅλων τῶν πτωχῶν σὲ ἔδαφος χωρῶν ἡ μόνη ἐλπίδα εἶναι ἡ διάπλαση ἀνθρώπων ἱκανωτέρων. Χάρη σ' αὐτὸ ἔζησε ἕως τώρα ἡ Ἑλλάδα, καὶ ἂν χάση αὐτὴν τὴν ἰδιότητα δὲν πρόκειτπι νὰ ζήση μὲ κανένα σοσιαλιστικὸ ἢ ἄλλο φάρμακο. Οἱ

βιολογικοὶ νόμοι προηγοῦνται ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους. Εἴμαστε ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, ἢ νὰ γίνουμε ἱκανοί, ἢ νὰ ἀφανισθοῦμε. Γιαὐτὸ ἡ χώρα μας ὑπῆρξε πάντα ἕως τώρα ἀνθρωποπλαστική. Τὸ ἴδιο ἡ Ἀγγλία καὶ οἱ Σκανδιναυικὲς χῶρες.

β) Ὁποιαδήποτε ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μπορεῖ νὰ προσκρούση στὴν ἔλλειψη συναλλάγματος: Γιὰ νὰ προχωρήση ἡ οἰκονομία χρειάζεται πρῶτες ὕλες, μηχανήματα καὶ ἄλλα εἴδη ποὺ πρέπει νἄλθουν ἀπ' ἔξω. Μόνο κρατικὸ σχέδιο μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίση ἀποφασιστικὰ αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, γιατὶ γιὰ νὰ ἐξοικονομηθῆ συνάλλαγμα θὰ χρεισσθῆ ἴσως (σὲ μᾶς ἀσφαλῶς) νὰ κατασκευάζονται στὸ ἐσωτερικὸ καὶ εἴδη ποὺ στοιχίζουν ἔξω φθηνότερα. Τὰ εἴδη αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ προτεραιότητα τὰ εἴδη μεγάλης καταναλώσεως, ὅπως τὰ σιτηρά, τὰ μέταλλα,... Ἡ παραγωγὴ ὅμως αὐτῶν δὲν χρειάζεται ἄμεση βοήθεια, ἀλλὰ ἔμμεση. Ἔτσι ἡ βοήθεια πρὸς τὰ σιτηρὰ μπορεῖ νὰ πάρη τὴ μορφὴ βιομηχανίας ἀζώτου, ἔργων ἀρδεύσεως καὶ μελέτης διασταυρώσεων. Ἡ βιομηχανία τοῦ ἀζώτου καθὼς καὶ ἡ ἄρδευση ἀπὸ ὑπόγεια ὑδατοφόρα στρώματα ἀπαιτεῖ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων. Ὁδηγούμεθα ἔτσι σ' ἕνα σχέδιο ἐθνικοῦ δικτύου ἐνεργείας, κατὰ προτίμηση ὑδροηλεκτρικῆς· καὶ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν μπορεῖ, παρὰ νὰ εἶναι κρατικό. Ξοδεύοντας τὸ κράτος λίγα σχετικῶς στὴ βάση τῆς παραγωγῆς καὶ δίνοντας φθηνὴ ἐνέργεια μπορεῖ νἄχη μεγάλη οἰκονομία συναλλάγματος ἀπὸ εἴδη διατροφῆς καὶ προϊόντα κατεργασίας μετάλλων.

γ) Ἡ ἰσορρόπηση παραγωγῆς στοὺς διαφόρους κλάδους. Ἐφόσον ἡ γῆ ἔχει μοιραστῆ σὲ μικρότατους κλήρους γιὰ λόγους κοινωνικῆς πολιτικῆς ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρηματικὴ πρωτοβουλία δὲν μπορεῖ νὰ εὕρη ἐφαρμογὴ στὴ γεωργία· οὔτε ὅμως στὴ βιομηχανία ἂν ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ εἶναι πολὺ χαμηλή. Αὐτὸ συμβαίνει γιατὶ γιὰ νὰ διαθέση κανεὶς μέρος τῶν ἐσόδων του γιὰ βιομηχανικὰ εἴδη, πρέπει νὰ συμπληρώση πρῶτα τὰ εἴδη διατροφῆς ποὺ χρειάζεται. Ἐὰν αὐτὰ εἶναι λίγα, οἱ τιμές των θὰ ὑψωθοῦν καὶ ὅλα τὰ ἔσοδα θὰ πᾶνε σ' αὐτά. Δὲν θὰ περισσεύση τίποτα γιὰ ἀγορὰ βιομηχανικῶν προϊόντων, δὲν μπορεῖ δηλαδὴ νὰ σταθῆ βιομηχανία. Ὅμοια ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ δὲν μπορεῖ νὰ αὐξηθῆ πέραν ἀπὸ ὡρισμένο βαθμὸ χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία θὰ προμηθεύση σίδηρο καὶ τσιμέντο γιὰ τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, ἄζωτο γιὰ τὴ λίπανση, ἐνέργεια γιὰ τὴν ἄντληση... καὶ τέλος ἀγορὰ γιὰ τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα. Ἡ ἐξισορρόπηση αὐτὴ μεταξὺ ἀγροτικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς μπορεῖ νὰ γίνη μόνο μὲ κυβερνητικὸ σχέδιο.

δ) Ἡ ἔλλειψη ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου: Ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἄφθονο τὸ ἰδιωτικὸ κεφάλαιο, καλύπτονται ὅλες οἱ ἀνάγκες κατὰ τὸν εὐνοϊκώτερο τρόπο· ἐκεῖ ὅμως ποὺ δὲν ὑπάρχει, ὅλα γίνονται ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ στοιχίζουν γιατὸ πολὺ περισσότερο. Στὴν Ἀμερικὴ ποὺ εἶνε πλούσια χώρα, ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα ἔγιναν ἀπὸ τὸ ἰδιωτικὸ κεφάλαιο χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῆς Κυβερνήσεως. Σὲ κράτη μὲ λιγότερο πλοῦτο, ὅπως ἡ Γαλλία, χρειάσθηκε νὰ βοηθήση ἡ Κυβέρνηση· καὶ σὲ κράτη ἀκόμα φτωχότερα, ὅπως ἡ Τουρκία, χρειάσθηκε νὰ βοηθήση ἡ ἴδια ἡ κυβέρνηση πολλὰ ἔργα. Ἡ ἴδια περίπτωση παρουσιάζεται σὲ μᾶς· ἡ βιομηχανία μας εἶναι στὰ σπάργανα· παράγει λίγα καὶ πολὺ ἀκριβά, γιατὶ ἀναπτύχθηκε χωρὶς σχέδιο, χωρὶς προοπτικὴ καὶ χωρὶς ἐπαρκῆ κεφάλαια (δηλαδὴ χωρὶς καλὲς καὶ ἐπαρκεῖς ἐγκαταστάσεις). Ἡ Κυβέρνηση μπορεῖ νὰ συγκεντρώση πολὺ μεγαλύτερα κεφάλαια παρὰ οἱ ἰδιῶτες, καὶ γιαυτὸ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀναλάβη ἐδῶ ὅλα τὰ βασικὰ ἔργα. Ἤδη ἔχει τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ ΤΤΤ, τὸν Ὀργανισμὸ Λιμένος Πειραιῶς, τὴν Ἐλευθέρα Ζώνη Θεσσαλονίκης, μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα στὴ Βόρειο Ἑλλάδα κ.ἄ. Πρέπει νὰ ἀναλάβη ἀκόμα τὸ ἐνεργειακὸ δίκτυο. τὶς βασικὲς βιομηχανίες καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐπαγγελματικὰ ἔργα. Ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνουν μὲ 900 ἑκατ. δολλάρια καὶ σημαντικὸ μέρος μπορεῖ νὰ γίνη πολὺ γρήγορα μὲ 300 ἑκατ. δολλάρια ποὺ μᾶς δίνει σήμερα ἡ Ἀμερικὴ μὲ τόκο 2 1)2—3 ο)ο. (Βλ. Δ.Ε. τεῦχός Αὐγούστου σελ. 242).

Οἱ Κοινότητες μποροῦν ἐπίσης σ υ γ κ ε ν τ ρ ώ ν ο ν τ α ς ὅ λ ο υ ς τ ο ὺ ς

πόρους των νὰ κάμουν τὰ μικρὰ ἔργα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὁποίων δὲν προσφέρεται ἰδιωτικὸ κεφάλαιο. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ μποροῦν νὰ γίνουν διαδοχικὰ τὰ μικρὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, διάφορα κτίσματα γιὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ κ.ἄ.

ε) Ἄλλοι λόγοι οἰκονομικοὶ ποὺ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθοῦν διεξοδικά, ὅπως εἶναι ὁ τρόπος τῆς προστασίας τῆς ἐγχωρίας παραγωγῆς, ἡ ἔλλειψη ἀγορᾶς στὸ ἐξωτερικό, ἡ πίεση ποὺ κάθε μικρότερη οἰκονομία ὑφίσταται ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες τῶν πλουσίων κρατῶν,... ὁδηγοῦν ἐπίσης στὴν ἀνάγκη ἑνὸς κυβερνητικοῦ σχεδίου.

ϛ) Ἐκθέτουμε τελευταῖα τοὺς καθαρὰ τεχνικοὺς λόγους τῆς ἀνάγκης ἑνὸς σχεδίου στὴν συνύπαρξη πολλῶν βιομηχανιῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους μιλήσαμε καὶ παραπάνω. Πρακτικὸ παράδειγμα εἶναι τὸ σχέδιο βιομηχανικοῦ συγκροτήματος Ἀλιάκμονος ποὺ προτείνεται ἀπὸ τὸν κ. Δελιγιάννη στὸ 12-13 τεῦχος Αὐγούστου τῆς Δ.Ε. Στὸ συγκρότημα αὐτὸ ἡ συνδυασμένη παραγωγὴ σιδήρου, ἀζώτου καὶ ὑπερφωσφορικῶν λιπασμάτων εἰσάγει τὶς ἑξῆς σημαντικὲς οἰκονομίες κόστους. Τὸ σιδηρομετάλλευμα, ποὺ περισσεύει ἀπὸ τὴ φρύξη τοῦ σιδηροπυρίτη γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ θειϊκοῦ ὀξέως τοῦ χρησιμοποιουμένου γιὰ τὰ ὑπερφωσφορικὰ λιπάσματα ἀντὶ νὰ ἀποσταλῆ ἀλλοῦ,—ὅπως συμβαίνει τώρα στὴν περίπτωση τῶν Λιπασμάτων Πειραιῶς—πηγαίνει στοὺς φούρνους παραγωγῆς χιτοσιδήρου καὶ ἔτσι γίνεται οἰκονομία σιδηρομεταλλεύματος. Τὸ ἀέριο τῶν ἠλεκτρικῶν φούρνων παραγωγῆς χυτοσιδήρου πάλι, ἀντὶ νὰ ἀφεθῆ στὴν ἀτμόσφαιρα χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν παραγωγὴ ἀμμωνίας (ποὺ μᾶς χρησιμεύει ὡς μέσο δεσμεύσεως τοῦ ἀζώτου). Ἐπίσης τὸ θειϊκὸ ὀξὺ δὲν διοχετεύεται μόνο πρὸς τὴν παραγωγὴ ὑπερφωσφορικῶν ἀλλὰ καὶ ἀζωτούχων λιπασμάτων (θειϊκὸ ἀμμώνιο). Τὸ κωκαέριο, ποὺ παράγεται μὲ τὴν ἀπόσταξη τοῦ γαιάνθρακος γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ κῶκ (τοῦ χρησιμοποιουμένου γιὰ τὶς ἠλεκτροκαμίνους χυτοσιδήρου) πηγαίνει κι' αὐτὸ στὴν παραγωγὴ ἀμμωνίας. Ὅλα αὐτὰ καταναλίσκουν σημαντικὸ τμῆμα τῆς ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀλιάκμονος χωρὶς μεγάλες ἀπώλειες μεταφορᾶς, γιατὶ ἡ ἀπόσταση ἀπ' τὸ φράγμα θὰ εἶναι μικρή. Ἡ συγκέντρωση ὅλων αὐτῶν τῶν βιομηχανιῶν στὸ ἴδιο μέρος, ἐρημικὸ σήμερα, στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀλιάκμονος, μπορεῖ νὰ γίνη μόνο, ἂν τὸ κράτος καταρτίση ἕνα σχέδιο, γιατὶ εἶναι ἀπίθανο, ὅτι θὰ βρισκόντανε ἀρκετὰ ἰδιωτικὰ κεφάλαι γιὰ τὴ σύγχρονο ἵδρυση ὅλων αὐτῶν τῶν βιομηχανιῶν.

Συμπέρασμα.—Ἀπὸ ὅσα ἐκθέτονται παραπάνω γίνεται φανερὴ ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιήσεως σχεδίου στὴ νεώτερη οἰκονομία, καθὼς καὶ οἱ διαφορὲς στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς στὴ δημοκρατικὴ οἰκονομία καθὼς καὶ τὴν οἰκονομία τοῦ θεωρητικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἡ δημοκρατικὴ οἰκονομία —ὁ περιορισμὸς τοῦ κράτους στὴ λήψη βασικῶν μόνον μέτρων, ποὺ νὰ κάνουν δυνατὴ τὴν ἄσκηση τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας—δημιούργησε τὴν ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας ἡ χρησιμοποίηση μπορεῖ νὰ παράγη σημερα τὴν ἄφθονη ποσότητα. Οἱ θεωρητικοὶ σοσιαλιστὲς δὲν ἀρκοῦντάι στὴ χρησιμοποίηση αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ—βάζοντας ὅλη τὴν παραγωγὴ κάτω ἀπὸ κρατικὴ διοίκηση—βάζουν καὶ τὴν ἐπιστήμη κάτω ἀπ' τὸν κρατικὸν ἔλεγχο. Ἡ δύναμη αὐτοῦ τοῦ συστήματος βρίσκεται στὸ ἑνιαῖο πνεῦμα. Ἐξασφαλίζει μὲ τὴν ὁμοιομορφία τώρα — ὅπως καὶ στὸ παρελθόν — τὴ μέγιστη ποσότητα δὲν ἐξασφαλίζει ὅμως καμιὰ ἐγγύηση προόδου. Ἡ ἀνομοιομορφία δίνει λιγότερη ποσότητα, ἐξασφαλίζει ὅμως τὴ βελτίωση τῆς ποιότητος καὶ δημιουργεῖ νέους κλάδους παραγωγῆς. Γιαυτὸ λέμε ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία ἀντιστοιχεῖ στὴν ποσότητα, ἐνῶ ἡ δημοκρατικὴ ἀντιστοιχεῖ στὴν ποιότητα. Ἡ ἴδια διαφορὰ ὑπάρχει στοὺς ἀντίστοιχους πολιτισμούς, γιατὶ οἱ οἰκονομικοὶ ὅροι μετουσιώνονται σὲ πνεῦμα πολιτισμοῦ.

Λόγῳ πληθώρας ὕλης τὸ Δελτίο καὶ ἡ βιβλιοκρισία εἰς τὸ ἑπόμενο τεῦχος.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Σ. Λ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 48

ΧΡΟΝΟΣ Α' — ΑΡΙΘΜΟΣ 14-15
ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1945